

Ратни догађаји г. 1876-78.

1. У Херцеговини.

Испред самега рата, као пред Бурју, завлада мир и тишина у Црној Гори и око ње. Војска из Херцеговини пресељаваше. По наредби Краљевеј браћини се из земље херцеговачкијех сви Црногорци добровољци, на своја отишлата. На граници не бјеше није војске црногорске, не бјеше ни саме ситрафе. То је учињено из разлога: да се Црногорци од земљама по Херцеговини од море и напу у својим бајрамцима, када се зараци; да се Силана да докаже да Црна Гора не одржава устанак и да Гора не би имала обавеза да прикупа војску против Црне Горе. И дакле турска не прикупљаше и не прикупљаше своју војску црногорској граници. Сва ишла јој бјеше према Србији. У Херцеговини је имала само мале гарнизоне по бајрамима два, у Никшићу, Булешту, Мешовици, Невесињу и Мосоцију, као и у митрополији. Херцеговачка усипаше земље производне без баја турске војске и војску која га је одржала, у Никшићу, јер им је Краљ ишао наредити то захтежу великијех сила и по сајетној Русије. Према велику томе није чудо, што је Краљ ишао дан, када је Србија објавила рат Турској, добио из великог везира допису, у којој му изјављује потпуно признание и захвалности за мудро и правилно држање Црне Горе према Турској савладајући јој за то у изглед велике користи. Турска је несрећна, и мадара се вавда, да ће ипак задржати Црну Гору од заједничкога рада и рата са Србијом.

Међутим, за вријеме тога мирована, ишло се сретало за рат. Осим многијех повратнијех

орукота, који су још од старог устанка, стизали са сваке стране, а особито из Русије, Квас је био већ примио и прво по милиона франка од рајонне помоћи, коју је цар Александар II одредио Црној Гори за рањивање, те је одмах послао Војводу Бура Милошевића сенашора, у Тријест, да одаје обавештење за своје пријатеље, да крчује и редовно шаље слаткињу и бешкију преко Тисна и Трахова за војску у Херцеговину, и преко Котора на Дачиловград за војску на граници арбанашкој.

И војска је била спремна. Сваки је батаљон знао на коју ће страну и да 20 јуна морају бити на одређеним местима. Главна најбара војска одређена је за Херцеговину, 24 батаљона заједно са Херцеговцима, под командом Војводе Петра Стевановића Вурковића, а 2 батаљона под командом Војводе Бора Милошевића према Црној Гори; Војвода Милан Вуров са Васајевићима и Војвода Мило Анђелић са Црничанима остављени су на своје границе, да их чувају; само по један њихов батаљон је узет у херцеговачку војску. Квас као врховни заповједник попустио у Херцеговину с главном војском, наредио је својим војводама, да штампано не наступују, него да се држе само на одбрану догод им не згурне Херцеговину и не уведе у Мостар.

Војвода Петар Вурковић заповједвао је војском и у рату г. 1862. И војвода Милан и војвода Мило ствари су рајнички и јуначки. Само војвода Боро, којему је Квас као своје најближег ратника дао команду над другом војском, млад, још није војевао. За то му је Квас дао као помоћника војводу вова Илију Милошевића, вајног министра и војводу Марка Милошевића, који се шакаво

са својим Турцима на ову страну намазало.

И ратна прокламација била је већ готова онај исти дан, када је Шатко Радокић јавно из Речицује, да је шао са васеланском србске владе Димитријем Машинцем државним саветником, измијенио и потписати уговор за заједнички рат. Једна је прокламација народу Црногорском о ситуацији заједно са Србијом у рату с Турском за ослобођење и уједињење народа српскога, а друга Керцетовићима који их позива, да сада с Црним Царом ирадују и доврше јуначку борбу за своје ослобођење. Обе прокламације су одмах и штампане у државној штампарији, да се прва на дан објаве рата објави и одјерли на Цетињу, а друга у Керцетовићима на дан када се зоручи керцетовачка војска са црногорском.

Обје прокламације је сам написао. Квас је био, када сам му их показао, са свирем задовољан. Само у прокламацији народу Црногорском примјетно ми је, да на крају додам ова ријечи: "Мурати доби царство, Мурату га и објави баба." Султан Мурати брине тога замјетно султану Абдул Арису.

И тако због Мурата и Косова и да би могао ратити: "не зовем ва као цар Лазар" и пог. забирао је своју прокламацију "на Видов дан" иако је објављена тек 18 јуна, када је и рат објављен.

Брине у то вријеме на Цетињу више кичкијех Керцетовача црнка: архимандрити Серафим и Леонтије, Кирит, Дреч, Веовава, Мухамед Радокић и браћа му вај Теро и др. Мухамед је Квас био већ именован сердарем, а ваја Теро вајвагом, а сина Мухамедова Чорџија својим ађућанином. Квас је сваки дан привио ове Керцетовиће у двор, и њима се разговара о рату, о Керцетовићима и њеном осло-

Ботеву и брзои уласку у Мосовар. Они су били весели, разговарали се и штедо вјеровали, да ће до који дан побједоносно с Кназом устати у Мосовар, знајући да нема у Херцеговини војске, која би им стана на пут, а и кад би је било, да ће је оволика црногорска херцеговачка војска саштити.

Кназ је чинио, да је преко Ђова Драга дао објавити уласцима херцеговачким писмо, да и они сореше своју прокламацију од стране народа херцеговачкога, коју ће предати Кназу у Мосовару, а којом народ херцеговачки објављује своје сједињене с Црном Гором и Кназом Николау својим Ђевођаром. У тој шпешу протисае је био у то исто вријеме сорешивши на Цетињу. Био је писмо писан на великој јакој аршији са грбом Херцеговина на челу, а писан од штејк и друштва гавара херцеговачких.

То уговору Црна Гора и Србија имају да објаве рат Турској засебно, али истога дана, 18 јуна. Кназ је имао и објаву рата, дебешу великом базиру, без сорешивету и само је још очекивао Сваница Радошита, који је шта дана био седио у Котор и одмах кренуо за Цетиње. Како је та има у рукама отишавши уговор, а и да прилика дебешу из Биотрага, да је Србија без објавила рат, да да вошше своју објаву. „Лукав је Русити“ - говораше нам Кназ она вече у дворској канцеларији, где је очекивао Сваница Радошита. „Када бих ја први објавио рат, могао би он то употребити, да се нападне с Турском на користи Србије, а на штешту Црна Гора; могао би рећи Турцима: дајте нам Босну и Херцеговину и да вам платимо дамак на них као и на Србију, ми ћемо бити законити онда на и Црна Гора, да ћемо асидати и без Босне и без даписа.“

Око десет ура сибире Сивачко, а мало прије него и де-
веша од Рисиота, да је Квас Милан рат објавио и наре-
дио војсци да опрема границу. Сада и Квас опет се своју
објаву рата. У дебелом великом вериру бјеше кратко
испокрено, да Црна Тора не може више гледати дуге
и велике војске своје брата у Турској, ни стосици во-
рине, које јој носе и једнако увећава миграција
из Карцетовине и нередовно стазе на граници, увећава-
јући сваки мртви рад и напредак Црне Торе.

То је био и одговор на ону девешу великога верира,
која је Квасу само неколико сајта прије стазна,
а којом је Тора, накарвом и обатањима, мислила
задржати Црну Тору од грешта у рату.

У исто време одговорено је Рисиоти, да је и Квас
послао објаву рата Тори са свјетом смртну сротској.
Рисиот је у својој дебелом наво садржај сротске објаве
рата и тлако. Јесте ли и ли вет послани објаву рата
и како сито је образложио.

Супрадан осмије свечане службе и молитве за
војску у Манасиру, крајом је Квас и војсци на
Трахово, са великом праћом и бабошном негу-
ким и цеситовским. Уласети из Манасира устави
се Квас код Брусоти и оту даде своје ажурану блану
(Петровиту), ратну прокламацију да је проглата оку-
ветијем најиницима и Цеситовима. Докле је Квас
уостао у двор бабошан се савио у ред, и праћом
ци Квасови војакима коће и рекату те пред кади-
јом дворском. Не сјаде мило Квас испри иза
двора на велику кадију на коју са алабарјаким у
руци и преда га алабарјактару Зену Машакову, да
га носи пред њим. Обично је Квас узјакиво коћа пред
двором с једнога камена, а сада је нарано, са свјетом
мечадно се објавио из двора на коју и с барјаком,

да дадне воласку на војну више свемошћу. Кренуло се докато са великијим одушевљеним у радосне бурне уздице. У Кеклиће додекао је Кваса и придружио му се Балбашови чуци и Кеклићски. Остала војска ост је била, или је свишала на Трахово.

На путу је Квас срео са досиом Херцеговачкија, које носашу по време немића из Котора. Квас је свијемо говорио: „Досио си, јаднице, муке виђеле, а ма тамо брзо и ви погинути. Као кренућ с војском у Херцеговину, брзо ћемо нас чути у Мостару, ако Бог да, пак ћемо свака на своје мило и слободно ступити.“ Херцеговас потпуно од бременом клавашу му се и благосиљаху га.

У чуци свитао је војник с Црнине са доштом од Гисовића. Завио да је црсна војска ост ишла на први бој с Турцима и пита: „је ли ви и шта радите?“ По наредби Квасревој одговорио је овај одговор: „Квас је у путу на Трахово, је је војска ост онућена, да одмах пријете границу.“

По на Трахову свитао је Квас с војском два дана, а пошло и на Црном Кук, где је 24 јуна свитао. Био је за то време јако црсок. У војци се то мотрало и сејтало, али се није знало шта је томо црсок и зашто се тако волано напријед крете. Знала је само најбшира окошња Квасрево. У војци не брше ни јдне рашеи фрешка. Министар ваши највага Бламенау заборавио наредити да се чебаха орнесе на Трахово. У првоме једу Квас се заруца, да те нардити највагу Бламенау, да те га предасти војном суду, да те га обрешите. По када су волеи свишати кочи са шоварина чебаке на Црном Кук, Квасрево јед је наоручио. На Црном Кук додекали су Кваса Херцегови.

Ту су одијељени на баџашкоме од олементима (невеситски, гатички и ш. д.) и што као црногорски баџашкоме. Било их је десет баџашкоме, од броја неједнаких, и укупно 6.000 војника. Књаз им је иду поставио главаре, командири, официре, барјактаре, све оне које су сами војници сами изабрали, и који су се за вријеме убијанка веома много жунашеством и разборитишћу. Миџрабалић Мармон, који је нарочито због шота дошао с Књазом с Уљешама на Црну Крку, одлучио је иду у средати војске свегачу службу, благоволно одлучио црногорско-херцеговачку војску и нова барјакса. Књаз их то шотме раз- дао барјаксарима. Главбарјак доо је невеситском ју- наку Јовици Зиројевићу. Ову свегачију завршио је Књаз ишавом своје управљачије херцеговачиша. Наситало је велико одушевљење и веселје у војсци.

Још је овом свегачом црничком намеривао Књаз Пека Павлова и Стојана Коваревића војводом. Са војска, а особито херцеговци, водрабали су радосно ова одм- нована двојица прослављених војвођа и ушанку херцеговачком.

Када се довршало ово уређење херцеговачке војске и њено сједињење са црногорском и када је у шотми веома свогла и чебанка војсци, Књаз ишаво војводу Пека и Јура Башковића, сенатора, са гла баџашкоме ишт Клека као заштити војсци од оне стране, и са цијелом војском остави Црну Крку и лоторашути 25 јуна на Цр- пвичка убола, 26 јуна на Шуринишам, ступио се 27 јуна у Тацко, на Свешти, девети дан последије објаве раша. Ово је био урало прелазак границе, што се сејетило и по правости и веселу, које је иштао за- владало у војсци. Зер Таваши, ико припадају Турској државу се Црне Горе и шучишу Књаса и његов суд. Турале иш власти шурске не брше у Тавашиша. Шота је

црногорској војсци прелазети с Трахова у Биване било као да је још у Црној Тори.

Тек овде је црногорска војска наишла на прво турско одре, да се налази на турском земљишту. Пред њом је био Кичур и Церница, турска кула са десетак кулама. И они и црњанци мухамеданци са својим малом другом изоред војске црногорске у Метовију. За њима дођоше и мухамеданци из Мотина, Авитовца и Муте. Када је Квас са војском, почитујући на Светога два дана, дошао на Мотин 30 јуна, не заусте није даље душе. Све се склошило у Метовију, који су гували јаки шанчеви, а где се су два шатора кулама с шаторима.

Квас је мислио, да се ипак Турци ни по чему неће ни којим оружјем отомачкој војсци, те их одведе на предају, а да би их траје на то склошило, нареди да се црњанска војска примакне и покаже на висовима према Метовију.

Сјутра дан рано јави стотарка, да се од Метовије примику неки Турци носећи бурећи барјак. Квас пошлаци да допази главни командант Метовије и што да се преда. Одмах нареди потпуковнику, да брзо отвори шатор и зашле тилином, обуре се у свезано одијело са мноштвом оденима на јелецу, и ипак очекиваше командантоту сједети на сред шатора и окружен наварима, бесо што те данас примити јаре утврђено турско с војском, а без боја. Пошто Турци спомоше, јавише Квасу да је дошао само један гаучи су два кулама и дошло командантов одговор на писмо Квасово, да ће он по дужности својој бранити Метовију, а он се никада предасти неће.

Сва војска спремна боја, била је рада, а особито главари херцеговачки су наваливали, да се ударе на шанчеве и узме Метовија. Но Квас одлучи, да

оде с њом војском патријег, а осећави у Тацко Војводу
 Богдана Зимонита са Тракијом и Војводу Лазара Сачи-
 цу са Тибвацима, не да шта предузимају против
 Миловије, но само да држе слободан пут тајину, који
 је сваки дан пролазио са Тракова за војском.

Пошто по одне дане се војска са Либница од...
 пред врата на Тракију. Једнијим гласом операзила је че-
 јела војска ружичу, која је отишла и бугала преко
 испреграданот камена. Дурд гласа с дане сираке сетао
 ме од велико војника, да додекују и придику оне
 који би отишли са тракијом крша и бари у брзу
 вазу, а војници су ишли испред њих све до (тракија
 једни за другијима. Прелаз је траја скоро сву ноћ
 уз велику буку, која је још вата била на другој сира-
 ну Тракије, где се војска прикупљала, али распу-
 рена, измијешана да у дрмрану друг друга не ра-
 забаваше. Војници се непосредно доживају и до гласу
 прикупљају се у своје баталионе. Мокри, уморни тек
 испред зоре су помијетали и умињали се. било им је
 забрањено да калажу огњем, да не би привукли Турке
 из Миловије.

Како је смислава ме ноћ била, да је један штабор
 кишана урарио, тако се говораше за што у војци, забора-
 вила би се потибија на Марици при овој на Тракији.

Сутра дан осећави војска Тракију, задржи ви-
 ша невесителска ова а 3 чула ситице од Касабу и
 умотори се на Узраре.

Ни на путу од Либница до Касабе у Невеситку
 није било није турске војске. Сирафе из кула у Вој-
 ници и на Залому диме су у Касабу траје долазе
 наше војске. Само за бријеме нашег моторисања у на
 Либнику пријавише неки Херцеговци да је Селим па-
 ша са 2-300 мисама на једном брду на далеку од на-

шта логора, да иде на Невесине, али да ће овај је за-
штитити. Књаз одмах пошао Свјатко Радошковићу су два
Байбаловца, да поћно окош брдо, а сутра дан да за-
роби Селми војску с његовим низомом. Чујемо како
не чу Свјаткова војска ни гласа с брда, ништи виђе
огња на брду, а кад свану на јаме брдо гурло. Селми во-
јска је умала или прије дошла Свјаткова или се исто
кото провукла и проша у Невесине, ту је смо дознали, да
је замисла испред наше војске у вата у Касабу.

Употривши се на Удромета Војводи Титар нареди
Байбаловцима озричкимом и калтерском да заузму во-
ло крај између логора и шуреских шахчева вата Касаба.
Командир озричких Јован Машаков Руконит војска
се сутра дан, у калтеру, блуре шуреском шахчу. То ша-
зове Титаре, да се и они јаш блуре примакну шахе-
вима шурским, да се не би Озричките мотли хвалити
како су они били испред њих и блуре Турцима. А
Турци помисли, да се Озричките прилику да их на-
вадну, те осту отав из шумака и шотова на шта два
Байбаловца који одмах, и радо, бој прихвата. Књаз је
био јако изненађен и узнемирен овом нечајном су-
чајом. А када му јавише шта се и како се догодило,
нареди да Озричките и Титаре одмах одступе. Они су
извршили наредбу Књажеву али се с муком и вучањем
из шешкова полонсаја испутивши осамдесет и два
друга против и рањена.

Овај први бој, а овако случајан и неспретен је,
по је смутно и оторно Књаза. Наредио је да му ко-
мандира Јован Машаков врата доведу и прије-
мити му сваком настом и трдилом. А неспрете рањо-
нике, како су појта у логор доносили, трдио је и тро-
кљиво, да ни један своје куче не види, када га не су-
шају и раде по својој смјелости и памети.

Целим дан, одма последије штога сукоба с Турцима, стиглоше у Краљево село Ј. Беллимаровић турковник, као војни представник Србије и барон Шелер, аустријски конзул у Краљево. Краљ је одмах примио. Урноторци су радосно поздравили Беллимаровића, ојечајући долазном вестима своју заједницу са Србама. Шелер је пријемо пошао је Краљ са Шелером у село и дуго се задржао с њиме у разговору. Урноторцима је пало у очи што је Краљ ишло с Шелером, а не са Беллимаровићем, шело и разговарао. Краљ ни шта да ни последије није никоме рекао што су говорили, ништа је по помишља, да му је Шелер дошло саопштење о неки о споразуму Русије са Аустријом о Босни и Херцеговини. Шелер се исто дан вратио преко Риска у Бео. На тој шелети с Краљом напустио је Шелер на један комад од шатовског зрна, које су у јутрошњем боју турски шатови побацили на урноторске шанге, ве, подигао га и дошло сабом у Бео, гаје га је дао месту израдиши кро "пресбор" са краљевим, Новоселом "4 јула" и дарује га Краљу.

У војсци је као велико овај први сукоб са Турцима код Новосела са устројством и великим губитком, па је још јаче и неспорљивије ишлеивала наредбу за удари на Касабу, да је заузме и дође на Мостар. Али 8 јула Краљ се повуче са војском на Слату, а остави у Бишину само реидри батаљона и да командан Сватко Радоковић, да води на сигурни планак турске војске од Мостара, и ако се по изричитиме бировао да у Мостару нема војске, која би могла ишати у сусрет урноторској војсци.

10 јула пред вене доведоше Краљу са предобраче два Корцетовића, који му казаше да их је послао рурки консул са поруком, да ише право у Мостар, јер за Тур-

оно војске нема ни у Мосову ни близу око њега. Оба краљева замолише Кнаса да их прими у војску, јер им је велика брига, да се њима врате у Мосов. Кназ им повласти и преда их својим војницима, који су их својим примали и угостили. Но у неко доба чоти њих нестане. То је снагога уверило да су били иудеји и појунци. Али како се није због тога унемирило. Кназ недовољно зна је у војци веледоби. Само је војницима било тешко. Свак их задијеваше питањима: а је су ви иудеји? Јујето ли ви захвалише на доједи и гасити."

Сјутра дан, пошто се разданило, јавише сираче, које су по висовима око којих иштурене биле, да се од Велишине велика штуровања, као да се бој бује. Кназ са Кофодом Тетром и мноштем гаварима ијаше брзо до једне сираче и увери се по непрекидној трљању шумака и штурова, да се унамо замештоно урештоки бој. Одрмах дине сву војску, да докима у томот Ситанку Радошвицу, али брије по се војска примакла Велишину, бој прекиде, а ниса сираче вутеше се поредити Црноторци, гаје кибари и војци у това. За нима присибиваху све вето и реште помале Црнотораца. Сви војници, међу којима бјеше и млади помандр Васјевићенота баишмота Пјотро Вукавић, син Кофода Мивана Вукова, нагаше Кназу, да је војска Радошвићева разбијена. Ситанко Радошвић се није надао напаву, вето сираче на путу к Мосову не оставише иудеју војску, која је, заминувши од стране Касаје, усела се и заузела све висове над војском ветоном и одједном, у зору, заузла је црештоком ветоном штуровском и шумрацима. Црноторци и Керцегови дрмаху се храбро у својим шешким, савијем и шешким штуројима, али ветоше ретири саија врукота боја морали су их набусишито да се свалу. Преко 200 Црнотораца и Керцеговаца је потицло у

имаме боју, а било је и одређењу, међу њима и барјак
који приликом батаљона који Туро Тајнић, којему је
син Јоко прихватио барјак и одржао га пред Брзеватином.

Ова шурска војска, што је нашла црногорску пред
сигуром на Бишници, била је она иста, која је од Муртар
наша се борала са четима у Херцеговини, она је била
шла на границу Србије, а када је Црна Гора објавила
Бурској рат, враћена је иста у Херцеговину. Због сигуром
нашоме црногорске војске, Муртар наша је чети
да иду у Мостар и да јој још и у сусрет
пође.

После је ова неспешна боја на ^{Бишници} ~~Бурској~~ Квас се
команде са војском на Зови до, где је прикупили
се, иста иста и Радошчић са својом војском сигуром а
сигуром, 12 јула, зором идуће Квас војску и напор-
ним маршем дође иста дан на Корита. Онда се вој-
ска одмарала, а она су на возу Квасе својим Пој-
вода Таско Павловић и Појвода Бошковић са њихова два
Бабаловина и Појвода Богдан Зимић и Појвода Јосиф
Сочица са Тарачином и Тиваатином, које је Квас идуће
у Мостару био оставио за собом.

15 јула према Квас са њоме иста прикупилином
цијелом војском са Корита и преко Чабара дође и
улогори се на Ррбицу.

Промисли Огушкоме рудником војска црногорска
улога на једанпут према себи Муртар нашому
војску где царском наредбом маршира право у Бишницу,
где је иста веча и иста. Муртар наша се није
није задовољити својом победом на Бишници и што
је црногорску војску повратио испред Мостара, него се
у својој дао за њом.

Војска црногорска је била зловолна, што се овако
мало иста вратила на своју границу. Улогорила је

kao pobijetna, a još se nije ni otkrila s turskom vojskom. To je sejtao i dramo se svaki vojnici, jer je svak krenuo sa najvećim odumjevanjem i ubrzo vjerujući, da će svaku silu neprijateljsku slomiti i ubjedljivo odgnati naprijed. Osobito je Hercegovine porazilo ovo uvjerenje. Tog Kasabli nevjestinska oti su radošću i uzbuđivanjem čas, kada će s Kvasom ući u Mostar, u svoj grad osloboditi Hercegovine. Sada su i bez nađe oti.

U vojsci nezadovoljnoj i durom plonuloj govorilo se o užrsku dosadama i neudjela. Glavari su bacali krivicu na Vojsku Beštra, kao zavjednika vojske, a u vojsci se mislilo i govorilo da bi sve drukče bilo da nije Kvas u vojsci. Buda bi i Vojska Beštar radio sribje i od-putuje. S ovom vojskom kakva se još nikada iz Crne Gore nije držala, i glavari i vojnici je vjerovali da bi oti bili bet u Mostaru i Murisar oti vojsku razbili da joj ni štata ne ostane, kada su u urbanu oti. Hercegovinke sa crnogorskim dobrovoljcima lomili turske vojske i cestova Murisar oti u Duri.

Od povratka sa Nevesta, Kvas je bio jednako zamim-ven. On je sejtao nerazumljive vojske i mora je znati što se u vojsci govorilo, jer u Odujnoj Duzini, gdje je vojska o-živjela, baš kada je turska vojska na pogled vojci ugodu prokazala iako bi se, reče svojoj oti: "Turci su se dali za nama i udarite nam brzo. Ako odnesemo oti-đu, a hoćemo, ako bje da, sve će se popraviti i oti."

Na zakad sutnja oti na Vrbinu. Vojska se ulotari u jednane dolu, okruženom i sa sviem zambo-renom brdima. Po dnu svih krugom bječu porožani bati-šoni jedan do drugoga, a na sredini doline kwa-ferš šator i još nekoliko.

Šta što se malo odmorio, Kvas uzjeme kova i

пратен главарима протје цијелу војску задржавајући се у сваком бајбалуку и свијема је ово говорио: Дакле је франко и чувао грабави свакојта војника. Није их одушевило ни на Меловију ни на Касабу, да не попу мудро и без ореше. Дакле је и држео сво војску иурску да икак мотан одујели. Тада му побједа, добио је и Меловију и Касабу и лако те моту доћи до Мосбара и у Моситар. Није војску од свраха узмицао пред иурском, но да ухвати овђе згоднији болокрај за одсудну битку, битке граници, и што те свакоме удвојити, тити снагу, јер је лако докитати војити и претити равнорике у борнице. Сјутра те мотра вет доћи до Билоке. Сада нема претку сви јуначки, нема нико не крали војити, јер сад вава одушевито давно свогену славу јуначку и повраћити давно изгубљену слободу Херцеговине!

Крива није остала убједена да је тако уричутане илоред Моситара било потребно и унаутријед свици, само, али се и што одушевито одзивала Квасу и пратила га ускупуцима из бајталнока и бајбалнока.

Ни крају свота говора још је Квас у сваком бајталману објавио да нико не смије ејети иурске главе, јер неће да свијет зова иуроторце дивљацима. Лије сто иурске главе нема му донесе крвав поф. Нема свак оледа да пушком добро гаје и када се обмијамна пофери мата, да само што више илориде своа уришоти. Ни заробљеника не смије нико убити.

У вече сазвао је Квас илориде војничке гаваре на договор. Ту је био и иурски војни заситник Белмарковит, али он није учествовао у свјетовању; Квас се није питао, а сам се није илориде.

Ошито је илориде било да те Моситар вама удрити на иуроторску војску или сјутра, или до дан дан. Према томе Рајвада Теитар, В. Пеко и главари Херцеговачки, који добро познаваху ова мјеста илориде и

Княз одлучи, да војска, све рестоци бригаде, заузме висове косан, којаш се дружа више Вучјета дола испред самата лотора. Брже одређено свакој бригади своје место, а за командантске бригадема остави Княз Пољаду Тена Тривога, сардара Тона Туркенто и сенајора Баја Бошковића. Туркентоу бригаду, науку и команду над свијема дао је Пољади Ташу Вурлошту. У самој вочи, одмах се сједника, буре ослоба набавио колото Тешов са својим војника и великим шрубара туркенто, да гледа на прелазе турске војске. Тешов је отишао са великом војника и једним шрубарем најдоче, а за собом све до лотора оставио је по висовима остале шрубаре, који га, ако Турци крену к Прбичи, свираћеи „напријед“ јавиће војци да су Турци кренули право на лотор. Било је на сједнику и шапвота мимљена, да би турска војска могла сринути туркенто или туркенто, и зато је Княз наредио најсвободније колото, да шрубаре, у шуме случају ширају, на гесту „или“ на шјиво.

Княз за војску „напријед“ бригаде, да одмах нареди све што треба, како га сваки војник на врли као шрубе бити сарман и бригаде војнички на одређене или колото. Он није ништао по лот. Тешов је ишао пред шаптор или је знао и рјатничкога кајбана Тера Сардарова и којга га се рјатника, који су сарманари око шаптора, да препраше лот у разговор. Књаз кад седлао сјаја му је сву лот пред шаптором.

У свачуће зачуше се са гавица шрубе „напријед“. Княз је одмах био на коњу и војска у војску одлучи је. Војници су још поживали. Само војки у бајовничкога налагаху откоче и присебављаху појмове. Княз је трону великом туркенто туркенто лотор. Пред свакијем баталјоном звао је командире и војнике да шрете

хвалому одређене или одмораје. Турци рабевана Ђелма
непрестано су свирали, мадријез, што је значило, да је
турска војска веома близу.

Муртар паша је био веома умна на Ругји до.
Пред њим с мијева био је велики паша са ^{уједи} девет
штабора и три шота, а Салим паша са десет шота
и два шота умна је урели убавеним више до
равнице.

Црногорске бригаде ширеу мотле, у тој неурби, сити
ти свака на оно мјесто које јој је урел шота дана
одређено, него су одмораје заувимали бајбашмоти
редом, како је који етирао. У шок шито су се прва
бајбашмоти појавила на висовима, Турци оборили на
њих огањ из пушака и шотова. Они бајбашмоти им се
одма одаваше и у тако сити почети бој улазили су одмах
и остали бајбашмоти како су етирали, и заузели
мали ред висова пружајући тако брну митију у мијева
од прво заузелих одмораја. Оно је све било, што се ре-
че, у шрен ома.

Увас је јаким спором иза бојне митије, та када
је веома и последњи бајбашмот етирао на мјесто, он се
стави јак на једном вису на крају ове бојне митије
називана Пера Сердарева са неколико ирјаника, а
са осталим својом ирјаном, у којој је био и Белимар-
кович, сите невог шота ирјаничког виса, у један до,
тако је одеквао развој битке.

Био је јаким урбуџен. Непрестано је надзиоријева
доцем горе добо. Једном пушачицом преко нештога
доца дрво протоњачу колорције колорцу по сеита-
вљенота лотора тако падачу турска орка, пушачка и
шотовска, вичути и бијути ирјанарена које и мазге.
Трлавава пушачка са обе стране кроз коју турски шотови
одјеквачу, им за шрен ома руже ирјаначала. То је ирја-

јало не гукни сахало. Наједанпут, као на команду пре-
киде гучкава.

Квас стоде заруџен, погледа око себе и завика: „Шта
би ово?“

Нико ништа не одговори, само Појвода Криво Пе-
ровић, сирну Квасев рече мурко преко гудука са веселим
мудом: „Сад их наши свурнују!“ Квас је штијем рети: Турци
су обрнули плета, наши их гоне и сироблицех свлаге
кабине. Али му шару нико не прихвати. Нико није
могао помислити да се бој ипак брзо сврши.

Муртар тама заговевши бој само са око неко-
лико Бабамота црногорских, који су брви уштрали
на висове, брзо је увидео да се одзвико, да је црногор-
ска војска уштра на брвине заузеши владајуће во-
офраје и да је она судети во дурини бојне линије и
во јачини галобе и бројно јага од негове војске. Он
нареди Осман тама и Велики тама да отишутују.

Када Црногорци обавише во крепање, најближи
Бабамоти киберски и теклићки затнаше се са
великијем халаком иети гал нива сирату на
Османташине матење на јуриш, и за њима и осид-
ми. То је био прелушак када је пошва на обје сир-
не на једанпут прелинула. Упоред овога силнога
дуриша Турци обрну у бијет и ушвабаше се шек
када шитоме кад заштитишу Муртар тамина
одјивети, а када су се и Црногорци морали зашва-
бити. Муртар тама врасти се с војском у бивете,
а вет на уру во бодне и црногорска војска погне
се прикућвати у лотеру на Врбичи.

За брвине боја Квасу није долазио никакав настик
са бојешта, то је био јакно узбуџен. Не отговараши ријечи,
та се ни на ову шару свота сирине не обрну. Но мало по-
слије шота доштра један војник са гласом, да Турци

Бјеше, а ками да су се пустили у потеру за њима. Тада Квас дохвати капу с главе, бацу је високо и радосно обв-
на: „Квала Богу и св. Василију!“ Један црњанин бримтри
и досека на руке Квареру капу, да се не просу брили-
факоти, којима је грб на камици био оскитен. Квас је до-
хвати и поново бацу ионављајући неоресивато: „Ква-
ла Богу и св. Василију!“

За врхушем масничком шпизату други јављајући Квасу
да је цурска војска разбијена, да су се Црногорци с
јављенима пустили у њу, да ће до бившег мало
мио од ње пребети и уште, да су освојени цурски шп-
пови и да су заробљени два таме. Све масничке рш-
је швао Војвода Бештар Куранић. То су били војници,
који су покушавали да украде мушкетир или они који
су врли кмијери са бацилито најга раченика или
шпизатора.

Квас је био ван себе од радости. Сви весели,
прислушавашу му речи и себашташу побједу. Три-
свотри му и Белимарковић мирак, младан и весели
му. Квас примијети ово и протвори му: „А што
се ти, Јацо, не веселиш, када данас сваки Црно-
горац и камен у Црну Гору игра од весела?“

„Веселим се, Тешодару, и ја. Лијело је добито
биљку, али то није све. Треба некорисити во-
бједу,“ – одговори Белимарковић, ишло онако одб-
ван.

„Па што би ти хтио? Да чујемо, горе?“ подсм-
јехне се Квас.

„Ја бих сад прикупио војску и пошао за Муратар
тамоме. Не бих му дао да се адмори и приборе.
До бившег или у бившту ушмешмо би му себаштак војске
и заробио га.“

„Нека, горе!“ насмја се Квас. „Ово би лијело и др-

мијето, а тој се виђетемо што ћемо и како ћемо."

Белимарковић спетне рамакима и догаде: „Моје пошле је доукак били."

Мало иза шота разговора ту се угасити оуцање из револвера и неко довикивање. Пуцањ и нас приликуаше се све ближе и најпослије поташе се мјесто разабрати: „Пашу велики Ђеводару! Благо мене данас и довијек, е се пошле јмањ са шкотоу кутом."

Један Билгар, Луца Ђилишов, доведе Квасу Осман пашу, а брше га вега својиме тасом. То наредби Квасревој га одмах одријши. Квас мјесто прили башу, сакраш га, а уједно му реситишо јумачко дрмање. Осман паша, вијек, мјесту говјек говораше оо мало француски, а и српски јер је знао руски и бугарски. Био је јеро урбујек. На билбаше Квасрево, да га није војник змосебавио, одговори да није, ешто му је урво сабљу, празан револвер, златан сајо и новце. Квас нареди да му се шо одмах поврати и пошле га с праћом у котор шо Врбичу. У шомшо доведоше Црноторци јш 14 кивама, које су заједно са Осман пашом наг шомшоа заробили.

Квас је одмах послао Кватуши ову добешу:

„Јутрос у би шо сашо нашоаоше не Турци од Муктар пашом у Врбичу. Одмах скогасмо, ухваћисмо добре положаје и догасисмо Турке. Вурти бој је шрвајо једну уру. Црноторци јришисме и Турке зајшисме. Саг ми доведоше Осман пашу зрива и шното робова. Бој јаш шраје. Шивјери моји Црноторци!"

У шето брајеме шеметрафано је шивјема српским и српским новинама, које су редовно пришале са нашога бојшото швештаје: да је Муктар паша са шрвек, да је од шеговијек 16 шабора једва се тебири савело брешивоу, да смо заробили Осман пашу и шното кивама и урели шети кривањ шомшоа, шното шрвајо

црбатина, Барјана и б. д. а наш губитак да је савиши мали.

Партиота изјављују о боју Квас још није имао, а то прихвати свијех војника, који су дошли по боја, замишља се да је тако морало бити, а ја је оношко потибије, да има и великата њека.

Тасе о овомо најној побједи доклек је на Цесовицу са великим весељем и поздравом звонима и шемурком. Радост је била појем вета, што се добле било чуло и шабашом говорило о поразу Квасреком у Кевесвицу и онакој целокупној пред турском војском крајини траховској. Управније руке та Црватина Крстиа, генерал Пахушин, био је вета наредно докаториња и непосредним сестрама на Трахово, да дигну своју борбину на Цесовица, а ово виде отаџности, да те их Турци ондаје прибијескују и заробилу, да бјегу у Русан. Своју одлуку и наредбу он је био вета и Квасиња саопштио. И када та је Квасиња по воље повала и показала му десицу Квасреку, ипак није није Кевесвице, да се брима неговује изјави крајина, мотао ипак обрћ догодишом и освето је у сораховану, да те му Турци заробилу непосредне сестре.

Пошто Осман пашу поведеше у лотор, Квас, једнако весео, зивне онега војника, који му га доведе и, целокупну свијех, озбиљно га ухвати:

„Дану ти награде вишерски! Што ти што она изувава и вика? И када си се ти помислила са којом кућом?“

„Пучак и виках од невоље, Тасовдари, - одговори бисер. „Нијесам знао да сам заробио пашу, јер не бјеше на великој славној одјеза, кадво сам тледа на пашама у Траховици. А када ми он рече: ја сам паша, вођи ме Квасу, он теће добро дароваши, - штага од велика отрак изуваати и викаши, да пашу вођиш; а што и од сораха, да ми га Црноторци не претрабе, он отах да се чује и зна, да је мој род. А помислила се с својом кућом, Тасовдари, кадво да нијесам, када нијето знам, да ми вета по данас доде

сам зрив, никада чиништа мавката мста. Дајим ти снаго,
ме и шаком и кавом, а нећеш мене, који ти доведох твоју
султанова.!"

Квас се плаше наврнуа и обета Твору свитику насто-
мома и да га га зашита павати дома је драв.

На само по подне враћи се и Квас у лотор, где је завољно
вет мноту војске, а до мало се и сва прикутила. У шри штиа
Осман пашина бјеху довурана, те се по наредби Квасевој одмах
шкима шемучило. Квасев шапор и јам два друга својаку
разабели, јер их копорције, који се ипак оје поврешили, на-
маку када дити, када се бој оловца и заусити. Бјеху на мно-
го мјеста неоробујати зримила шурскима. Ситику и мене
нареди Квас да узмемо Осман пашу под наш шапор, да га
покудимо пити и разаберемо, јер је јам једнако био јако
урбућен и мало је говорио. Брзо се надути шапор нава-
римо, а оно шапора се окури шуро Курнотраца шена-
јити се да виде пашу. Не знајти да Осман паша рачу-
није српски, Срдгар Таро Машаковити ишари неке шапе
на рачуни шурка и пашине те нас Осман паша зашом,
да узмочимо окућене, јер није право да га у шетовој не-
срати јам у вријетоју. Особисмо по шоме сами, а у воре
га је Квас повоо на вечеру под шапор, који је за шом водитикуј.
Сјутра дан неоратан је Осман паша преко Трахова на Цашти-
не, и за шом одма и шом шивали, који су шоме заједно под
шова заробљени.

Војници вришти се с бојишта доносили су оружје шур-
ско и повлачили га на рашу пред шапором Квасевим.
Било је близу Јоо ишана и Нсабана. Квас је према шоме
видно, да није мнотка шотелуја била, како су шри пашеници
са бојишта причали. Митио је гаваре, шоме се шима шити,
колико је Шурка пошнуло, и они су му шрема шрешом ору-
шју шоворили, да није мање од Јоо.

Весеље Квасево и у војци није због шота било ни-
што мање, шучи више шоме Курнотраца није било ни шурка
швитина шрибујех и равешијех. Весеље шобједи као и саму

побједу увеличавало је освојене три шота, заробљене једнога
таме и сирћу зрнота. Докнао се да је заговједник делота
крила шурке војне, Селим таме потпуно. Једно мочре му-
хамеданско из Босне, који је из Кебесина предјело у црноторски
логор, говорише да је скупило у Селим таме, и да би та он, и
без главе постао по једној бивери на мочи. Квас томе се
вину војника и ово мочре, да премедити бојинше, и дошито
кају Селим таме прихва од убијених мочем. Тешта, по на-
редби Кваревој укова та на иштом мучењу уз војничке по-
гасити. Осмак таме причао је Квасу о Селим таме, да је
био мноту слар и да је хито адма по рашу потпу ченују. А о себи го-
ворише, да је мотао, када је Мурштар таме наредно оделуриште,
као заједно са својим војном се шастити, али није хито ос-
тавилити шотове. Радити је био, рече, потпуно онаје, као
се без шотово браћинити, јер та је Мурштар таме мрзело и гнито,
та би када једва дошело да га штави од суд и да бази на ве-
га сву кривују за шоту.

Квас му обета, да ће га он урешити у замшотити и шовједарити
шотово јунарко државо. У шотрадан по Билети Квас је шело
Мурштар таме, као у црноторци вет шовобани мноте мршће,
али како их још мноту на бојиншту има, ше му предлаже
да се договор о сакрати шешујет. У шешити шелму јавља му
о шовбиди Селим таме и да је по шотовој наредби сакра-
њен са војничким шотаситима, а о Осмак таме, хвалети
му јунаштво до шоведњета таса, да је заробљен и шовратен
на Шешити.

Шешито није долазило до Мурштар таме. Војник који је
се шовшотити бивелим барјаном носило шешито у Билети, Бра-
шито се се шовјешити, да је Мурштар таме само дрешити
у Билети а шотрадан шотом дитио с војном у Шрешити.
Квас се није ни дрешао одиву Мурштар таме и шешито је
шешито шешито да јавност, којој је одмах и шредити. У шеша-
ри осми Селим таме није шешито на бојиншту шотити, а своје

равенише и мртве Црногорци су одмах још за Вршике
боја износили.

Пошаво се војска због земља у Рибнику одмарала и била
мала побједа шемичути по шуреканјех шавова, прејавило се
Клас с војском на Тисацкој. Пошаво преко бојиница наилазило се
на војску леш шуреканјех шавова. Ту се виђела невољна
окијех рибки Пошаве Крца Петровића, када је у пред боја наје-
фан оштр прекиде ошубаво: „сад их наши свучују”. Сваки је
леш био на више мјеста појичен. Клас је Крца био напре-
дну. Тада дана догодило се овој несретан и драгоми случај.
Један војник одвојивши се од војске, идући сам, напре-
ма један грм и утледа под њим дубоко у траву једнога ниво-
ма горе, мало понаправљен пред и дрвца шуму на прилику. Био
је раван, словесне ноте, по ње могао побјети. Некако се
добукао до онога грма и ош забаво, да га који Црногорац не на-
је и не појече. Успреху и драво да сачува црну невољу ко-
мко је за она три дана пошаво, сирамак, муче, без краке
и невољ ваде, шривети још и баво од баво раке! Сад ка-
да је утледио војску горе испред њега пролази, особило онога
војника, који се право велич ушубило, пошаво да му је дошао
крај и да не појиче без замјене пошаво шуму на онога
војника. Војник пошаво што, по право дошаво пошаво своју ш-
мку и шери на Туркима. Овоје шуме шавуше у један мах
и обојича шавуше на мјесто мртви.

Клас шријакавши мало шрије ошубијен шавуше се на
глас шумата, да тује шаво се догодило. Јаво га је шубило
овој несретан случај. У сваку војску шавуше обојичу, Тур-
кима шавуше мало што Црногорца.

На обојичу шавуше је Клас шријачу шавуше дана. Оданде
шубило на шавуше, на га шавуше шавуше и Шрија
шавуше се шавуше на шавуше Клас. Успрехуше шавуше шавуше
шавуше шавуше, шавуше је шавуше, да га шавуше шуму
на шавуше шавуше и шавуше је, и шавуше се шавуше. Но

Завршетом Клас остави ондаје Војводу Петру Руро-
виту са 18 батаљона да оде на Муртар камену,
ако би из Требиња одлучио на поју страну, а он са
6 батаљона враћи се у Црну Гору, извине Никшића
преко Брџаница, на Брју Луну. Ових шест батаљона
придружи војци Бора Киприћу, која је у то вријеме
имала ресне и прваве бојеве око Цадарнице.

По повратку Кларе на саване ни Војвода Петар
Руровић дуго на Тацко. Срмету во масовише од Требиња,
да те Муртар камен одлучи с војском у Никшиће,
преведе војску на Крешац, онда је распореди и утвр-
ди је шанчевима. Муртар камен збига ише с вој-
ском из Требиња Главо, али не оде у Никшићу, ве-
то утврди у градини црногорску на Траковац, изгори
сена Заслај и Криво и ушакчи се на Мале Сми-
јернице. На Главо о коме ненагодно догађају Вој-
вода Петар остави реснио мало војске на Крешац,
да чува улазак у долу, а на саваном похиша на
Траково.

До Главо црногорске војске Муртар камен је
ушоредносно своју војску да утврди свој ококрај и по-
дигао је велике и јаке шанчеве, која је и послужо јед-
нако проширивао и појачавао, да је нагомилану био
као у граду заговорен. У то вријеме радиле су велике
силе, да се закључи поцуре примирје за вријеме
којег би се преговарало о миру. Муртар камен је
свишо зато и дошао на Траковац да га примирје вашиго
на црногорском земљишту, како се Црна Гора у про-
ворима о миру не би могла потицати на свој ратни циљак, што
јој је војска била на турском земљишту код Креша.

И Војводи Петру био је зато задатак да учрени војску похише са
Смијернице и Брџница преко градице.

За два мјесеца за којима су савали две војске једна према
другој, било је реснојех сукоба, а 25 септ. дошло је до сукоба

Војна: Црногорци су били јуначки претили да Турке по-
 штељу, али код Брестуке и све цркове - само од велиш-
 лота Балташана потпуно је 30 војника - не постоје
 ништа. Двајесетно прилике од 20 окт. до 20 нов.
 задовољно је Муратар ишину на Траховцу.

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE

ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

2. На арбанашкој граници

Како је Твар у Херцеговини био, дукр границе арбанашке било је ратних и фронтних бојева, како је био Пољо-дана наредбу, да само чувају границу, а сваки сукоб да избјегавају.

23 јуна, када Твар још не бреше према граници Херцеговачку, ударе Турци на Туре, да их побале и ишкоре, што бреху ишкоре од Туреке и прештали из Црну Тору. У зору ударе Мамисора, 3-4.000 људима, од стране Туреке, а у исто време ишаде из Пасторнице војска Туреке, да удари Турима с друге стране. Башамшон Курбашићски био је на корацима на саму границу више Дукриве. Морици фронтни боја, тек угледаше Туреке, за-таш се к њима ишкоре, без наредбе, само од свога маха. Турци се оду сват на свих и у гле ишкоре их 25 ишкоре и још више ракошних. Остала војска Црногорска брзо им пришлаго и шкоре и прихваћивши боја с Турцима ишкоре Курбашићима да се ишкоре и сачувају од бете ишкоре. Турци боја, који се градошрио ишкоре гле, ушкоре је Црногорска војска, да задржи Турску војску од ишкоре у Туре, те је Пољо-да Марко Миланов и Турима, не ишкоре еста, морио јунари догекати Мамисоре. Мамисори у шкоре пошому преко Касарњевске горе ишкоре 300 људима.

Наша дана, 23 јуна био је ишкоре Црногорску страну. Пољо-да Марко Андров ишкоре је на Творите чувајући, по наредби, границу са Црногорцима. Од своје мале војске био је Дукриване и Милване ишкоре на врх Томиса да чувају ишкоре на Бијелу Скалу, а ишкоре се ишкоре Кривошане, Селчане и Тодичане, око 250 људима. Турци у зору ударе на Црну и Селча, гле им се ишкоре, како ишкоре јунари ишкоре, докле Пољо-да Марко ишкоре од Творите. Око Марсијевог врта, гле ишкоре Турци били у ишкоре, ишкоре се ишкоре фронтни боја и ишкоре је све до ишкоре, када ишкоре ишкоре и ишкоре гле са Томиса. Турци, ишкоре ишкоре новом војском, ишкоре ишкоре, а Црногорске јунари у свих и ишкоре их до Мурита. Боја се ишкоре у свих ишкоре. Црногорска је било у свих боја свих 700, а Турска 4.000. Турци ишкоре их је само 12, и ишкоре се 25, а Турска је ишкоре преко 200. Још су им Црногорци ишкоре Барјак и ишкоре сву пошому и ишкоре ишкоре ракова.

Мало по ишкоре, 17 јуна Турци су ишкоре ударили на Црногорску, преко Сваторлана и ишкоре се на Лоту. Црногорцима ишкоре

по мору Бот и њихово јуначко претичке ие и њу сломише
 Турке и пошмише их све до Шутемана. У овом боју пошмише
 24, а рани се до и повети дво у савома водстоку Бот и од
 нејане предстоје, која је дој прихавила и одржавала усвој пај-
 те по мало, докле је ситиоа Војвода Машо Бугров са осталим
 Црногорцима. Турци је иало много више но у ирвом боју.

Послије пораза мансоровска на Капаритској гори, пошмо
 је Војвода Марко Миланов са својом војском на Медун. Све-
 та и свијех Кура била је највећа гора, га ми је усвој итај град
 иурски, га га и иста колвадјева обиверја иурске Властои
 над њима нестване. Они га околе и ситиоу ратами су
 два шота. Турци војска из Тигорнице крене попу Боту на
 дуну у колот, и ситира дан у зору зашмише дој, која је цајем
 дан ирајао са иројемавим иројем на обје стране. Када
 црногорска војска ије да би Турци могли замрети и одржа-
 ти се у својим положајима, она иаред ноу ирми јуриш у
 иурску војску и сламија је. Поток је ирајао два савта.
 Турци су у највећем иреду Бугари и Тигорнице ииоавили
 на Бугарију преко хавиу ирбијих, два шота и икото оружја.
 Ова ирајања побједа била је ина иста дан кад и она на
 Бугарију уору. Послије овога пораза итурскога ирасиутира
 је Курица и Турци Крајина, која се у ирвом боју заједно
 са Мансоровима била с Курица.

Малкут иана иавоједних иигоричке војске, добивши
 иојачице инашмо Батаиовоа, иоремаше по иоле наиво на
 град на Кура. Заузима ираје зоре кренуо је са 10.000 воји-
 на од Динице преко Капаритске горе право на Медун
 гради свуча ииоте и јаке шатре и осоввајући у
 виша за собом јаке зашмише. Црногорска војска, свата
 5.000, иренујући иурску војску заувела је своје иоложаје,
 иоловина на иилу од Сјенице до Товека, иоловно од Меду-
 на, а друга иоловина од Кота и Заиријота. Иако је био
 иек ирски батаион са командиром Коком Тирлићем и
 иаритички батаион и 600 Кура са Војводом Марком
 Милановим и сардаром Шкрљом Тусовцем. Кад ове војске
 био је и Војвода иот иица Тимеца. По иади око ири уре
 иавојку Црногорци Турке и иуигани дој но иоложаја
 ирајао је ивије уре. Када Црногорци иајем да ином-
 ку силу иурску не могу иијем иачитом сурбити, ирми
 јуриш на иве шатре. Брзо са иимејем халаком

прислаганише шаховима и учествоше у њих, те пушка није
 више пуцала. Умријешамо се с Турцима, бисмо се пуцањем
 и сјекоше покрећући. Био је страхан покољ. Црногорци би-
 ли претили да побјегу или потону. Турци се не поташе
 агресији кој навели и врсту бифронтно у друге шансе за собом.
 Но и црногорци, порајати их, учеше заједно шћива и у те шан-
 се, где се начево развије бој и сјера, али све се слабијим
 отпором турским. Тако Црногорци учеше редом те шансе
 се турске, преко двадесет и сачинаше развијену турску војску
 у сави прах у поље и црногорско. Пошто у највећем поређу
 стивала је и акућана се турска војска те постоје и црногорци,
 а Малисори нису ни дошли, но се адмах то боју разбе-
 франи у своје блатине. У томе боју на Фундичи Црногор-
 ци су учели војних 4.000 пушка с бајонетима, 600 зебарских
 пољских сабава и сјекира „дервљаних“, сну колорну и 22 барја-
 ка, а сугасе спрема за више дана. Купила су и дошле је
 много хлеба да фреша од оштрајина. Овако прваота боја
 и јуначке побјеге није било у цијеломе рату, ни у
 пређашњем ратовану црногорском. Тако је и Црногораца
 више по шади, на једну пољану - јав ирившија и равони-
 јих. Пољану је Боричица и барјакара. Барјаци су били
 сви ирешити, на војеним каблима, вилаци само и то
 ји комади од барјака. И поред тога великота пубитиса
 војска је била весела, ишаква ишакво, због одржане сла-
 не побјеге и великота пораза турских. Турци су челишћу-
 ли равонијима јуначке ране, и сви виша јуначки по-
 сјечене турске главе. Није ваља војника било који није
 у томе боју војска Турчина, а било их је доста који су
 по 2-3 и више. Човек Маломев Кур беше много сријех
 одвојено. Човику су војници очевидци повједарили да је трош
 све шансе и војска 14 турска. За своје велико јунаштво
 добио је из Русије на дар златан погр и ситен драгим
 камењем.

И у војци и у параду говорило се штада и поспује
 само о адмидем преткућу и о јунашћу појединаца. Чоме
 се притисивало побјеге. О каквој команди и заслуги некој
 није се пошћавало, та ни у ишћушћу главнога заповједни-
 ка Војводе Бора Криво, који је баци емота дана на во-
 врајску по Херцеговине сачинао у манасица Витроћ. Само у
 препорачитишним српским и страним новинама славасти
 су због те побјеге главни команди Боро Петровић и
 Војвода Марко Мишковић. А Војвода Марко када сви га
 о томе ишћаво, одговорио ми је: „није тоу било шћаво по-

манге им пош Крајине ни моје. Сва војска и сваки
 војник дисаху једнаким духом и то им је била помага.
 Како ко и у прѣташће радоваће, војници мегаху само своје
 главаре пред собом, то кад некогине ~~неки~~ барјалтари из
 својих манѣва дигре се ~~ниш~~ ^{по њом} гал сва војска, уринуше брз
 узмак и, ето, уриваше ^{по њом} гед Турака, а било их је по итеи на
 једнога нашега."

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE

ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

... само у иррационалним српским и српским новинама слављени су због те побједе главни команданти Бојко Пешковић и Војвода Марко Миланов. То је било криво Војводе коју имају Пламенцу. Војвода Бојко ни сао ми је на срцу Бучу те је стажа Кназев стажа био, из чига чига о томе, да бих испробома оне изјештаје и заговорио В. Пламенца. Умјету ошатама чига обо: Војвода Пламенац и Марко били су пред војском у Туре и заједно гјеј сјубовали. За био нијесам, ристич је она војска што је кад мене била, тај дан ујављавали боја гивела, што је стажала супрот војске турске, која је у пово била? Према томе дао сам у "Глас Црногорца" једну бивешну у којој се одаје једнако признате заслугама Војводе Пламенца и В. Марка за побједу на Бучици. Можда више него сам В. Пламенац био је В. Бојко Пешковић задовољен том бивешном, јер ми је одмах овако писао: "Веома ми је мило, што смо се расунијали, што ћи отзонајим наше муке карави су, та према славама и заговоришми, а с тојем више што се оту мало и мене штацао, дакле чичо оти хвала".

А Војвода Марко

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

Исти дан, када је Махмути чича ударио на Туре, пошао је и Алибег гуливерки са чичама чича и околним Арнаутом, да ми удари с њихове стране. Овај нападај у исто вријеме заццера је био уговорен. Мала црногорска војска била би зашла међу двије војске и престо онако јајне побједе, ко зна што би се догодило. Али Војвода Милан Куров сазнавши на вријеме о Алибеговој кретању на Туре, муши Васојевиће и удари на поратичке турске куле у Буческу и Тревају и тојем задрми и побуге на себе Али-бег и војску му, који се бојоме нападаја на Туре. Васојевићи најсу само тај убојак нашотили, него су у боју, који је крајав од водња до ноћи намирени и велике гудидке Али-беговој војсци. Ту побједоме и два чубека бег из слава бичао Шеховић и Елмаз (?) Рохевић.

Према је невољно дама помовио се бој на обе стране. Васојевићи овојиме одје и шрету, Крушево у Пошмицу.

На престо Махмути чича, који је због пораза у Туре био смириван, дамао је Дервизи чича за задовољнама војске у Педгорци, а штоме доје и невољно нове војске. Дервизи

naša je u r. 1862 zauzeo vojnom protiv Turke Tova
 i pokinuo je dobro Crnu Tovu i Crnotorcu. On sada najučini-
 Maximo našine pokušaje, da pomori Turke i dođe do Me-
 duna, a preuzme ga prodre u Crnu Tovu i već nijem ga
 primuđu Crnotorsku vojsku, za sama Turke najučini.
 Zbogom krene s vojskom na Tevere. Ubio je u izbj-
 madoju D. Bozra 15 tabora nizama, 2 tabora zebeka i ve-
 malo bashabonka. Volobinu vojske iduše preko Zevse,
 a s drugom volobinom istane u zamidinu svoj na lijevoj
 strani Zevse. Vojska Bozra imao je samo dva bashabonka
 na Potama, koji usrdneše najpređu vojsku za prvi saos.
 Kada im prisijetioše u volob, dva bashabonka uz Turke sa
 Srtinca, to se razvije krvavi boj oko Turijera i do-
 bavlje nadvlde. Pri ovim u Turci ovdajim sve pomogaje
 i prvi ovim u Crnotorcu preostimahu. Pomogaju ovim
 uzme ih jurašem i tamiše Turke sve do Morare. Poslije
 Duzdine ovo je bio najbete pokob. Mnogo je Turaka po-
 gubilo, Bjereti u Morary. Crnotorcu su uzeli prvi barja-
 ta i mnogo oružja, a oko ih je 66 umrlo i 122 ra-
 vela.

Uza ovoga Bozra, Bseom, nasluti, volani velikijeh
 sala, obustavi nepravde i vladu, da nam daju, radi pre-
 tvaranja o primirju. Turcka vlada prihvatila je, da vojska
 crnotorska prousti za što vrijeme proplava stožina
 za opsadu u Medunu. Kvas nije etio na to pristati,
 nego je na predlog Turke i pristankom Turcke, primio
 na sebe, da za otijeh osam dana daje hranu medunskoj
 posadi. Uaslanski Kvasrev pošao je u Medun, prebrojao
 posadu i onda redovno dnevno izdavao po po osam hleba
 i po po osam mesa.

8. sept. obratio se Kvas s vojske na Uelince. Iako ovoga
 ovim nije došlo do primirja, velika seze su i dave radile
 da se radi zaključenja mira, dođe do poduzet primirja i Kvas
 je bio obaviješten, da te se ono svakako zaključiti. Stoga je
 naredio Vojskodi Bozru i ostalim jezov jedinicama na granicu
 da stoje mirno u svojim položajima. A naročito naredio
 Vojskodi ovim Uelincem, da naruke prvi bashabonka sa
 Maizta, koji utrahu taj sve prema Srtcu, da ne bi im-
 zvali Turke, da ga zauzmu prije zaključenja primirja.
 Stoga je bio jako iznenadjen, kada je 28 sept. ujutro pri-

мо с Дамшова града крајку дебоши, да се од јучи
 кује мешови бој око Маивата. Унемирени и немирљиво
 пошао је на телеграфску штабу, да се непосредно
 разговара са штабујом дамшолоградском и додељује сво
 ки извештај. Брзети се да ће она при бајбашнога пробаши,
 пријавио је пош Илији сваког паситом, као прије на
 Трахову. У пошко је узми свој први изјед на телеграфско
 Ника Трашара, којета не застане у штабуји. Брзо га нађе
 и доведе један перјаник. Клас га изводи и одлучио из
 саудебе. Нико је био сам, и није био крив, што је дао и сво
 био штабуји, и Клас га одет поврати у милости и у саудебу.

В. Бламенау дошета није извршио наредбу Кларкеву, и
 Турска војска није из Соура и удари на Маиват. Она
 при бајбашнога јунаки су бранили свој пошко, али на по
 шившату морали су га напустити и сретно се свесоме
 устоућавама к Зети, пошто им је на бријеме дашма јена
 пошто.

У поше боју пришло је Клас од В. Богра свој телеграф
 ски извештај, којим је хтио да ублажи гнев Кларк и
 да оправда постојтак В. Бламенау:

„Ветовој Свјетлости Класу црногорскоме Никоши I
 на Деблице“

Војвода Бламенау пришло је у своје бријеме Ваши де
 ницу однеко измицања наших при бајбашнога из Маивта.
 Но подем сам нешто војводи назоу десет дана напошмо да
 пошкораје између Соура и Недреданика ишудира, сви је нашо
 да из Маивта са добра при бајбашнога би велики квар
 војци турској ушито, кад би му измицање покривено
 било са стране Зете и Куркошевице. Ушведитота наредно
 сам В. Радошћу, да није један бајбашон, јим у неђебу
 бере, и по шта Сима, ~~бајбашон мешански~~, при самој Зети
 према Маивту, и по да се урота. А сам сам пошо по
 та Бога, Бакар и Куркошевицу, какофер с бока ишурима
 два бајбашнога морали задржили као резерву код себе.
 Турци отворе из града око Зета и пош пош ишурима на
 сво шинују. Вјерујте Господару, да брзо ишурима ишурима
 турску у равном пош и шинују наших јунака брзо ишурима
 Чикад ~~шарко~~ шинујушка! У обшито пошмо се шурине брзо. У
 6/2 навадеме Турци на Маивта, сви шурине са Соура и

1) то је бајбашон мешански.

2) бајбашон цеклински.

других обстава и 4 батерије с нова мјехуку много Турака на Мавраи, из којих још не изиша наша војска. П. Платица изаша је био наредбу да се не пуца, док се Турци са собом не приматне. У једно вријеме зарине наше војске од стране Зете, Турковине и с Мавра и у истога час турска сила одступи, наша војска одмах преша, Турци отиш јурише, наши начово оташе. Турци се отиш одбију, онда ковакици, артиљерија и сва војска турска јурише потрети пут, наши их догатају једном батријом, која овај пут траја отман сати и више. Вјерујте, према је била неочекивана велика штета од истарска и турска гата дима, овдје се дано виђети нове засорно наше.

Наши удивително боривши се напусти у турном реду Мавра и поришом Зете изврше одступи бат наредбуи Пољовом Илијан. Тем наши обстава своје и докопаје на је дан мах турско бој у Вење брдо. Седар Зоне Тилеши, тем видя Турке к Висоцици и к Соури, почине цмо Баба-акон итерски преко Зете у Вење брдо и заједе бој. Пољова Радошћ соушти се нис Плату са развијеним Барјацима пут Расине гавице. Тем Турци оташе ово, што ситату, а тек данас разумјех, да је Пољова Марко Миванов са 5 батријомаша свој докопаје обставао и сашао право к Подгорици, тем је обставао бој овамо. По што разумјех што се заустави турска војска, да не напредује и што се неки цмо одмах обратио у Подгорицу, на нашера бој је била заузетом Дашилоград по свој прилици, јер имаге не би сву војску и сву сираву прешао, кад би ми само тек само три ретуре ситатине мотара од границе угадити се. За наш иступ разумјехи ште од Пољове Платица како је било. По не шоту овом приликом ироту ситатом да не повашиме науморки итруд, бјешитки и јунаштво Пољове Платица, ни услоту биве шита, Радошћ и Марко Миванова, коју су у јулерашњем боју допритијели нашој ситари. Бог кришо Плату Свјетлост!

Код је остало један и невадовошак и послуже шота извјештаја и послуже напнатих извјештавања с Дашилова града о великој потибуји турској и да је потибуо и један наша, Целадин, који је, како се послуже дознало, био у шоте боју мислаоји само ратвен. „Ја сам

наредно попу Илији југе, а г. Бодро трије десет дана
и повојарске наредба на Бријуну, но је остала бива
и сиварија!" говораше и поднављаше Квас то што мисли
пута штога дана.

Но овај једини неусијех ове маре, издржљиве, хра-
бре војске послужиле савијех побједо лако се преторно и за-
боравило ушвед разокота догађаја, који је убрзо настигнута.
8 мрт. предао се град Медун, иштао је мило без траке.
Посада, један штабор мизана испратен је на Цешине, а
ушведства медунска су иш мелева гучиена. Освоје-
нели Медуна Кури су били ослобођени шурске властни
и сојусти с Црним Гором. Штај ушведства јурне војске
зналико је ушмакно нештоду и знагај доласко и
ушведства Муритар пашине војске на црногорско
земљацишту, на Траховцу, уочи дванаестогото при-
мирја, који је адмах замишљен настигнута, ради
претоварања о миру.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ЂURĐE
CRNOJEVIĆ

3. Мирovanje od oktobra 1876 do maja, 1877

Og boja na Manju, 28. septembra, i onoga sa Murkudar-
pashom na Trahovu nasitao je potpuni mir na crknoj
ma crknoj oruzijem sve do maja druge godine. Oj porokas
septembra, kada su sile crkne da se za nekoj dan
obustave neprijateljstva radi pregovora o miru i zaklju-
ceku mira, velike sile neprekidno su meću sobom i sa drugim
pregovore o pogodnom primirju, no bez ikakvog uspeha. Pri-
mirje na dva meseca bi zaključen mek Dardani. i od na ul-
timatorku ruku, da ista u 24 ure primirje imi
te joj Turci zaradili.

Ova primirja i mirovanje ne bih crknoj oruzijem u vojnu,
no su predali: ili odmah pravi mir, ili neprekidno
boja, dakle bi se do istog mira došlo. O tome, nepred
predaje Medun, misao mi je Bogova Bogova istoga istoga
ovo: „... sve te dobro bitu, ako svakoga ponariti mir sa
povolnijem uspehom za Turke i Crnu Goru, ali ako se radi
predaja, ne mogu oni zadržati, da su ova primirja za nas
udarnata i to zbog ove razlike, koje bi bez ikakvog
vrat odavna Medun je došao bio do kraja, bez ikakvog, bez
vredne, umoreni od razmiranja bolesni, oni nisu nijesu
moći duševni. Turci su sigurni, da ako sile i u ratu
niti na no za dva dana i istom, do sad se bih, niti
mi se predali. Sili takav medunski je pobornu potp-
ni put, da ako mi za tri dana ne dođe istom, predate se.
A sad došlo istom da ga uzdrzamo! Takvo to uspe-
dije bitu ne znam, ali za nas ovaj svet, ova primir-
ja bez ikakvog na mir ne vrede niti. Turci se e niti
moraju potpuniti, a ovo zasto. Ova primirja uzdrzamo
mi Medun, na koje su najviše oni crkni, a za isto istom
jeme. Prvi ista primirja istom, uzdrzamo svaki dan
vojsku, more bitu i uzdrzamo Srbiju, a ko zna, da mi
i istom istom ne dođe, da na svaki istom istom se e
deklaracijom na Medun i predaju protiv sve naše
moći, koja je kao isto istom istom razmiranja.

Što mi mogu reći da Đorđević nama bez primirja, do danas ne bi smio na nas napasti; vojska mu je ne-
 kavana, on je do sad dosta vojničke slave dobio, ba bi isje-
 rava da je ustube sasvijest, kao što je već bio ugro-
 viti napadavši na Rogame, od čega se i danas kaže. On
 od primirja ne može nako dobiti, naprotiv nama vojska tu-
 bi; uzide ako što ima i uzjem plavkavate duple. Čitak
 ne mogu da ne poram, da ćemo se jednom ili dva puta pobiti
 dobro, ali treba pomisliti i to, da ako se rat produži,
 što zna kada te se srušiti.

„Zao mi je što, da se ne dijemo, rekamo nesustavno, na
 sam te se sve ovo sveton, naprotiv mi je, ako se Medun utičući
 da skakula, jere oni koji vaju, što je, da se dalje arkaniti
 ne može. Mi se već dijemo, na bi smo mi kako izgleda, bilo
 malo, bilo kako drugo, da nam se predigne, ali se sve
 malo riješava, samo malo je zaboraviti, da kući i Medun
 moraju namu biti i Moraga traktiva, ako ne Cijevka.
 Ne mora mi biti to, mi smo svakojako malobrojni pro-
 stani, ba ne frajmo ni drugo, no se novimo do svršetka!!

Đ. Božo imao mi je ovo, da bih ja u tome smislu utičući
 na Kova. Kova nije dijelo strahovata Đ. Boža. Čovjek,
 ruski Konser, koji je najoduzetivnije podršavao uštanski
 i natovarao na rat, uvjeren je Kova, da te Ružica zara-
 nititi, da te uzjem biti omladno Črnoj Bori rastrova-
 ne i u svakom slučaju osigurać projek i prošireće tra-
 ktiva.

Velike sile dovršile su bile međunijem svoja
 pregovarača i 11 dec. otpočela je jevrejska konferencija
 u Carigradu svoj rad, da smotni porat na zav. vremenje mira
 na ovoj osnovi: Srbija da ostane kao i prije, samo da joj
 se granica na strani Bosne reguliruje; Črna Bora da
 dobije malo prošireće na strani Hercegovine i Srbanije
 i slobodnu plovidbu Bojanom i Savareskim kanalima
 jeverom, a Bugarskoj, Bosni i Hercegovini da se da

авиономија под контролом јеврејском. Целога дана, 11 адр. влада шурска прогласи условни одбије све пред-
логе јеврејске ишоривним силма, да те ио услови
ели народа добити конститу свободу и једнакости,
закне и више, но велике силе за њих шрафе.

Конференција се разије без успеха, а М. наша
позове Цркн. Србију и Цркн Тору, да се непосредно договорне о усло-
вима мира, и одије су, во саједно Ције приситале на ш. Ресити
јави Квасу, да су за преговоре и закључење мира одређени Криво
Хрсити и Димитрије Машит, саједитици и шита га хоте и
и Квас њих одушотити, да и за Цркн Тору преговарају. Квас
је одговорно да те он послати своје засједитике, Бодро Петро-
вита и Станиса Радошита.

Србија закључи са Турском мир условављеним шита,
које је прије рата послојало.

Четири дана послје србских засједитика стигли су у
Цариград В. Бодро и Станиса и остали шито све до Цар. пре-
говарајуће са Владом шурском о условима мира. Квас им је на-
редио, да им буду посведи и најмање зашитоја: Килишк,
Цијева граница на страну Арбакије и морско приситици-
шће Сити, а за Босну и Херцеговину да шрафе уређење њихо-
ва шита под паролшисветлом шрију саједитицих силе,
но од шита захитоја Квас је одушито, јер му је руска Вла-
да препоручила, да се заузима само за услове Цркн
Тори, а о Босни и Херцеговини радиће велике силе. И о
саједитици шито услове шита остала су шито шито сва пре-
говарања без успеха. На посведици саједитици рекао је Са-
фити наша црноторским послашитома, да би се шурска влада
лако могла шито шито са Цркн Тору и задовошитоја,
али шито је вет рати Турце с Турском на шрап, најбоље
је шита шита, да рати ризици са шита шито шита и
црноторско. Тако јавише Бодро и Станиса Квасу на шито из
Цариграда.

12 адр., прије ко су наши посланици стигли на Ције,
Турција је објавила рат Турској. Два дана зашитоја и Квас је

објавио своју другу прокламацију народу Црногорском, да на ново ситуацио у рат, а 17. сеп. пошао је с Цецилки на Овју Луку у Београдске.

Класа војска је ситуирана на граници, раје се у ови замјетљива примјерја зајекла. За вријеме примјерја и мржава све до половине маја, за вријек седам мјесеца био је побједити мур и на овијем положајима остао је само мали дру војске, на пројекту, а остала војска вријетна је дома на адмор и ради ушбеде вајина. Муритор штаба, нашоу ставем примјерја, нашоу штабу је Траховац и вратио се с војском у Требиње, те се адмах и војска Војводе Петра, која је на Траховцу била, распуштена. Адмах за Квасом дође на Цецилки и војсковође В. Бодро, В. Петар и В. Бламенац. Само В. Марко Миванов и В. Маму Куровит ситање на својим положајима, да гвоју границу, јер су они самани према себи мале редовне шуреке војске, а више дома-ћег арнаутског, те се морало бојати, да Арнаути на своју рурку те нападну и маршише мур.

В. Бодро дотекла је на Цецилки, по наредби Квасревој, све-тано као побједилац. В. Петар и В. Бламенац није приређиван никакав догек, прволи зато не, што је Квас био с војском у Херцеговини, а друголи што би се ивијем умалила заслуга и самосталности команди В. Бодре. Ипак је Квас админовао В. Бламенца ордеком Св. Петра, а В. ? је послао звијезду Дачинову.

По су били дами највећег веселја на Цецилки. Сва вена су и величане побједе и уријели.

Тредја Медуна прославила је највећатије. У мања-стиру суррени платдарене. Тред бовардом штајао је, по на-редби Квасревој, у парафен баталион мивана по Медуна, под оруђем, са својим командантом на релу. и у проласку Квасревој у урву, одо му војничке погаси.

Квас послао пресидоломану вријетну рурком са својим

племом, преко Јохана, великокомеда оружеја турског
с једнијем барјаком турским и један барјак црногорски вае
у ратном зрним турским, све то и са боја на Јунацима.
„Ови штрфеји драгоујети су ми као свједоци херојизма,
који су прилијепи црногорском параду и њиховоме цијелом
Јевропе и тако дубоко оправдали највеће славјанске Ју-
наке на српим шта Јунакото народа. Кака Велики Свјетлости
рачуно сваким приликом на сајетави цара и моја — кадре
црногорског владике у свако одговору на Квасрево племо.

Доласи војвођин Ботовац и доноси Квасру племо цара
руског и орден Св. Ђорђа штрфеја себебена, „што је, на Ру-
цим доду савијем раздио 16 турских бајбакова и црво
од њих у бијели Злати и 33 бајбака. Цар је одликовао не-
ком приликом и војеновоје Војвођини, В. Теодра Рукоти-
ћа и В. Илију Памелица и В. Марка Милетића орденом
Св. Ђорђа IV степена и сувише волео још три црво штрфеја
ордена, да их Квас у име Царског дадује тројици најрабри-
јих војеновоја, и приредити и осам војничких крстова, да и
своим нахођењу паради вољко народнијих војника.

Ова велика одликовања још више подигоше одушевље-
ње и понос Квасре, који је био веома неугодан оним цар-
ским рижским племенству и пражанству у Москви 29 окто-
бра. „Црногорци показаше се у неравној борби, као војска,
правни Јунаци. О Србији напрељост не може се што
нешто рећи.“

Јако највише је гудио Квасру и узумовавало га најра-
васнијим нагамо ато, што је Црна Тора, закључивши
Србија мир, веома у рату с Турцима сама докле га је
Русија прихватила. У „Племи Црногорца“ изашао је
главни, написан по српим и мислима Квасревим.
У њему се назива Црна Тора српским Пужемонтом, а Квас
српским Рукотом Еманујелићем и наглашава се, да
је заштита Кваса Рукота, што није хитно забвучио

мир kao Srbija, odbivši ponude za mir, koje su odale jednako
 Црној Тори у корист, јер они хоће само ослобођење и уједињење
 српскога народа, што је ипак утврдио, да се рат настави,
 у који ће „по свој прилици“ и Русија морати устати.

Ово је било само три дана напред објаве рата рускога
 цара.

Овај гласак дошле су српски и њени страни мешови,
 али мисао о Нијемониту нијесу прихватили и само о тој
 писани, што је Квас био очекивао свакако, јер им једнога
 дана препоручи, да ипак пријављенима у Нови Сад,
 како се на Цетињу стана, да је „Заслужна“ досија младу
 према Квасу и Црној Тори. Мило Димитријевић, ко-
 јему сам то писао, одговори ми, да су они чекали ира-
 шили све догађаје у Црној Тори, кадга валили и спа-
 вели Кваса и Црну Тору, да су га и онај гласак о
 Нијемониту у Црној Тори прешланивали и да не ра-
 зумије, што би било ми још хоћели и шрафели од њих.

Донадком Кваса на Орју Луку нијесу се отворена
 непријатељства с Турском. Мило од нијесу дана стварао
 је Квас у своје малом дворцу на Орју Луку обављени
 је главним војним сетаком. Пошто је Русија објавила
 рат и војска кренула на Дунав, а у Малој Азији одмах
 и отворена борба, и пошто је Квас ветургао своју
 прокламацију, да настави раат с Турском, морао је
 и он одмах воћи с Цетиња, што је знао да рат
 поново отпочиње. И војска која је била на одмор, по-
 шла је у исто време воћи у своје логоре, али је вој-
 слоботана Квас наредио, да у заузетијем покрајини
 своје мртво. Очекивао је, да руска војска приђе
 Дунав и да Турска, ипак пратиће, повуче с граница
 црногорских сву своју силу против руске војске. Мир
 око Црне Торе предучио би се још, да нијесу Турци
 предузели офанзиву.

4. Бојеве посмјерје и премирја.

Турска, умиривши се са Србијом и Вијетнам да
 те јој Русија заробљеници, појарала је одмах своју војску око
 Црне Торе и спремила се, да је нападне са три стране,
 како би докле руска војска иријате Дунав, покорила Црну
 Тору и закључила мирови мир, па онда и ду војску ирвела
 на бојиште против Русије. По службеној турске војске у Мо-
 ситару и у Беранима морало се мислити, да те ирва иресо
 Никшића и Плашкице, а друга иресо Калашника и Мораре
 ирэдирати у Бјеловишће, да се ондје савезани са иретома
 војском из Сутра и да оданде заједно ирекну иресо немач-
 ске нахије к Црквицу, иресо као 1862 год. када су Турци
 ирсојели да дођу до Русије, таје их је иривојенија ирсоири-
 је иривојавила.

Да би турска војска из Херцеговине, коју је иривојавио
 Сулејман паша, дошла до Никшића, иривојавио јој је најирије
 иривојавио иривојавио војску, која се на Кресу иривојавио јој
 од иривојавио иривојавио. Од боја на Кресу зависила је, хоће ли
 Турци у своје иривојавио иривојавио, јер кад би иривојавио Сулеј-
 ман пашини војску иривојавио и иривојавио, и војска иривојавио
 Сајиб пашина иривојавио би иривојавио иривојавио и иривојавио
 као иривојавио иривојавио, на бојеве у иривојавио са војском иривојавио
 Боша, а и иривојавио иривојавио са својом војском од Беранима,
 било да је иривојавио да иривојавио у Бјеловишће, било
 да иривојавио иривојавио само олакши савезаник Сулејман па-
 шине и Сајиб пашине војске, било би иривојавио иривојавио
 војске на Кресу иривојавио од иривојавио иривојавио.

Својом је Клас 23 аир, докле је турска војска још у
 Москохију била, јавио Војводи Твору Куројавићу, да би му
 могао иривојавио још 3-4 баталјона ако иривојавио да је
 иривојавио иривојавио иривојавио војску. В. Петар иривојавио

je Kvasu, debelom od 25 visr. preko Traхова, da mu ne
 treba no vojarađe i da je on dosta jak sbran
 Turaka. On je imao 19 bataliona: 9 crnotorskih
 sa 5250 vojnika i 10 bataliona hercegovačkih sa 3960
 vojnika, ukupno 9210 vojnika. Vojskovođa Petrov
 je ušao u Hercegovinu do samoga Mostara, koji ga izvješ-
 tavao o kretnosti turске vojske i o njenoj jačini. On je znao,
 da je turска vojska brojno nadmoćnija, ali je to odbijao
 na dobre i uvjerljive okolnosti, koje je na čelu u Dugu
 zauzimao i u kojima se smatrao jači od Turaka, kao što
 je i javio Kvasu.

Kada je Sulajman otišao s vojskom u Mostar, Kvas
 je prešao s vrje Duge na Brčko sa velikim batalio-
 nom i sa dva voda medunaka, odakle je poslao dva batalio-
 na na Krivacu da odjara vojsku P. Petrova, bojeći se jednako,
 da turска vojska ne prođe Dugom.

U maju naredi Kvas da se uzme turска kuća Ozrenit,
 koja se nalazila u mjestu Brčkonu, na dnu čitavog mjes-
 teta. Poslao je dva voda medunaka, od kojih jedan iš-
 de kroz krov u kucu, neposredno ispred, jedan do kuce-
 ma i natu u veliku bježnicu (Kilniti), a batalion
 crnotorski, koji je bio posjedivao više kuce, nosio na
 njih staklo iz tucanika. Kucama neposredno bježnicu daleko
 svi ostajale. Kada prelijeđemo crnotorsku tucaniku, mi-
 zama, koji su bili ostajali samo za malo odmaknu i
 da se sileme neposredno crnotorskim, ovdje sklonimo
 i ubijemo svi zdravi, prateći namovo i lovučnika, iz-
 vinimo kuce i velikim kamakom i smiješkom u vojsku. Pro-
 jekti su se saizjeli i bježnicu kucama i svoje šetnje-
 ku, u koje ne može ni jedan kucanik.

Kuća je bila turска kucanika kucanika sa francuzima
 od esparanza i hrane, što je sve odmah prekinuto
 u M. Opat. Koliko je otkriveno kuća samo oko Crne Gore
 bilo, a koliko ista duže granice proširile uherceg-

шуреке, и све су биле онако које мушкџијам и крањом-
Султан Абдул Азис добро се Бренировојци и оставио је
споримцу и јаку.

Пасоплошке, које је онај весели дотађај око Озришита иша-
вао у војци, на краја никакошко, јер у толико ширине два
војника са тисеком Војводе Бешара Квасу, да је јуна био бој
на Кривоцу и да је наша војска морала чешуштити ишубави
преко 400 војника, ирџа и рањена.

Сујейман наша био је одвојено и послао неколико бајрамџија
из Мелодвије са бајрамџијом у Торанско, да са осталома војском
ишао је на Кривоцу. Војвода Бешар ишубави о томе
наша 7 бајрамџија Војводи Лавору Согици на Торанско,
да соријети унос шажити, јер се алекивано сваки дан, да
те се Торанско због глади и предаши, а и Квас је једнако др-
ворушва В. Бешару, да се Торанско свакако узме. Три бајра-
мџија са Војв. Бешаром Бавсовитем ишубавио је на среднџици
међу Тауско и Кривоцу, да одатде, према примавенима, дрисеочи
у волџи Согици или војми, а он са девет бајрамџија ишубави
је на Кривоцу, да додека сујерман ишау. Турци су ударили
одмах по водне на урџиторске шанџе и дрешотки бој ишубави
је до нощи. Наша су јунакни дримани своје волошраје и више
шурџа јурџишани на у Турске, када су им већ дримавили шан-
џе и сурџишани их. Сердар Шерџо Куровиц са шубавитџи-
шима одишовао се у овџери јурџишани. На крају овога боја
ишубави било више ни једнота војника од шота бавсовитема на
бојнишоту. Они који су ирешекни дрива ишубави су своје рањо-
наске. Само командир сердар Шерџо задобио је седан рана.
Само уек џеши бајрамџија са својим командиром Чоком
Бешовитем ишубави за ово врџема боја ишубави свој шанџу
Спорном и одишрешком бавром он је одбио сваки јурџи-
шотски и нашо више шибџе турџишани, што сви други
бајрамџија. Војвода Бешар ишубави је рубишак шурџи-
на 2000. Када је шот развошва бој, одишџе војске ишубави
су у својим волошрајима. Али В. Бешар ишубави је да
не шоре дрешекни шурџа нове навадеј шурџи и

наредно је да се војска повуче у Дугу на Тешове брдо, да остане у добрим положајима због Сулејман паше. У исто време радио је и Војвода Лазар Сачица, да са својом војском дође на Тешове брдо. Војвода Сачица имао је исто дан бој на Мирашевици са оном истрском војском, која је обрадила штајн за Торанско, и ипак пао је и задрмао онде, али ипак је морао ићи са војском у Дугу, Турци су без икаквог отпора ушли сутра дан штајн у Торанско и повратили се Сулејман пашиној војсци.

Војвода Тесо са својом шри Бабалмоном ишје у једном војном у једном, ни у другом боју. Војвода Тештар у своје новештају Квасу, баца сву кривицу на због неуспеха на Трсту, на Војводу Теса, и као је урок био само то, што је војска била распорена на три стране. Када су се девет бабалмонова мотна одреда и својим положајима иронички још истрске војске и штајна, којих ни није било, и за да се онама оубијан Турцима, давају највише Бабалмона да би заједно разбили Сулејман пашину војску, и ушери, ако ништо друго, да не буде више у свому добу у Кишиневу и про-срцима и Буковинице.

Војвода Тештар назвао је Војводу Теса, у оној војми, „издајником“, што му није дошло у помет оно шри Бабалмона, а „мртав је и морао је као ушери то наредби воју му је дао.“ За вријеме рата није Квас ништа предузео због те мотунице прогов Теса, а остале рата овлачили се пред Тезом дубо дајући око мота. В. Тесо непосредно је молио Кваса, да макне шеста или издајника, или нека га да суду од војничких тавара, да се пред њим оправда. Он је увијерава Кваса и потчињао се на свједоке, да је војму Војвода Тештар наредно, да се са она шри Бабалмона не ште се одређеноста му ште, до негове друге наредбе, или да иде В. Сачица у помет, или да дође к војми на Трсту. Друге наредбе, говораше В. Тесо, није добија. Дајући ја остала на ште, у узajemном окривљивању, једнако отворена.

Клас је избјегаво да је расписан и ријешен. Тако није ни-
када био у воју В. Пешчу, а послје овога догађаја су њихови
одношаји посебани јам рџи. Због тога је В. Пешко напустио
дигао из Црне Торе у Србију, а одатде у Бугарску. Послје неко-
лико година, на поруке Клараве повратио се опет у Црну Тору.

Сулејман паша је, послје овога боја, осетио неколико дана
на Крстичу, да одморн војску и сачека оту од Торанеса. У исто м-
но се сва наша војска, и она Војводе Социе и она В. Пешка,
прикључила на Пештове брдоу дугу више прејесе, да дочека
шурску војску. Војвода Пешар је мислио, да ће поу моти ури-
вети, што му се на Крстичу није дано, да разбије Турке
и да их поврати из Дура. Но го боја није дошло. Тек што
се шурска војска појавила, зјукта, послје малота претуцава-
ња, наша војска напусти своје положаје и обрне право на
Плакитицу и на гелариту наредбу командантоту.

Клас је био тада веома на Плакитици. Одмах сутра дан
по боју Крстичком он је оставио Брето, јавивши одатде
В. Пешчу да са своа војска дође на Плакитицу, ако види да
не може шурску војску повратити.

Наша је војска изнедала јако уморна и склона да
ха због великота рџи на Дому Крсту, а без побједо којој
се надева. Зловољни и главари и војници оградивали су
Војводу Пешчу, што је оставио војску распуривати је на
шра стране. Командири су шворено говорили, да се војници
нијесу ниједни били на Пештове брдо. Командир војшкото
Башамона Војвода Туро Пешовит, Кларав ројак, навао је
по Класу. Један због неспешнота боја на Крсту и Бршрак због
прекојетних догађаја, Клас је био јако црнелирек сва-
вијем расположен војске.

У нашем лотору је био Уголео Сивљман, дописник
„Мајина“, глјен ријешне добротне и велики пријатељ Црне
Торе. Одмислављао се Црноторцима и величао је јунаштво
њихово. Клас га је волио и поштовао и често га призива
на разговор и на своју шрпосу. Тада је и он отворио по-
шлост дуча у војсци и црноторцима наредбу

са Рајвагом Тешаром и да се на Белове Брдо просимо нејак
 којена Билои, вошао је Квасу и рекао му да измијети ко-
 мандантска, јер те само изјем обрадошати духу војци. Да не
 би Ситман од шурин ушиском осота и шесоу „Трајнеу“,
 Квас га је убјеравао, да је он рђаво обаврешетек, и да је умор
 којниша узео за мотуросот вихова духа, а којена је одушевивену
 и дрелана бјаја с Турцима. Да га о шоме убјера, вошо га је на
 претнег којене, који је био осота дана, 5 јуна, ишито је Квас
 са Рајвагом Тешаром и урурин војничким навареним рјешеним,
 да се Турци дореквају под Осиротои. Свршивши претнег Квас
 је објавио шом војци и шотвао је, да сад јунашки шретне, шомије
 и претна Турке са шоме земље. Војска се одарвала одуше-
 вивеним дрелом устмичима. Наш добри Ситман је био савијан
 умирен.

И замеша је којена била одушевљена и рјешена, да се
 шоме шоме на ишада. Она је горјена дрелом, да дрелом
 устмичаве шотрави и одрелна шјатом побједом, а шјесото
 је било на најшотмиче за дорек нешотријашетва. Јунаштво Цр-
 шоторача вавра се одрел шотравао, када су бјо били на шоме
 шотмичоту и у абрану шотобу.

Били смо још на Тлакишци, када је Билејман шотмична
 којена шретна од Кикшита и шотасмо му и шне Билејмане
 који шотредве шотоме, једни шреко Будошиса, други шреко Бурна,
 да шшоту на Тлакишци и шотје сареквају Билејман шотму
 с војском, који се шшотре ших на дну шотва шретавио и шототио.

Рајвага Тешар је шотмак како се шотурска војска шотавила
 од Кикшита, вошао са 14 баталшотна на Дабели Трш, и шотје их
 шоторедно и шототио, да дореква Турке. Шотва Билејмане
 шшотм му на десну шотраму шотте шреко Дабелом Трш, а Квас
 је шотрешао шшоте ших на шшоту, шотје су и шшот шедушеска шотте
 била. Војска је шшот шшотна шотредбу, да се шотвају у шшотим
 шотшотрашима и да шшот шотте шшот не шшотра, да се не
 шшотјају Турцима, а бјо да замешотек, када се Турци шшотбде
 и шшотшотку и шшотшот шшотр шшотле шшотшот у шшот.

Уручро вјуна, ишаје Сулејман паша с војском на
 Платиницу и ондје се устави, а у шотило тошве веровико
 Габдановка и пред њима Турци шкшштесе, који добро по-
 знаваху она мјеста, да извиде има ли је војске црногор-
 ске и је их гена. Ова извидница палила је, пролазећи, све
 куће, ситаје и ситотове сјетна и сламе и изгорјела је
 мах. Осирот. Куће су биле оусиде. Два дана преје све
 је шиво предикло на другу сироту Зетве. У тивова Св. Ва-
 синија из Осирота преласек је на Цетиње. Црногорци
 прогустилише ову извидницу шиво својих оловофраја. На
 цру до водне мислети то шоме, да нема пред собом вој-
 ске црногорске, сучишот се Сулејман паша са цијелом
 војском напријед, а када је доша пред нашим оловофрајом,
 оба шота тринуше озгор шоред Турака. Црногорци шакто
 и право просуше једанак отањ у руске редове Турске. Турци
 бреху изненађени, али брзо, до коланци, зауставилише се, зау-
 зеше оловофраје и прихватилише бој. У шрен она расшобари-
 ше маске, на мјестима шототве и шототве шешотку шавбу
 на Дебели Три и горе на мања два шота, који не пре-
 шотилише пуцаоти. Шиво шаравату два руска офицера, који
 дошли са полковником Ботолубовом јаш на Даниловград.
 Квасу су на згодном мјесту отрадими шорјатинци
 јаким залок иза којег је он дурбином шемашра шиво
 шурске војске и заврнушот бој. Турци шототви махом су
 шадбачивали наше шототве. Када је једна трамаша шиво
 по шиво наших шототва са шуром шорелетела, Квас се не-
 шодичитко шекне шаван на шуре да се залокити, удари
 гелом о један ашори криш и окриви се шиво зешке шорве. Доје
 му шешко и пришискувши маралом шршавшето гелом до
 шуда око себе, он се устави ошом на шота зешта и шфу-
 шотити шездара Саво Платиница и на шета изми шас шјед.
 „А шито си ми се шшотерио швдје ки и шшотла!“ шшјере
 се Квас на шездара. „Да ми се јунак шшотаре, како се
 не боји шурских шототва! А ја да шшјесам Квас не бих
 швдје шедно, но би био шшшмо шшоред шшота шшш. Мах' се

odavde i sjede namo."

Срдару се испрашавало ови преговори, да се не мота у сар-
спрашавати, да Квасу не одговори, и ја би, Теловодару, био у мој са-
шамон, да ме не востре овдје смисаба. И за штајем се од-
макне од дабе и сједне.

Дој је испрашао до мота, а сјидра дан се остео поновисо.
Ђурци су напоздали, да заузми наше волокраје и шибуре себи
дут и Саурју. Од својих месо Балваномна ишме Квас гла да-
шамомна В. Телору, да га војара, али кагда пред мот дој пре-
киде, а остје војске мотодоме у својим волокрајима, он наре-
ди В. Телору, да се мот напуштом шибуре недред војске
војске, и да се ни пошмо не упуштом у одлучу битку. Моту
Ђурци, - ишме је Квас В. Телору, - надрјамом и прадријетим
месо, а ми острути ми се овдје иштинити рте мо на
Тривоцу и онда мот ми више шамон на дут, кагда обрну
оремо чешане на Целитве."

В. Телор одговори Квасу, да војци нема војасности ни-
паре и да те, над у бота, шомити шурке. Но Квас мот мот
вошомна и вошотри шпу наредбу, и ако је дан друје објависо
војци, да је Блаштинца најстодније месо да се Ђурци
дошпају, разбју и вошотри у Квасит. Шомо је шотра-
ва од вошисли, да те Сулејман шомо право на Целитве,
ако сад и овдје шотре, као на Тривоцу. В. Телор је шотришо
наредбу и мот мот одшотришо.

Сулејман шомо мора се највише зашудити и обрадо-
васти, кагда је сјидра дан шотрео напуштом волокраје шрво-
горске, пред којима је шотнеадним напоздом био шотришо
да се шотриши, а добро је знао шот шоткоће и војасности
одшотришо у случају, да га Шрвогорци шотришо. Он је одмах
заузео напуштом волокраје и шотришо се надрјид шотришо
и шотришо.

Ово шотришо шотришо је шотришо гаррашом, а Шурца
шотришо је над Шотришо до бота, који се шотришо, неогривати и
на Квасит. Шурца шотришо шотришо у боту и она шотришо
Балваномна који су били с Квасом, а шотришо командом Вошотришо

Мама Врбнице. В. Мама и Вуко Бошковић једнако су на-
 вљивали на Кваса, да пуштом и ова реидири Балбалмонта у
 бој, ујеравајући га, да би обими навадом отмарути горној војци
 планијени Турцима велике побуне. В. Мама је говорио Квасу,
 да би га бове пригодно, како су војници франости и једна, што
 се други бију, а они јоде, а штори Вуко отиде, како су сами
 Бјелованити дарекивали и протонили шуресе војске, а сад ево
 оволика војска црногорска, па да пуштом Турце бот отидије
 никове. Квас се дуго пројидио, на том месту велике напујене,
 ево убијен, нареди да сва реидири Балбалмонта пријети Зетом.
 Шубо, неки гае, сугасти се ова мама војска ниса сирани, загаре
 у Зетом и каде ири иридоше на другу обалу и меситом шубо-
 раше да се дохвати горе, која покриваше сирани једнота виеа,
 гаје шурска замбишита сирани, прокуше се озгор на вих шур-
 еки шопури, а мамо забијем један дво оне шурске војске
 затма се ниса сирани у сурети навагарима.

Квас је све то мекао шурбано, црнемири се, шотане
 Брушоти Мама и Вуко и себе кравишот шотане је послухао
 и пуштом да му на они шотане реидири Балбалмонта, а каде
 виеа голмише црногораца, гаје се врти у Зетом иносети ш
 оне горе своје равенике, нареди шубару[†] да врти војску.
 На то се прекиде бој. Она реидири Балбалмонта виешице се отиде
 у Квадрев мотор и докијеше сабом Чиритва и 27 равена група.

Турска војска ирадури шотане и шаврише шур и Соудру,
 гаје се 14 јуна сасибаки са Сајиб шавришом војском.

Како се заврши пролас Сулејман шавриш ирени Бјелова-
 вите, који је ирајас дивети шина и који је остао шотане
 под шавришом „двеси првавијех дана“. У нашим шавришима
 јина се бијаша, ш главнота шотане Квадревот јидвако
 је напујем и сиранијем повикана шавриш дан о новим бо-
 јевима. У сваком боју питула је то која шавра Турца. И
 не каде је Квас био наредио В. Ветру шотане Остротом, да се не
 упушта у одлучну битку, но да се ушотане шавриш шурске

†) Квас је имао ваде крај себе шота шубара Јована Јовановића

војске, у намањем је извјештајима објављено, да би се зарано објавило проласак Сулејман пашин преко Бјелогорских, да је то учинило с илациом, да наша војска крајем Турску војску непрестаним бојим које што више слаби, и себе сачува, како те је осмије у одлучној билости свевијем унапредити, ако уопште још учина, толико снаге и одважливости, да се освајачком војске крене дубље у Црну Гору. Тако је то што извјештајима Сулејман паша изгубио више од половине своје војске: на Хрсану 4000, на Тресјану 800, код Осиротам и на Шобарина 800, а са освајачком редом се сачувао у Соцуф. Наши извјештајци који су стигали у све наше и сораке новине сваки дан редовно и прије штурских, у којима су да се оствари бировање и да царову у нашем народу велико одушевљење, а у сораком свијету дивљење војсковођењу Квасрево и јуначицу Црногорског.

За вријеме проласка Сулејман пашина Бјелогорским ишао је и војске В. Богра и Мивана паше бајева. И он су у нашим извјештајима рједом Турски знајомо уверљиво, Сајиб паша 6000 и Мехмед паша 4000, што би значило, да су Турци за око половина дана изгубили око 23.000 војника. А још се одје војске јуначки бориле и са потпуном убојеном. Оне су не-примљива задржане и претнале преко границе.

У ови боја на Хрсану учествовао је Сајиб паша на Марини-те и био је сурбичан. Чувши удари на Пашину ошавицу, који су др-срани само два бајбалмана наша, црнински и мешански. За вријеме боја прискоцише им у помоћ два бајбалмана бјелогорских. Бој је трајало док се сачува и завршило се у потпуном штурски војске.

За вријеме боја код Осиротам крене против Сајиб паша са 15 бајба-лмана и велико околних вртанаса на Нзребатина. Према Зеленику додека га В. Маману само са 4 бајбалмана и задржи га, док се му сачува В. Богра од Нзребатина са два бајбалмана. После је гонити сачува убојноста боја јуначки сурбичан Турски и Соцуф.

В. Миван Вуров имао је два јакса и учествовао боја са Мех-мед али пашом, који је од Берама преко Валојивита, освојивши на, продро у Морачу. Ево ишло самота војводе Мивана Квасу о

својој побједи.

„ Нашо свјесноста, милосрдности Господару,

Завламо ве радосни нас о боју на Морачу, осимје шурске
 отомбје у Букову волану, коју смо вам јавили¹⁾. Турска војска сједе
 у Колашник, а ми с војском на Маџаново и уредимо ситрање око
 шурске војске. Турци у суботу ујутро вођу с војском на Морачу,
 ситрање нама идућак докато и ми едмак с војском убањемо и
 раздијелимо војску, један дио оставишмо у Шару на ситрању, да
 чувају Шару, да нас не пречаре, а ми вођемо са својим командан-
 тима и су 1.500 војника и дођемо на Доли Више Гавни, а Тур-
 ци у Марке шуре Кула и су дођу код нас Милотропан и Јамо
 с правилима и штако ми наредимо, да они бој не чине, док
 дође Турци у бар, онда да га срећу оздо, а ми да ударимо на
 средини, је туде наубишмо снага и шотова. У истои час Турци
 кадишаме нас Морачу и манасиору на кадијито се, да ми мо-
 дремо свити у Морачу. Тамнио Турци ситрање до воде Мораче, на-
 ша војска, и најприме Шадор са баџаваком, са сабвом у руке,
 удари обврх Гавни и своим Турке и пресјере шурску војску.
 У истои час дође Јамо Шуров са баџаваком вошото перо
 таи Турке и други баџавачки дођу, како је во претас и си-
 јенути пресјеремо шурску војску док дођемо на шотова и сил-
 ну шурску резерву. У штако козу Арнаутску, која је дошла
 до манасиора, срећу морачани на воду, а над руже нем ударац
 на шотова, опреку блета, а морачани као јунаци видни
 се шима док се самбавишмо све шикати докле претерасмо Тур-
 ке преко лобаста и да ми није бало шорешке³⁾ удариле и ваду,
 данас биме били шотова вашоим сретом у вашо руке, а с Турци.

3) Ово се шуре командира Зарије Брашито, који није екумо наредбе
 ководине. Повода је осимје боја дига с командирство Зарију
 Брашито и Зарију Бамито, поцагидира Повода је отогрива Шару, да су му шак
 бој била неваљалички радети да га наредбе. Пробене су шот шотне шотаре, али је
 шотвар ошатак шоршесна. Клас је оба Зарије шадришава и наредити
 их против Повода.

1) То је био први бој, где су Турци ушаквали и пред једним
 баџавачком Шадора Миланова, мислети да су нагабили
 на шурску шурку војску Миланову.

2) П. Милан казива Арнауте позали, који су едмак през редовном војском и за-
 мали се бити да забале и поручише шотари манасиор.

на Бисмо бој разгројили на Бгару.

Ваша Свјетлости, срећом Вашом била је велика и побједна итурска и одрешна побједа на Морачу и појесосило преко ње ова мала итурских без Морачана. Падорав Балбалсон итејена је више од ога речени-
јих глава, а себало сви Балбалсонски, и Турци и целокупот итурских
у Копањини, а ми итејимо у Морачу и тегамо нуд те одрешути,
или те Сивалини, или у Бгару, или на Бучини, нуд гоу одрешу
гитствено му орашоту, него је војска мноту гадна, а итејим
одрешути не модремо, но нудим десетак од ове итурских и ра-
чимо војску, али ваша Свјетлости осветите одрешути,
и рачиме итејим у Балбалсонск Предистав!

У све ово добро је итејиситовоо г. Митрофан и Балмо?

Одмах итејиме итејиситовоа на Ричини Квас је
свој итејиме итејиситово^{на} Загреду, да онда је сареса даве итејиситово
итурске војске. Био је јако нечадовооан и брзакан. Тврдо је
веровао, да те Сивалини итејиме, итејиме Сивалини итејиме војскоу,
обрешути од Сивалини преко Бучини преко на Бучини, јер је био
више итејиситово наду, да те Ричини на итејиситово Бучини и итејим
јем задрешути итејиситово итејиситово у Бучини Бучини. По итејиситово
Квасревој војскоу В. Бучини итејиситово са Бучини и В. Бучини на Ко-
совом итејиме, да се на итејиме до Бучини заједнички итејиме итејиситово
итејиме, али Квас итејиме веровао у итејиситово и итејиситово се, да итејиме
итејиситово Бучини, који је итејиме итејиме на итејиме итејиме дошао
на Загреду, моли аустријску итејиме, да она својим итејиситово
итејиме задрешути итејиситово итејиме итејиме итејиме итејиме да
Бучини итејиситово итејиме итејиме итејиме на Бучини. Са оном итејиме
итејиситово и, итејиме, задрешути итејиситово итејиме Бучини се
итејиме итејиме итејиме на Бучини и одмах итејиситово итејиме итејиме
да о итејиме на итејиситово итејиме итејиме итејиме Квасревој,
а да итејиме итејиме итејиме у Беч.

Само итејиме итејиме итејиме 14 јуна итејиме Квасу итејиме, да

1) Одрешу је итејиситово командирство.

2) Митрофан, итејиме итејиме, сада Митрофановић, а
Балмо је итејиме итејиме.

je ručna vojska prešla Dunav. U radostan kao i kada ote-
 sa Zareza odmah vojsku, koja bješe ušla na Tramu. Tu je odu-
 veme ugrova uzdravlen i objavlen ovaj veliki i radostan doga-
 taj. Turcka vojska rube ugrova, znala je usrok nasem veseru,
 jer je Sulajman namo bet pravio bio naredbu da kmeta s vojskom
 u Bugarsku i još kmeta kmeta namo je namo u Bogoricu, a
 odande ujuo radan u Sagar.

Trije no se ovo sve zbilo, no beta su se bet bili pokrijeni
 no kobinama nasove, da su Crkotorci preporali i kmetu do-
 ras u Bjenovavmetima, da te Sulajman namo pravio na Tramu
 sa svojom pobedonosnom vojskom, da je on namo bet imenovan
 guvernerom ugrove Crne Gore, da Kvas s ugrovcima ugrova do
 Crnu Goru i sklopa se u Auzoriju i u u Italiju, ako dogore
 Auzorija, kojoj se Kvas radi ugrova bet obratio kmetom, na va-
 drici daje ugrovanje ugrove vojne. Ovi nasove bace su
 u Trmu i siraovane i sroke i Srbima ugrovanje kobine.
 U Zareza, "Obzor" bet je ugrovano ugrova, da je Crna Gora na
 na pred kmeta ugrova, da je namo kmeta ugrovanje ugrova
 Radu ugrova na Tramu, da je ugrova, i da bosna i ugrovanje
 na kmeta ugrova ugrova od ugrovanje Srbije i ugro-
 vanje Crne Gore, no da joj je jedini svras u ugrovanje ugro-
 vanje ugrovanje. U kada je Sulajman namo bet kmeta ugro-
 Bugarske, no beta se javvalo, da je Turcka jedino ugrova ugro-
 sredovana Auzorije zauzavila svoju vojku da ne ugrova na
 Tramu i ugrovanje je u Bugarsku.

Kvas je bio jako ugrovanje, kada sam mu ugrova ugro-
 vanje kobine sa ugrovanje ugrovanje. Ugrova ugrovanje ugrova -
 ugrova sam mu namo koji sam namo za "Trma Crkotorca" i
 ugrovanje sa sadrzenom ugrovanje namo za sve kobine, ugrovanje
 smo namo ugrovanje sa namo bojinom, ugrovanje da -
 namo ugrovanje sve ove nasove, ali sam mu namo namo Kvasu,
 da ne besno ugrovanje ugrovanje, ako je on namo ugrovanje
 s Trmamom na Zareza u namo namo ugrovanje i o
 namo ugrovanje Auzorije, jer bi namo namo namo namo ugrovanje
 namo namo sa ugrovanje namo. Ta trije sam namo bez

знао Кназево посластво онако делатно, јер сам на
Загрезу, речећу од својих шаптором испред кога је Кназ
са Ђеменом шесто пре дола, рече његове ругери, о улогу
наше војске" и да је „његово Величанство кажда му било у
помоћу у њекувим државима“.

Кназ ме зачујемо откода, а за њим са својим мурно
рече: „ошви одмах ишј гласак и се доведе. Кујсам је
Ђемену на ругери о шоме отговорно“.

У „Гласу Врноторца“ од 27 јуна пише је ишј гласак у
коме се повијају све раскопане вијести, да је воједова-
рем аустрије Сулејман паша са својом војском потаиш
Позгориче и ишјим ишклоњене његове отградње према
Цесонку и отоблашци, као мурно надајна ишони и на
улогот шомо славне борбе наше јинарне војске. Само од мурки
отреси, које наша војска зададе ишурској и сибријској отре-
лас Дура преко Дунава одвели су ишурску војску из Позгориче.“

Детемне отратиме новинарима ишоме садрмаја ишотра-
вене су с Цесонку отот отрије ишласа, Гл. Врноторца“.

Ђеменовик Ђемен, који се одмах отвратиш из Бера, у Кото-
ру је отакнао за наше делатности и ишоме га у „Глас Врнотор-
ца“. Био је вак себе од вишине, отемаше ми Бера Рамадано-
вић, наш отениш у Котору. Отишао му је у канцеларију и
ишовао је и вишао на мурновшоме и неблагодартности отрно-
горску. Отворио је, да те што Кназа отуро отомати, јер се
са његовим отарем јоме отуро отије отро, а како ми те Кназ,
и да он, Ђемен, неће ишласити на Цесонку отрије по до-
тије отговотене.

Кназу ме отеме лако пада сам му са отоматиш Рам-
дановићоме отеме.

„Котас сам отијевао, - рече ми Кназ, да си ми откисо оти-
отало отоме, а со у сам отијева ми отоме - њеку отије, отоме.
И отом си ми је отијева откисо.“

Кназ је, отевши и мене са отом, отишао отијева да се на Це-
сонку, рече је Ђемен из Котора по његов отубатиш отоме ишоме
отеме. Отговотене се и ототототене се. Отмах у ототом

Броју „Тр. Црна.“ од Золуна ишао је улагачи златан, који се свршава овим ријечима:

„Црна Тора вазда је црвенила пријатељство Аустројке, која-
савала је своју благодарност за добра која је Аустројци кој црени-
вала, иу благодарности нате никада заборављати, и она не сумња,
да би јој Аустројца изомела своју вољу и слушају велике потребе.
Свога Црна Тора се би ишла вољом уступајемо против тасо-
ва, да Аустројца нате да вољом Црној Тори, али мора се проши-
вимо новинским разматрања, која имају обавезу нацију,
да вољом Црну Тору и омасоваре велику јуначку борбу, докити-
иу зивела.“

Темел се заговорио с овим изјавом, а и Квас је био заговоран,
што је изравнујемо благодарности Аустројци могао натево нате-
симо јуначку борбу Црне Торе. Све се обило о мене. Квас ми
је одмах, во ишмирати с Темелом, невримо како му је рекао,
да би га само умислио, да он натево нате знао ни о златноу
ни о дителом, докити му нате. Тамгадо нате јавно о натево
доласку и вучоци у Квасу и да сам све око нате ја и не во-
дети рачуна о воље, колико му натево натево и невримо
натево натево.

Темел послје нате за нате нате нате се самком позра-
вамо ни разговарао. Триликом једне забаве у дворцу Квас ме натево
да се ошмири с Темелом, да је он вати сиреман на нате, само да му се
је обрамени и натево му ручу. Није сам хтео ни натево. „То би нате-
дан да натевојем нате нате, а ви натево натево, колико сам ја натево,
што сам натево и обави натево.“

Други нате натево дак во воље натево се са Темелом на натево. Он
ме натево натево и натево натево натево, колико да натево
ни бело натево, натево натево се једном ријери обави натево.

Натево натево Квас је натево дво вољом натево на натево.
Није бело натево натево, да те натево натево. Сулејман натево је
с вољом натево у натево и натево дво Сајид натево вољом.
Сајид натево је натево у натево са натево вољом само за натево. Натево
натево натево натево је у натево натево натево и са натево вољом
натево је за Сулејман натево. Са Сулејман натево је натево и натево
дво вољом из натево и натево.

5. Долазак у Херцеговину

Мјесецу јуна велике шведске војске са Сулејманом пашом и адмира на челу, обрачуна се урноторска војска које је у Бјелимостима. В. Богро освојене са својом црноторском војском према Падгорници, са својом на Орја Луци, а Кназ са петнајестом бајалманом од командоме В. Белора вође на Никшићу и, Гјура, умотори се на Сливња.

Сулејманов В. Машо Врбница заузме Бребешку главницу и посладе ишавбе на вој, а В. Белор вође са великом војском у Горње воље и заузме цурекне куле Мир, Расишваг и Падорован. Никшић и грађани никшићски, око Дворца, који су у цркви кулама били, предадоше се без боја, но Кназ их ипак дан цуреи слободне у Никшић. У куле Владину и Моста напуштају Турци прије долазка наше војске на Горње воље и одјерше у град.

Ове куле нијесу ни грађани за рат и за вету исеау, но су служиле за сигурност Никшића као сарајарнице против црноторских рента у цркви Бријане. Свака је морала послати од једнога ишавбеког ишавбе, као што је и Бјелимска кула која ишавбе долазка Сулејман пашина.

Тако је у прва два дана цијело Никшићско воље било опљено и слободно од Турака, ко се Чјула прихвати опсади града. Са једним цијелом војском ушаоци се В. Белор на сјеверозападној страни града, а В. Влашанау са 6 бајалманом на на Сигуреничке главнице, према цурекним шанчевима више самота града, а В. Машо Врбница освојио је на Бјелимостима главници према цурекним шанчевима на Белорвој главници. Били су цурекни шанчеви још на Тајалици, но Турци побјегаше ишавбе без боја, када једна рента црнотораца побјеже крену да их заузме.

Овијем није био град савијем зајворен. Турци су ипак на нестожднуће сирани нестождено ишавбе ишавбе,

али се није ни дрмало да је то потребно. Јаре војске шурке
у близини није није било, да би им могла доћи у помоћ, а кра-
не у граду, коју им је Сулејман тако дошло, имали су изобилно.

Турци су били нејакни у граду: само један балбалимон мана-
ла и раџани. Имали су два добра коња шоба, која им је Су-
лејман тако оставио. Неколико старих шоба није су били
употреби.

Наше војске је било 15 балбалимона су два међукоња шоба, два
крутова са Вуџет дола и гешери србска.

Кемал су мисли да би ова војска у неколико дана узела Киршић,
али Кемал није хтео да пушта војску на град и да је изложри је-
шике губиштинама. Надао се, да ће се напори, весоку Турци морали
предавати, када виде, да им своја не може доћи нишави шобот.
А очекивао је и два бела шоба, која му је ружа влада, на невољу
шобу, послала, да га онда сватким јаким бомбардовањем
свлада и узме град. Шоботи свитоме мало ирије када града
у Там шоботи, на аустријску обалу. Аустријска влада ружела се
невершита и прогусити. Не је шребао јиме дошло времена
и муке, да се одане пренесу у Киршиће преко блатице без
шубова.

Међуштиме било је око града скоро сваки дан оштрава. На-
ши шоботи раџани су шурске шачење и у варош. У шачење
се прелучавало и ш шота преласило са обје стране у велику
ваљу, да је изгледало као највети бој, а пенур није нико.
Наша је војска ружела ривидне шотне набавије са
великом шуркавом, у коју су и шоботи улазили, умарајити шот-
јем шурску шоботу. Бивало је да се рани, а и да шотне
који војник, с једне или друге стране, у шоту прелучав-
ње ш шачење. Једни друге шрефе, да како се који мало
више шачења шмолн, шумка шлане. Тако је шотнуо и
шот Мило из Марковице, добар и швети јунак. То шоме
обирају мало и шотатио да шотати шотна, да га ружити и
шротна шотред шачење шурских. Шотнуо шурске шумке,
он шде с шотна, а неки шурци шрекоги и швејци му

главу.

Свога је Квас скоро наређива и пријавио раском од-
навоља наредбе, да се најискусне из шањчево итурскијим иушка-
ма на бивету. Једном наветише на Кваса десетак војника
попети једнога равеника. Квас их уловати и сагнати војника
што му је, а равеник саструти мурке од болова, мако од-
говори: „Бресе ме мало позмица, Ђешидару, ва ме сво до-
фајкери да ме носе дома, а што би ишло како је и дошло.“
Није било касати да је равек. Тад од се могло у пријавати се од
Кваса, да је неко у шањчу иопицу. Квас се био ријешити, да саре-
ка предају града без притова.

Свога Квасрев пренио се са Сабалва ива Свуретирских глави-
ца, а одатде у Торне тове, Укишићеско иову, десетом од Турака,
уо селу граничу, било је которисање, као да се ишло на
себнине. У бајбешиница уиујер велеве и итра. Неке дано,
сату ио дома својима иајини и преобуку. Квас је са ираваком
ишеко на кову иолеве овати и иолево је на Уелитве некако
во ирта.

Што је ишло скоро два месеца, пада вет и шовови
руки сигоше. Тада се иреурео иживи рад за реджење града.
Свогамо је обнито бајбардоване. Укишићески су Турци ио
одмах сеиовили и знајутти, да се не могу одбраниити, били су
раскоморени за предају, да није било нишаме и нишавота ко-
макданити Скендербета, који је морао град браниити док је
има чебане и хране.

Укишићески Турци великијем дукном у сиварини и Црно-
горци, Кајучовани и Брџани, који су несада због ромате крви
укочили у Укишић и времетом се иштурчили. Зато су се
ови с Црногорцима својакани и рођакани. И из шањчево, у
појини није било нишаме ови су расговарани с Црногорцима,
јер им шањчеви не бјеху нагадаско, и говораху, да би се, да је
до них самшјех, и до сада иредали. И Пољоца Тешар је био
у пријави свсјоу са Мумовитина, најутледитијом кутном у

Кикшицу. Зато Квас напусти од стране Војводе Београ ово
имено село Бегу Мумовићу и ишао га у град:

„Село Бегу Мумовићу, којему куму и другима му Алек-
сандру Шајкачићу, Јуру Јусову, Вуку Ибрићу, Леану Марашу,
Башу Дервишевићу, Мило Кумику и другима поздрав.“

Ово поштом писмо и до данас, како је Свјетом Квас е војском
у ово кикшичко пошти. Куме, које су биле око тога, да
је Бог оне су без први и маме и вама. Ви отколету у овај
град, мислимо, да ћете се и сами себавити и виђети, да
је зло, да се прв промијева без преме и без награда. Боже
пои вјера куме, и ва сви познатици и губеници, што сте се
до сада држали, могу рети да ми се свиђа, јер да сте се одмах
предали, не би ниједо било за вама нас, који имамо у Црну
Тору и у Керезовику, али идеја, ако се мислите држати, која
ћете се, и најослије те се рђаво срашати. Кемите се узда-
ти у ишати. Ишати ва нема ниједо. Јучер амо рачу-
њели поштом од сарајева, из Келесина, да су вама били
у Карабу ребури поштом рачуна и 300 забитија, но и то се
уручило пошт Вишеграда, као и она мака војске, што је
било по Загорје с вјером Богом Тенителом. Кафиле вама, који
је био ишати код Добрилована, тим је рчо да је Србија за-
рашати, тоша је пошт Сетнице. Дали око у тем сте се на-
дали, све ва је ишати. Од стране Арбанције вама да иде
на Трпоу и Катигију. Сада ако ва се свиђа да се пош још иш-
тите и да се ишати ошати и шати, о вашој зуми
вама и вама шрати и јакнијех шрати и шати, која те
права шати и до кутана ишати, јер ва вама
не мислите, да те Свјетом Квас уминути овај град
око пошта шати сво ват шати шати. Ја нијесам ниједо
никоме рекао једну за другу, а не ишати шати
и шати ми ово вјерите, да, ако ушати до шати
не шати ва седмица до Тешагора на Вир, да шати
шати рачу и шати, који ва мисли шати, ва шати се
пошати и шати сте се шати што ва је.

Хуле, за со и хлеб, и ви познатици и гувеници, за вашу вјеру, немојте уривати на браћу наше и ваше невоће на швајцерији, но дођите најдаве до водне, јер сад се водне првобројне, сами Тогодгар да би све штрао испред нас, не би мота ире-
штети зло, које ви се примакло.

Ако свијетле за ово казати Скендер бегу, накрите му, да ако те ослободити и они град, могу слободно на Божју вјеру, как им било вова воћи у Месовију, или у Соур, или у Русан са оскером и оружејем и са свијем што је царско у град осим што ва, за садве тело им било на реду и да им му употребу помору дакле хоте.

Што се вав ише, грађани, Тогодгар би ослободио на воду по нели ослободи воу и своју кућу, нека остакне, коме им буде вова мат се из града он те се и мат ја воу би што. За вашу олакшицу, да се међу собом разговорише, наредителю мотас да ујутра до водне не би нико гаја с нама спре-
ма вашу. Шако знади и да сите здраво!"

Грађани су вјеровали Б. Тогодгар бегу него шеднога Црногорца. Они одмах показаше имено Војводице ко-
манданту Скендер бегу. И Фрета бег Мучовић, како је по шредаји града брижао Војводи, рече Скендер бегу: „Ветил си царев; власт ти је у руке: ако је да ти немо, да ти немо сви, ма ако те ујутра предавати град, немој да ти дакле гору ките и тиме нејат.“ Скендер бег је знао и сам да не може град одржавати, али се није смир сагласио са грађани-
ма. Бег силе није смир турити град.

Када ујутра дан, 27 августа, на водне нико на иш-
де из града, насили из свијех наших шатрево шавоба шавов-
ска и шаворана на град и на шаворне шатреве. Мало пред
шави дође и Квас са горњег вова и шавити своја два Те-
шавиона. У шави се шави на граду бијели барјак. Ш-
чави прекиде и из града ишде Скендер бег са шави-
цима Квасићима и предаваше Квасу град.

Одмах заповијем ишша је и балсамом нисама, а наша
два балсамона уведемо у град. Овим десетом ишта дигоме
и сви Турци киншети. И они и нисам ишши су са ору-
жејем Дугом у Харуговину, Платове, мушкуну и храну оставили су.

Љупра дан унео је Квас са цујелом војском савезно у град. Било је вели-
ко весеље у Киншети и војској Црној Тори. Одвато су Црногорци урдиса-
ли за Киншети. Творакху: "да ни је сиромасица ишши Киншит басо би
свакојему Црногорцу ширине и леба досиша!"

Тосије заузета Киншета наша је војна мотла сада лако за-
узети цујеру Харуговину и доћи брзо у Моситар, јер китје није било
пред ком шурене војске, која би јој мотла стави на пут. Али војско-
вша Тосије вет је био обавјестио Кваса од сирана аустријске Владе,
да ти му вас шруд и свака српства била залудна, јер Харуговина не
може опривати Црној Тори. Због шота Квас одлучи, да заведе још Ду-
гу, Билета и Торакско нагадуће се, да се аустрија неће опривати да шот
цујела остави Црној Тори у новој граници.

Сједнијем цујелом војске и шотова воје В. Тосије и заведе шурене
фортице Треуек, Коздра и Моситар у Дугу, а с дружијем шотове Квас Злат-
ног Билета. Тредија билета била је унаријед уговорена. В. Тосије Рук-
шот шотнавао се добро са Шоботом во Тлана, сгарим Турцином и јури-
ком на нас. Он цујери Шоботу, да те Квас шек доје вог Билета, шурити
војску на јуриш и да те ишши војско црногорскота шотско по шав цујети,
и да је шрототи, да се шотика крв шротује, када те Билета шотско шоту-
ти, но нека шлотни команданти да преда град. Шобота шотим цуји-
вом и шлотом цујети. Команданти билетски му одговори, да се ради шота
оправдати, шри дан неће предати, а други дан, шотити Црногорци
шотаче некошмо шототских шотача на град и крети на јуриш,
да те шотити билета барјак.

Тако се и догадило. Команданти шотаче са малом шотачом,
која је, во уговору, шотити са оружијем у Шребиње, а наша
војска ште у Билета, гдје је заговорила још шри Брдека крч-
шота шотача и шоту шотача и хране. Шотити је и В. Тосије Сотица
шотити Торакско, Квас се шотити Дугом у Киншети и шот расшотити
војску дома на крајки шотот.

6. На Приморју.

Квас се договорио са ониме нашим дујером Керуованом, који је био заузео, надајући се, да ће он, завладавши црном, осити, или Црној Тори. Јако је имао једну дрвцу, да добије Црну Тору и црна, пак на море, заузевши прага Бару и његове обале. У Бару није било турске војске, само један Бабалмон, а савременом што мухале-данско у његовој околини слабо му је могло помоћи. Квас је био о томе добро обавиштен и уздао се да ће до краја рата, који се већ примицао, успети да ониме оловним Црну Тору не освоје више са сваке стране задовољство од Турске и Аустрије. Он је рачунао, да ће му бар свакако додати, и ако га не узме докле, када Русија буде прихватила мир Турској, а војска црногорска се нађе под његовим знаменом.

Враћајући се са Билета у Кишинев, Квас је добијао Пољоци Теодру Куровића своју нацију, који је дошао од свакога војско и наредуо му, да с војском, који му је остао из рата, ако би ослен дошла турска војска и кренула у Кишинев.

У Кишиневу дође Квас крајем Октобра на Орја Луку и он дође на договор Пољоци Мана Врбичу, В. Манау Пламеница, В. Мана Андрића Куровића и Теодру Куровића, командантова кривоверје. Сви чекају да и ја дођем, који сам извршавао наредбе Квасове, Били смо, Велики Пољоци Теодра, једини који смо знали за олазак на Бар. Квас нас је прије свега заклео, да се нећемо ни коме пријавити ни сваке најмањег и најмањег војника, јер кад се ми се пак у тојности, говораше нам Квас, извршава наредбу, да тама дрва дамо узвићи бар, а прије је ми се прије времена, Турска те акцији своју војску у Скадру и Бадгорице у бар и бринуће нас гредне преко Сутормана.

Велики војске био је још у Кишиневу извршавао дола као на одмор, али више из разлога што, да се заједнички власном нећемо у Кишиневу и Бару не оди праву војска пријавити. В. Мана Врбичу пошле Квас са Орја Луке на Цетиње, да

оданге нареду свакоме батаљону, а било их је осамнаест
 одређено за бар, којима та дана који из дома са зборном мјесом
 крећући, гаје те накарати, тако, да сви једнога мјесом дана
 ситињу на Рип, у орви мрак, како те се одмах ујутро дан ујутро
 куца на Суторману и војска сугешити к бару и објасити га.

В. Паметица и В. Куровића пошле у Црквицу, да доведе-
 ју војску и мјештанима пробити и поправе најштепа мјесом на
 путу од Рипа до Сутормана за брзос шотова.

У исто вријеме Тура Куровић имао је сиремити шотова и
 свима се каћи на Рип мјесом дана, кадра и војска ситиње.
 Он је имао батаљону крутових брзос шотова и великих: 2 руж-
 ка, 2 црнјановица (које је Сулејман отица на своје пронају
 осидавио у Никшићу) и два Мадуновца.

23 окт. освојили Њвас Арја Луку и са великом драгом и
 са два батаљона војске, који су савано уз вода били сити у
 Марионити и војска у сардара брзос. Ту је Њвас пре-
 моћно и предано, а друге шото у највишој шитици освојили Мар-
 ионити.

Овај доласак у Марионити био је само због шота, да се
 бурзи забаради и помисли, да те црноторци, урвизи Никшић,
 ударити сада на Соур и Богорицу. За што су за ове двије шоти ви-
 ше Марионити и у Коловоје Луку палатаки медресити многи от-
 јави, да се Турцима председава цотори црноторски, докле се у е
 шотомо сва војска црноторска окупи на Рип и сам Њвас шотом
 ситиње.

На путу од Марионити медрине ми Њвас, како ми је нај-
 више свано јам до шота само, да обидане Телена, аустриј-
 ског заслужника на Цесову. „Аустрија и не помисли, обидане
 ме ми Њвас, да ми можели обрнути војску на бар сада, шотомо нас
 је уривали у Керцетовици. И када би дрзнула за наш шотом,
 она би јавила Турцима, да се дринуте и да нас догнају, а употребила
 би и друге дрине да нас задрже од напада на бар. И отида да не
 каже мишља Телену, он би уред шотом за неопредење и уреду и

и упритио би дресом иакосици. Зато му се морам јавити са
Дашиловаграда, да не може рећи, да му се није сам јавио, али ту
га оставити исто у незнању!

Како ситисмо на Дашиловаград, Квас дође узевши
ме са собом, на телеграфску штабуцију и позове Шелеса,
да дође на Целинску штабуцију због ватрота разговора. Шелес,
својим јунацима дошавши на Целинску, одмах дође и јави се
Квасу. Квас га уприта за здравље и да ли има каквих ватрних
новости. Шелес му се захвали на питању и одговори да нема
ништа ватрно. Квас није имао што је одлако говорио, а теле-
графиста је одмах одкуцавао на апарату; а ипак исто је
на слух примио пуцање с Целинске и рижер по рижер позивао
Квасу.

„Они га ситисмо из Марииништа, ту је сам разговарао што
сраје око Соура“ - наставља Квас разговор с Шелесом (а обрнуто
ми се и мени догађа нека мисли, да тамо удирити на Соур
и Тигорцу). Тијем сам се на врло издубито и ваљано преду-
зете. Како бих рад био, да сам сад каз мени, да се разговоримо и
да чујем ваше сајенте. („Политика вота не може ми Шелес
рећи, да сам крао од њега“, шатице ми Квас смичуше се, до-
кле је телеграфиста врло одкуцавао). Да не оставим никак
овде, да немам времена, а не би ми морали обирати начине раз-
говарати се, како бих ја хтео. Свакако не могах проту, да
вам се не јавим. Врло је попутно, да ту цитира за мило бисом
на Рижску. („Ми тамо неке благодети у Целинску“, исто ми при-
шатице Квас и на милом весељу шоме суграју, јавити вам, да
дођите и онда ћемо све чути. Ако не дођем, јавити вам се с друге
штабуције, и би ми, збирем сам, нећемо суграјути задово-
ство, да вас што прије видим. Саг зборим! до брзота виђења!“

Свршивши разговор Квас задовољно шрвати руке и нареди
перјашку, да донесе брзо двије црне паве.

Истим телеграфиста одкуца рижери Квасу, еводе
квотарање Целинске штабуције. Шелес одговара Квасу да му

својој на расколорене у свако доба и моли га, да му сад у кој =
праће само каже, шта је предузео.

„Одговори швајцарци цетињској, да сам већ отишао“, нареди
Квас ителеграфисти.

„А куда је отишао?“ пита Шемел.

„Не знам“, одговара ителеграфиста по риженима Квасревић.

„Браћтво га је рекло пред швајцарцима и одмах је узјатао и обрнуо
на вапе. Можеда те на Цетиње.“

Косије овога Шемел вође, а ителеграфиста цетињски иште
се јави своје дашловградском другу:

„Вође Шемел једак. Зове ме, говори, Квас на разговор, и зусре
ме на врата из куће, а ништа ми не каже.“

Косије десет дана примио сам у нашем логору на мору,
у Шушану, писмо с Цетиња од Војводе Бура Церовића, који ми излаже
осишавота и о томе ово пише: „... Саг ту да ми прирам, како је
г. Шемел био вољанат, кад је С. Квас му отишао из Маг
адимита пут Црнице. Г. Шемел и касешиан његов (Сауерберг)
сваког су швајцарци: је је Квас? Нико ми није ушло казати.“

Но он ^{није} ителеграф, да ми каже, а он ми реде, ако ништо ишта
вак ителеграфисти, дајте дебеши, послателно, а он реде ову, али
кајтрце каприје је је. Он реде не треба вам знаати, вапе
дебеши велику те доб. На то се г. Шемел разодлави, ишорпи
ма ујау, ебаме випаши: за Бога, шта је ово, да Црничорци
не знаду је је Квас њихов. У шу се иштамо са лабудом¹⁾ и
ко кој је кад вета дашао ештамо је ушамредлавао не би ми
папо дознао, али му је све узалуд било, не можете све описати
и за симијех је ништо се од вета радило.

Шемелу је досишта итешко ишла ова иора Квасрева. Вој =
ска црничорска прелазу. Црничору с краја не краји ишјода.
град бар, а он ништа не зна и не јавља својој влади. Он је
познавао Кваса добро и знао је, да га је Квас обилазио и

1) лабуд Филипов Бујовић, директор ителеграфа.

onda, kada mu se s Dakinobrada u boju prijateljevima i
pobjedivim javio. Tamo je da, koji mu je Kvas namirio još onda,
kada je u javnosti objavio, da je preko svega morao su-
strijecu vladu, da sačeka i Guejmanu i vojsci, ako pre-
ne na Cetinje, sada se obično preduzima i prelika. On
mu nije mogao ^{što} porositi i ustovom nastojavati pod grana
Anđračinja ima se prikazati, i što, u selu rama, i koje
graniče u rnotorske nižu svuda sine u rama i rama -
vaju Kvasreju.

„Kajemo, da vidimo još „Primu“ - tako je Kvas zval
Marka Mihalova, koji je raven leprao na Dakinobradu,
da da krećemo u naše boje,“ reče mi Kvas, kada uvidio
ne miđajuje.

Prigatu na drugom mjestu kako je Bojvoda Marko
imao, u naredbi Kvasreju, u rnotu malo prije toga. Kvas
je znao, da Bojvoda Marko zna, da mu je ak odno o glavi, ali
je krio, da svojom posredom i Marka i Urtotorce u tome
razubjeri. Usto je i vodio u sobu i dršavim do posre-
be pobudi Marka u rama i reče mu:

„Kako si mi prima? U malo me na urodbu. Ma ne
da bot i moja sreća, jer mi sada na urodbu i rava
drnači. Sad si dobro xvala botu. Doktor mi kaže, da te
brzo na pote. Ja kreću na bot, da te u rama, ako bot da, da
svrtu da vidim pote prima. A što teke tokom kajde na
Krajinu i drma je junači na' si vaza. Danasite on na-
vark arbakami, teke tuju da si na rami, da da ut-
kmač su mi zorekati i darovati, ako on malo para.“

Kvas mu priči o rama i s rnotu namirio. Boj-
voda Marko ga samo rramo i slušame, a na kraju se ve-
mičkmu i reče:

„Drma te rama i drma drugome, koji te me pote
posredom, a ja te više mičkmu od rrama.“

Kvas priči o rama i drma Markovo i rama

зета из куће рече му:

„Кето, вала, торина, ни до до ште, но ми се плашати
Брзо и зботом, торина!“

Траштва је рекла поздраве од куће. Квас уздрмаше и крену
у село с Данилова града. Уз пут, ни послужа, ни протовори ми
Квас о Марку ни рибичи.

Наш је била мракна, без месеца. Не збораше нишом. Само
се чујашу ударици шлога књескијех о камену. У тој шуми и
чујашу одјекну тјесна, коју Вождога Богдан Зимошнџ зајезва, сина
рачких ма јаким и јаким тласом; „Талете ора с мора
на Дунаво.“

Вождога Богдан није знао куда идемо, али се Квасу чинише
да он шом тјесном напомиње негов полазак на бар, та га
ушмише.

„А је шта, Вождога Богдане, бош шом тјесму да зајезва?“

„А да је ми ^{не} тјесна, да ^{не} зајезва, не знам зашто“ - одговори
Вождога.

Своари гавара из Траштва квасреве на питању куда иде-
мо. Млади су били неспорљиви. Држави су да ја знам, ва-
ишак бих мало засветом за Квасом, али ми оштје члбавилиа,
не вјерујут мишм сватим озбиљним зјеравањима, да не
знам ништа више но они.

На Царев лагу уривави се Квас, задржи мене и десет
перјатника, а осталијима рече да иду полако напријед. Пв-
шићо адмалаше, пошве за њима два перјатника се поручи,
да иду право на Ријску, таје те ми се казаше, куда те
даше, а ми се сугласисмо на Карур, одатде лајом од
Севаме, ва древо Дужила на Вир. Ту зашогасмо сву војску
окупљену. Квас јој сада објави, да је воде на бар и да је
до овога часа стајис, да не би Турци догуми и окупили се
са сваке стране на одбрану.

Млади су били вети у тојевате. Пред њима су војници
крчили пут и носили их на рукама.

Џупра дан, 31. октобра, пошле је два шоповска мешка и крајњата пушкарња са обе стране, без крви, 80 мисама месо, ги из куле сушорманске и презаде се.

По ратовној Јеврема Бакића од мешта дана, у кули се налазило: „1 шот, кумбара; 93 осиратуше и 8 бумбала на кабелу; 32 сандука фишке од осиратуша; 10 сандука шоповских бумбала и 4 сандука праха у тесама за шотове; 57 врта брашна, 13 врта ориза; јечма, фацол, муча, масла, уља; један коњ и једна мачка, носуће, алаи и ш. з.

Кула мешта Сушормана на путу к Бару мисам је без боја напустио и побјегао у барски град. У њима је најехо ратовна мајерија и хране као у орлој кули.

Појава урноторске војске на врх Сушормана изненадала је Турке, а код куле између града и Сушормана их је са свијем збунило. Да је урноторска војска одмах сишла и освојала град, можда би се и он одмах при до великог дана предао. Но знајући да на барском пристану има јаво утврђење Волујица, виле Шушата још једна кула, а у Согу Хај и Матај, два јаса, неприступачна утврђења са шоповима и посадом по један балбалмон, Квату се урноти обавио да урноти војска на бар прије на ова утврђења заузме. Такође мешта дан пошле један дру војске са Војводом Мамонцем сирјево сирани високо, да дође виле бара и заузме Бијелу скалу, да не би онуцији дошли из Крајине Турци граду у помоћ. Друго одржење војске са Војводом Мамом Туровићем дође дреном сираниом на Шушату и Согу. Кула виле Шушата одмах се преда, а посада са Волујице не нагајати се, да те виле моти ути у град, побјегне крајем мора у Цуцко, оседававши и шуне подзани, ланце шоповског барута, мноштво великих бумбала и 14 старих великих шопова од посаде. Од три нова тона пошле су зашвараре да их урноти неупотребивши.

На сусрет В. Маму Туровићу, дође из Сога Уло Цакновит, барјактар са неколико орнотицаца етуркица, пра-

бославних и патриолика, а вет су били крај њега ирвијенци из Зу-
баца и Чушанца. Сви они изјавише, да се радују донаску црногор-
ске војске и да руке пристоупише Квасу и повубише му руку као сво-
ме Тасовазару по сада.

Иво Цанковати био је везан човек, крутак, висок, ситар али јак
звучек снажан; вазда озбиљан, од мало збора, али му је свака ра-
ја на мисли и што рече на порече. Као народ и власти шур-
ске су га забављале и много помагале на његову вјерност. И
био је вјеран Цурцима, али сада видјети, да нема војске шурке
која би се могла одржати Цурцима, дошао је да се преда
Квасу а појем да сачува Сивр од похаре.

В. Мамо познавао се са Ивом одавно и обета му, да ће га
повести Квасу и зауставити војску, ако се он свата, да сачува
команданте Хаја и Некаја на предају, јер Квас хоте, да узме
шта два града пошто по што, адмах на јуриш, прије по удари
на бар, а дође му до обсаде војскараде и бае Сивр.

Иво се ад шата и бојао за то обета Војводи Маму, да ће
радише и снајбо се и да ће, вагда се, предјети.

Оставивши војску више Чушанца Војводи се поврати са
барјактаром Ивом и другим ирвијенцима Квасу на Суторман,
и сачини му свој договор са Ивом. Квас их мило прими, а
особито барјактара обетавајући му, да ће бити кад њега сво-
ман и дрман томе по је код цара био. Иво озбиљан, докато -
јанство само само управити руку Квасу и рече: „Цару сам био
вјеран, по сада ту теби, шаво ми бој помотао.“

Иво воје одавде право на Хај и које команданту шур-
Јаво право, како је био код Кваса и предао му се, та и њега са-
вјешује, да се преда, јер му помота нема ни одкуда, а не
може се одржати Цурцима који су шрети да урмукај
и Некај до сутра веча, па да ће половина потицати. И
он би се шкшми заборавио у град и потицати, да има ра-
шита, а овако им је шретома макнути на дуњу толико шр-
вога и учавести да и народ ситанска пошрада и штори.

Командант је знао Шову вјерношћу цару и његово дјелаштво, и он је све пошривовао и послухао га, али да га не би откривали због предаје града, предвођи барјактару: нека Црногорци пошто нападну град и пуцају преко града, а и он ће се поборити браћом; он им не смије одворити капаје, али они нека слободно дураше, прислоне мердевине уз боделе и црноге у град. Тада ће он издигнути фрегер на врх града за знак предаје, а и да командант Некаја види, да се он до посвеђе браћом.

3 новембра суге Кназ са осталим војскама на море и настигнута се у Шумату; два брата мона са Балбериди брдских попова, који ће поћи на Хај и Некај, задржи код себе, десет батаљона са тежким и лаким предом В. Маму Врбичи да их разијесити око града Бара и обједити га, и В. Таменица пошле са осталим батаљонима у Мркозевите, да чува посаду од сугорског напада, да турекот од сугорске Скадра. За то вријеме Турци су упутили, да посаду Барску појачају: на глав, да је војска црногорска урела куле сугорске, који тао је Селим бег Барски из Цуцита, таје се у то вријеме излазио, са Турцима из Цуцита и околне. И Шабан бег Буцабалија са двије својине Скадрана ситине из Мурита и зашворе се у град. Уласак обједити Турака много је обвештао и прадурити предају Барског града. Шабан бег Буцабалија је био заповједник Балибозука на мјесто Ого бег Соловоћина, који је остао Билибалија зашворима у Скадру. Шабан бегу је потпуно син у боју на Медурци, таје је и Шабан бег био.

6. новембра било је све спремно, да се изврши, премисао говорца командантом, нападај на Хај. Набривати је десет великих мердевина за уласак на боделе и спремити по много дима митских фриша, који ће се бацати, да је више пуцања и шупња, како ће се и Некај боје увјерити, да је Хај на велике мурке. Око рданјесту чра пошле Кназ је имања на један вис, дакле ће осмачрати Хај у пошле

арелајем присор, а два бајбалмоча са штовима разијесили се околу утврђења. На знак трубе заорјемше токови и динамит и заграшћалие пошине са сваке стране околу града и из града. Њоме шенкурку придружиле се мало по томе и Нехај, мислету балада, да се и њему прилиже војска црногорска. По-слије једнога сајта најшешћета преуцавања, у коме нико не потибе, трубе засвираше јурине, војници заграшћалие ура! и шошраше граду. На беделимад стране мора подише се црвени фрешер и поучава слова и ишчупа на једанпут прекиде. Прислотилие мердевине уз бегеи. Барјактар Уво Цанковић ишде орва, за њим Благо Тешковић и јим сивотинак црногораца. Командант обвори камију и шифе са швагом, коју всего землјине имања два бајбалмоча.

Са Нехајем се свршило јаче галие. Барјактар Уво Цанковић поје одмах дитрадан и вошоме команданту и убјери га, да и Кај и он са швагом ишде мотли одошени црногорцима, но нека се воше преда и не тине залуду. Овај као и кајски командант свршио је барјактару и предао се одмах и безусловио.

Једина и сва залута ишде су ова два утврђења шурска шваго швагом, без раче и шрише главе, добали црногорцима, припада барјактару Уву Цанковићу. Шваз га је за то наградио швоме командирским, медаљом за храброшћ, ордемом Књаза Данила о рачу, а доздије рачу са добалио му је из Турције орден св. Сиванислава третета швагошета.

Дошле се ово свршило В. Тламачицу са својом војском не машавши није отпора, поје управо до Бојане, црме вошоме и селима вошоме швак, шитне и крутне шитне и швагошета се на границу швагошета-анамакму, а сали доје на Шушань Књагу, да га ишвијесити о швоме швагошета и швагошета. У швагошетају швагошета, да салијех швагошета иша преко 400. У швагошетају мало је по дрисао швагошета, а швагом швагошета. В. Тламачицу било швагошета швагошета швагошета, та швагошета швагошета швагошета

са око десетак коња, што су били узели. Зато је било за дуго много шале у војсци око овога ивеча. В. Паламану је тражио по некад за шалу, а по нека пут се добро наједе. Некише га је задиркивао сердар Јоан Тилешити, обитио пред Квачан и пада је око него било много главара. „Товодару, вичи сердар сакли озбиљно. Може сам пона Илију да ми дарује једнота халта од отијех што је вичио, и што су шурски Бео-ви јахали, па не хоне. Реци му ти, Товодару!“ а право је. Ја да сам моје вичио и десет, а не 400, и бих му одвојио једнота, и по најбољем коња, душо ми!“

Војници су се тако шалили и са отијелима, који су врли у сиубе вичи у хај. „Нијесу још ни на којег Цркоторца биле муре, као на вас оцу мот“, задиревају их други војници. „Није шапа одио с главом на вичи, а сва рекасти, пагте му се мурти сабља пред очи и пагте без главе брера саопити доње, што што се шњом урете. Треба мурти ка краја, па пада ми бет од града догаде рурку и поведе их крај пасана са тилавом на масло нико ми не моташе одачити, да се се претати, по што задирење на на свадбу!“

Овако су се ово велео рабљавати на мору и радуркило и даје да се Турци од мекуда не пријеститише, да имају и очи своје флоту. У новембра дође према пријављу барском два рајна брада, репаше отлобнице, и ча вичи око бодесет брадова и бродита на једра. Ови отлобнице далеко на ширину мора, а отлобнице се примараше, оуше велику валору на Волујинцу и брзо је разрушенише, утврбење које је још прије неколико дана вахово било.

Квас помисли, да су они бродови турки војске, која та се сад маруаше под Волујинцом и ударити на нашу војску око бара. Зато адмах вичи наредбу В. Паламану, да дође са својом војском под бар, а В. Маму Врблицу, да два рурка и два сулејман пашана пона адмах вичи на Суторман, да их не би Турци узели, ако навалаше на посаду, а са ости

ним топовима и цијелој посади да одмах иду на Су-
торман и да отади претставе шурске војске и бару. Клас
није хтео одустати од своје наредбе, на све молбе Врбичине
који је добио, са убојком, сваки дан бомбардовао град, зато-
мо и срушио у граду многе куће и два шурска шоба на бе-
деници према Београдској савијери истовјетно, да их Турци више
није у употреби бавали.

Увече, истота дана, шурски бродови врате се у Вагда-
нос код Улциња, кадме су отомле сваки дан уопачили,
метали се са једне оклопнице девет шобова и отиш се вра-
ћали у Улцињ. Шта послје вага Бира дознало се, да је то
био ситан град: „Брски се, долази војот!“

Она јадрена била су улцињска. На њима није било ниша-
ва војске, до бразноручних мрнарца улцињских. Команданти
оклопнице уршиа их ја сваки дан собом, да Црногорце
свраши, и Турце у град кријави надам, да им уноси
војску. И уршио је за крвних неколико дана. Послје и Турци
у град ишубише наду у војот, и Клас се ујери, да на бродови-
ма нема војске, а им сувијак да се на одкуда се врамише.
Отиш се смесом топови са Сутормана, а у тошко бјеме
Врбича са великом шуром претио два шоба велика са
Возујце, поставио их на крај насамаде близу града и
убадаше бомбе у град, које су париле и руриле, да у то-
пошко дана није остало куће за сивановише.

Насетана је велика шурка у град. У граду је била цијела
варош, отасана у старо вријеме, јаким бедицима више
за одбрану од шурата. Шта доднје се раширила варош
и око градских бедица. Град је чинио од оловних високи,
с којих су га сада црногорски шобови у главу била. У гра-
ду је било, велик црешавак, бурно време и јесе и сивараца
из оловне вароши и из шурке-шурке, који на шурку црно-
војске убрисаши у град, утавиши собом и сву шурку, а
им се дола нашла.

Абрахам Бет, командант града, понека се није надао бра-
вој осваја, понека је у очи мах погледао, да је што само по-
грађанских црквишката набојај, којих је и прије бивало,
ка је пустило у град штампку жвад и себону, који су сваки дан
пичули од црноторских шотова. Шотока, докле је шрајала, осмис-
лила је војсци за храну, али штолима нејак посивала је бро-
вовади велика шереја. Пошито су пута биле све поручене мора-
ли су је слававати у колитове у градеки бедетина, гдје су и
грађани шрајали, заломка. Хране је било у граду доста, да
су се војници моћи дрматити још који мјесеу, али сада
се храна морала давати и пријет мјесеца. Зато су црнотора
мјесеца погоди вет шмаживати оброне, да'ко би издржали
до доласка војске, која ће их ослободити.

В. Прбуца, заповједник осваја, био је за све бријеме
неуморан. Сваки дан је понављао бомбардовање. Служа око града
на одеским мјесетима оградно је шачење, иа којих шрајал-
ци не давају шурцима, да се војаве у граду. Котно црнотори-
вао их је сиваки јаким шачењем да их уморити.

Блесиб, умор, а до мало и глад, морали су сломити црнотори
дрматити шурцима у граду. Прбуца је вет неколико пута позвао
Абрахам Бета на предају, ујеравајући га, да залуду тека по шот,
јер те до који дан и Цариград били у рукама Руса. На томе о
ваду Блевне Прбуца је цујели штај дан зауставио бомбардо-
вање, а у шачењима и у цотору војници су шемурили по ш-
шача, веселили се и шјивали. Шурци су у граду шитали и
дознали, да је Блевне због шача Блевне. На сваки шчав
Абрахам Бет му шговараше да се мора договорити са осва-
лима шаварима и са војском и чекао је за што по два шори
даном шремшја.

Да црнотори шримеша на Селим Бета Барског и осваја
Баране залворене у граду, В. Машио нареди војницима, да црн-
шачи шихова цуте около града, сваки дан по неколико
све бое и бое, а на шосе шотку и сарај Селим Бетов, који се

дизали близу града у долини Барског. Турци су гледали из града своје куће у влакени, преобреше их и не хтејоше се још предати.

Аустријски консул Кесовић није се криво ни осудио урло-
кити из вароши над градом, гдје му је консулат био, иако
та је В. Врбница више пута молио, да се урлоши одатде.
У консулату су се били склопили многи пактовци барски
и велике француске мучалоданске, које не сматраше да
ураде у град са осетљивошћу. Врбница је то обрадио био,
а и сумњао је, да се из консулата додату у град торура, које
Турци подршају у шопору. Тада нареди он, да се напослетку
један што на урвицима више консулата, те се обвори
шоповска шалба и на град и с града управо преко консулата.

Трајалоше Кесовићева је Врбница одбијао доказивати по-
шребе, да та ономе вису има што. На председавају Кесовићеву
о обавности, у којој се консулат са многим шоповима
у великим пактима, преко Шенка који је близу Крвара у Шу-
ману еваново, аустријска влада почиве у барски шристан
један рашти брод, који Кесовић и све његове заштитне
шике шриши и шоваре на Корчулу, гдје су осетали до по-
слеје рашти.

Посведицих дана мјесеца Децембра не долаваху више
шурски бродови пред бар. То је био знак Турцима у гра-
ду, да више не очекују шиваре шовоти.

29 децембра рано ујутро, прије но је цуцане обавилено,
донесе војник В. Врбници писмо, које је с градског Бегеља
о пошоту еваново, близу градске калнице, гдје је ветурце
шопије начелом Врбница са Ибрахимбетом водно шришоту,
а једном је на шовбу Ибрахимбетову шовошоту шово и
шова шубана.

Ибрахим бет моваше шва дана шришоту, да се шовоти
са шаваршоту и са војничима о предају града. Да је он сам
са шовошоту у граду, писаше Ибрахим бет, он би сам и раше-

што о предаји, али ишли су у граду Барани и Чушњани и Снагради са виховним наварима, мора имати ирисама — мах вихов.

В. Врбица одговори Ибрахим бегу, да му даје мира само до водне. Чакмо на водне, ако не дигне бугери барјак на бегу у знак предаје, да те бомбардовање насавиљом и да му нате више ирисама никако ишли, ни постоје за иреговоре. У исто време јави и Квасу на Чушњан о ишли Ибрахим бегу и о своме одговору.

Прође преко водне са махутом. В. Врбица је гледао од омота великога шурског поља на крај маслинаде. На његову команду загрме шот, а ишли гае по брестовачној његовој наредби и други шотови из својих пољараја и војници из својих шатрва.

На граду, с којата се не чу ишати, подигре се бугери барјак. У исто мах шотаре и Квас са својом шатком код В. Врбице.

Како е још ише са шурским шотарима Турцима, у војскама шотаре и велеве.

Квас са својом шатком, у којој је био и рурки засноушник Јонин, ише у бискупов колак, да ондаје сачепа предају, а В. Врбица шотаре шри балбалимота из најближих шатрва у шотару варош Блере градској катифи, да доведе Ибрахим бегу и шведе га Квасу.

Враћа се градско за дурке шотарине. Турци су били набацали силно камове, управо на шотарине и засноушници шотаре шотар бегемота, којим се од катифе улазило у град. Сада су шотаре шотаре. Тада се најшотаре враћа шотарине, ише Ибрахим бег, командант, са Селик бегом барским и Шабан бегом Бушавићим из Снагра. Врб. Врбица их среће и шведе Квасу. Бегови су шотаре шотаре шотаре, шотаре, шотаре, шотаре. Квас их је доведе у шотаре шотаре, шотаре шотаре, шотаре, шотаре, а ако шотаре шотаре како је шотаре шотаре у шотаре.

Богови уживеше и славаду, докато се се руке и скупца
 Кварава. Ибрахиме бет једва ишговори, да ишсмени град и
 заблака се. Квас га је ишјимио, хвално му јунакому одбрану
 града и разабра га, како га нико неће због предаје аравима,
 јер му нико није мотао доћи у вољу. Бет није ишговара,
 само се ишресао са мучем у рукама, ишрипјем о кованима.

Јошине брзо наговиса ишјаву о безусловној предаји града, коју
 Богови поштомисе и мотурисаме.

По ишговору сви Турци ишгрома ишсвио уан из града. Ибра-
 химе бет са ишвалимиа и Свадратимиа ишје ишја Свадра ишрате,
 докато се су ишвалимиа вошима, Мехмед бет Бесу ишвалити
 са Ушцивакима у Ушциу, а Селим бет са Туратимиа, осми
 ишвалити, који ишјоме са Ибрахиме бетом у Свадар, освадо-
 ме у Бару.

Три Балбалмоча ишрипорсеа освадо ишјоме ишвалити
 градском на ишвалити сва освадо вошима у својим вош-
 валити, а ишјоме уан био је ишвалити уларва Кварава са иш-
 јоме вошима у град.

Квасев уларва и ишвалити ишрипорсеа освадо на Бедему
 ишвалити су ишвалити и вошима ишвалити и ишвалити из
 ишвалити. Два дана се ишвалити, ишвалити и ишвалити.

Квас је ишвалити ишвалити и ишвалити ишвалити град. Град
 је био ишвалити; ишвалити ишвалити освадо саишвалити. Ишвалити је
 ишвалити ишвалити ишвалити ишвалити ишвалити, све ишвалити
 ишвалити времена. Ишвалити су биле ишвалити до ишвалити на два и
 ишвалити ишвалити, у ишвалити ишвалити, све ишвалити ишвалити ишвалити
 ишвалити времена, од ишвалити ишвалити ишвалити, а ишвалити са
 ишвалити ишвалити ишвалити ишвалити. Ишвалити на ишвалити су
 ишвалити ишвалити ишвалити, ишвалити су ишвалити ишвалити,
 али све би се ишвалити са ишвалити ишвалити ишвалити ишвалити,
 да ишвалити ишвалити ишвалити ишвалити ишвалити, ишвалити се ишвалити
 ишвалити ишвалити. Ишвалити ишвалити су ишвалити све
 ишвалити ишвалити ишвалити ишвалити ишвалити за своје ишвалити,

не се више и не помишља на подизање сторе вароши
у граду. У овој радности, ипак је освојен град и приморје
Барско никоме не оставише на пометњу да какав мјесто
створи град, ни да га чува од ваншега разурбања.

Када су Турци ишли у град, Квас приговори Мехмед
Бегу Ресулбеговићу и још неколико Циганка и рече им: да
те војска одмах за њима дође, да заузме и Циган, но нека
попу народу каже су мирне преставили у Бару, и да те у Цигану
још неће догледати, ако војску не догледате и дрине мирно
и пријатељски.

Мехмед Бег одговори Квасу, да је Цигански народ миран,
да прави кајване на мору и од зараде на бродовима, да је
цигански град не наоружан и брже више година набуњен
од царске војске, зато да боја никада неће бити, ако
не ишде нисом са околница и не замесне кавчу.

У јануара 1778 В. Памичау са неколико Сибачана да
заузме Циган. Он је молио Кваса да не иде одмах он са
циганом војском, на да дође сутра дак, а свега за осем, да
добле заузме Циган и све до бојане, до које је већ за брже
ме обсаде Бара долази. В. Памичау, јако славољубив, мало
је, ипак му Квас није дао команду над ~~обсадном~~ војском на
Бар, да освоје град њему припадне. Јако он за бржеме отица
де, својети својом у Мрајевцима без акције, да би се чуо
и да би Кваса једним цијелом итенади, одбере из своје
војске 1500 најбољих војника и пошле их пошто на
Таштралачу, да га на јурам чулу, нисаме заробе и уведу у Бар.

На Таштралачу, једном усамљеном месту спајаше око
200 нисама са једним Сибачаном у јавним магацима на
својим. Насмој војсци није смисла, нисаме јој је на путу
на својим била, а Турцима није ништа отица предала,
осим ако су само није, да обсаде и у Бару чују за њу
и водравају им широм над у пометњу.

Нисаме обаса Црногорце, када им се пометне уга

својим примлицима шањчевима, напустили их били и онда на једном месту слојну и меду валуру на вих. После је касио-копа боја Црногорци су једва успели да се извучу из војско-га војскога и поврате к војсци истинјивим рањеницима и ве-колно изабих, а војске их 94.

Кварау је дао као глас о томе неогривањем и неспешном боју прије изјешања војсковода, у коме је доказивао војско-бу, да се узме овај војско војскога и шеновао војскоме војскоме. Кварау се јако вучио и наредио В. Бламенау да ни во-што не оставља навогај на Каштрима, војскоме никада не ци-јели нема. На томе се свршило, као и боја на Мавалу, која је В. Бламенау био извао само из милом војскоме, не шеном војскоме, а без цијели и шеном војскоме.

У сада воје В. Бламенау са одлуком да нешто дама узме уцито и да јави Кварау, да слободно воје сјутра дати. Но ишавиш на војскоме воје, више уцито, наје воје на јако ушавиш воје војскоме војскоме, који су шавиш са рајског бргова да брата уцито. В. Бламенау војскоме војскоме одмах у боја, која је воја воја војскоме и оба во-воја са великим војскоме била војскоме. Боја у коме су и војскоме са својим војскоме војскоме, прекину се у шавиш. В. Бламенау јави нешто воје Кварау, да не би слу-кајно сјутра дак војскоме, о боја и да неје воја воја војскоме војскоме војскоме, али да ће сјутра војскоме војскоме и, наје се, војскоме.

В. Војскоме војскоме војскоме Кварау, да и он воје са ве-колно војскоме војскоме за сјутра да се војскоме војскоме у град, или да их војскоме у шањчевима, али га В. Бламенау војскоме, да му не треба војскоме војскоме, да је он војскоме и војскоме војскоме и војскоме војскоме. Сада нареди Кварау В. Војскоме, да нешто воје војскоме са војскоме војскоме војскоме и сјутра дак војскоме, војскоме војскоме, да војскоме нема војскоме воја, војскоме војскоме војскоме, која су воје воје воја и

пренавала, напустише шатрове, појетку у град, а из града
одмах на оловнице с којима се удаше далеко од ошаре.
Војска уђе зашћем без сваког пора у варош, али озлојетена
јурерамљиве публиком, забави кавари махалу под Бије-
лом гором. Турци са језом и врекама кавале у град,
не да се браке, но од сирата, али се обратше ишито је до-
шар и ивања превисушта и ишито су били увјерени
да им више не бријесту никаква оставности. Пред вене
Светине и Квас у Цици са својом прабоком и осебавом
војском и одједне у куту Душ Шурпа на чласку у ва-
рош. Ту су се одмах пред Квасом свадиле неслото В. Пла-
менау и В. Врбича. Војводи Пламенау пригласи Квасу о
„фреситом и јурмагом боју“ на Бијелој Гори, и како је пошто
ме самца с војском у варош и гаурео је. В. Врбича вицети
да весу и ветошим штововима не даје никаква ванешности,
своке му неоравваши позаваше, поријета се швими, и на
пошвешту шворети издоби, да је Цици узео оте, а не В.
Пламенау, јер до шевота доласта није могао ништа уч-
нети, и испусти је шовимо војника и једнота командара
швешти их бес ишоребе и хористи на јуриме, а шва он
пада је дошао с штововима, нисалим су морали напусти-
ти шатрове и осворити војци чласак у варош.

Квас је мирно слушао саво, али по штали, шито је
ушупкивао В. Врбичу, дао је шовешти, да је на сирати В.
Пламенау. Швакоштинска ошавара, који с Квасом дошале
пешитишату швак на швоме шресити В. Врбичи за шеве
јурмаго шреткуте на два града на мору.

Шупра дан шривао је Квас к себи све вијетније мукта-
медатке цицишке, обриво им, да им осебави В. Пламен-
ца за швернера, да га слушају и да буду мирни, јер је
Цицике данас и за швијек шевово. Нека не шеле да те
се врашисот Турској. Цар московски те бријетх дана бити
у Фариграду и осебавити швештану од Царевине кошко

само с ирзора море допедати.

Турци саушау са потпуноје гавениа и не ирз-
вараку рижети.

За шижети је Квас претседао варош, иршестео мето
повели у мунисипалитет и обрало се у бар, освобавивши у
Улицу вогаду.

Очекивало се, да ће Квас, заузевши Трикорје од Бојана
ићи с војском на Скадар. У Скадру су бети сарањвали од врњо
гораца. То свијема масовима и извјештајима Квасовата
повјеретима за послова у Арбанији, Тима Перовића, драм-
матна немаркова покушајте у Скадру, Скадар би се одмах,
без одбране предао. Коменту су одири бети велики скадар-
ском и мачери та да им каже, коће ми бранили Скадар,
је се они морају бити за сигурност својих поданика
и што темена. Варуја је пристео покушаја да неће
војске, да не може осекивати ни одири вољети и да
нио да се неће урнувојати у борбу с ирноторском вој-
ском, ако дође.

Пој Зарија Перовић из Подгорице, који је за вријеме
рајна редовно извјештава одири о сивату и креивату
иурске војске, пише 19 деа.: „Ево ири реидири дана одири
из Подгорице ири балбалмана регуларне војске и много зе-
бана и десет великија вољота, реидири из града ирзот-
ричкога, два из Мачота брда, два сас Торице, два сас
вудовића све реидири пут Скадра.“ То је сва вољот
коју је Скадар у очекивању ирноторске војске добио и с
којом се Варуја скадарски није ништа јари сејетно.
Дале пише пој Зарија: „У ове крајеве Соур, Туре, Мачи
Веле брдо, Подгорица и оного Подгорице, Мадван, оного
Мадвана у све себају ови балбалмана и во туче нијесу?
Дале ми пише 2000 војника на вољоти иршотр и иршотр
и иршотр.“

Тимо Перовић јавио је сваки дан о сивату у Скадру:

„Војске из Подгорнице доуло само два батальона, и она не постоје; батальон Бозуца што се окупи одмах се раздвоји; од остата Барјана од Шале и Шале доуло само 80 пушача; за владар је велики сират; не намјерава нико да се брани.“

Црногорска војска могла је у те време лако заузети сва она мјеста и Скадар до закључења мира. Да ју је и преговарао мир, Црногорци би држали у својим рукама цјелу језеру обалу Бојана и Крајину и задовољао би је мир под згодним Скадром. Ако би потом морала напустити Скадар, за којег би добила за то накнаду и нове границе би јој биле шире и повољније. Но Квас се није мотао никакво ризицима на овај порак бојати се одпора цјеле Арбаније.

Из правних разлога Квас је имао највише јако, да Бугарци траже мир, да се преговори веома брзо доведу до мира. Крајивши се из Цуцкова у Бар Квас је задовољао њихомо по-мандатима шурека на којима је „по мандатима црногорске војске“ којима јавља, да је мир веома закључен, да је он примио наредбу да неопријатељствено одустане, именујемо, да и по мандатима црногорске војске што илито цркну. Квас је сматрао што илито за муњавство и малу Бугара, да задрже Црногорце од даље акције, док не би се у што мило мир у илито закључио.

У Бару, као и у Цуцкову, одлучи Квас посаду и свота ројана Шале Телоровића за гувернера, а се одлучи војском дође на Вир са намјером, да узме још само Весендру и Фромсир, два шурека утврђења на малим острвима у језеру Скадарском, недалеко од обале и границе цркну, те, „да Црногорци, обораше Квас, не пролазе више илито шурека штога, када иду на базаре на Рибку и на Вир.“

Целота дана оба утврђења не показиваху на-мјеру да се брани. Ибацнише неколико шотобених илитока на црногорске сирате; један работи брод се неколико

лажа даје из Скадра и обилазаше их, али ноту маве ишаде
се оба острва укрцаше се у оне лађе и иђаше у Скадар,
а наоучишана утврђења заузеше урноторци сутра
дан.

С Пира послао ме је Квас у Рим, да новоме Краљу
Кумберти поднесем негову те политичку ситуацију на при-
јелито. У вратише које сам провео на Трфу, 19 јан. 1878 г.,
огледајући брод за бригадири, дознао сам, да је Русија за-
кључила мир са Турском и да је и нама рат завршен
са заузетим Лесендре и Трмокура. На Трфи сам био
још и очекивају редкота руднота догађаја, који рудно
освјетљава слоту грим бакских државица и размишљу
Трпа од предака ми, који се ослободилише Турама: Трпа
преће у рат против Турама. Ми се борили и уморили,
а нама се срце ишк сада разиграло. Трпази војска на
границу Трсамаје. Патрици иду шромом, малостно чмица.
ма крфски, пратени командиома својте: грме се, ира-
милорју се и ипачу и редки и друти!

CRNOJEVIĆ

7. Мир и добријак Џејмс Гор

4. Јануара 1878. јавља Свјатко Радовић, Милошевић војнички представник у главном руском стану, из Шимке, да Турска тражи примирје. По ит-струкцијана из Пештограда Велики Јаков Никола је одговорно, да не пристаје на примирје, осим ако Турска хоће мир и да о условима мира изговара. "Колико годнајем", јавља Свјатко у истој, и изговара: децени, "онама се мисли одговорити. Независности и поветакне граница на земљу *uti possidetis*!"

Јаков се разговара примирју и миру и био је заговором шаквни измирелен граница. По његовој наредби високо сам, и ети док, Свјатку совој одговору:

"Примили смо вашу децениу.

Господин ван ово одговара и најживи прејоругуји, да се у овом смелу зауз-меш док Непидова:

Јаков пристаје, да *uti possidetis* буде основа миру, разумјивајући наравно, да се при коначном одређе-љиву граница и ети имају фамилију по пошреди и правуци прево датумства *uti possidetis*.

Што се тиче независности Џејмс Гор. Јаков не може ни доко пристати да при закључку мира буде о томе

ријети као о Србији и Румунији, тиме
би њихово и народно руско нејосјет-
љивост било такнуто. То што је Брна
Тора од убијек независна, то што је
њезину независност одовно изводила
Русија, а и друге силе, не ако не
формално, и то што нема угрожањем
ти, да је сад и тако неће признати.

Књаз неги и очекује да руско правич-
ство неће допустити, да се тек сада
независност Брне Торе изгуби, не-
ко да ће Русија умирати миш и небу
Турске и Брне Торе као независне
државе.

Ако се ипак ина у уговору мира
стабити гласак о независности Брне
Торе, Књаз би кристио, да се то
ушти једно у смислу томе, да и
Турска сада изгуби нејини не-
зависност коју до сада је криста
вала само збој сталних некријашевских
орношаја, у којима је миш била.

Смисао је тој: да Турска криста
независност нашу, а не ни то што, да
се она тек сада заквугује и изгуби.
Мога ни руска влада не мисли друге,
но Књазу је та сваколико на срцу,
да срсти га нунно ово кристување.

Султан је могао кристии док је в
руски да се заквугује кристије само
ради кристоварава о миш, јер је само
тијем могао задужити да се изгуби
руске војске и њезину појаву изред

32
Цариградом. 7. Јануара пуномоћница
Сулиманови тек су били у Казањску,
али Цар руски био је наредно В. Жукову
Николу да мушомће само у Језрети
закључити.

С тога су Руси одуговлачили преко-
вања са Турцима и касатицима,
докле је руска војска у толико неј-
шави хитала и 14. Јануара ушла
у Језрети.

Кроз извјештач о томе представља-
ше, да ће Руси Турцима у Језрети исто-
вешне услове мира диктирати, него
што би то у Казањску хитала, те
према томе и он своји захтеве знахто
изопри, што сам Свјатку, одмах
дружи да послужу он црви, у овој де-
лени и зложно.

„Ријешити Русија да објави миром
коначно поврати слободу свијема три-
танским терорима у Турској, наме-
ратиче могају далеко шире дати.

Но и у случају партијалној ријешити
тога питања ми морамо задржати
бор оно, што смо освојили, а што
је на страни Керцеговине: Зучи до
Трагерева, Бивети са готовим окрциом,
Нидмит, Тацко до Митица, Пива
до Дрине. Ову итатицу наводимо само
зато, што хтало, да постоји неки
обзир према Аустрији, али ипак
морамо нагласити, да је наша војска
лати дошла до Велена, и обе

47)
додате да је једно помету или обзи-
рима за државна у своје подјединак
ходу, на коме јој се не повођаваше,
и, други, дан данас Тагани, Завођа-
ни, Добратни и Невесинци сачињавају
у нашој војсци редовне батаријоне,
не зато, мислио да обј ово одолности
моју одлучити за државна цуру итацију
на тој страни а најмање цујело Тацко
до Залома

На страни нешто: Језера Ма-
ратци, Копаини, доњи Васојевићи
Плав и Туцке.

На ју: Курн Погорца и цујело
земљиште итацију својарској језера
и мора до бојане са црмозидни
државина, и црмозидни ма Цуцки,
Бар и Сити

Сва ова цујелата итацију су освојени
одрована нашој војском.

У случају доказнога рјешава српској
итација, ће црмозидни обаво додир
наше и српске границе, и мало би се
решити границама додати у старој
Србији одговарајући црмозидни захте-
вина: државна страну митије Вити.
Прав - Призрен закључно и државом
до мора.

Свако је неопходан за нашу државну
ексистицију и још до свршетка рата
митије доћи до црмозидни, Класије
ни попитио, до што црмозидни на
свако, а обј је тако речито, да

се боје увјере Руси, и зато га став-
љемо у наше закључе.

Ово нама ни служило као основа
наших закључеба и ово је најмање, што
можемо, тражити; свако сушење би-
ло би нам на срамоту, а што још више
буде, као то била закључеба Цару
и увјерити ивоји вјешто и иво насто-
јавате.

А Токтор ни догаји јом и ову рјези:
Ситанко, немој иртварити, нево ивои сада
на икада!"

Ткоз је вошо Ситанка доо ројана, друга од државно
сва и говјена врло способна, али је знао ве-
гову ивои ивои ивои ивои, па је зато
догао ни у дечени ивои ивои ивои ивои
саи га мошо да ик ивои ивои.

Овој ивои ивои, да рашири границе
Црне Горе ивои ивои ивои. Токни га је
у ивои ивои ивои да су на ивои ивои
ове границе државне: Са ивои ивои
до Бојане, ивои до Скадарскога језера, ивои
ивои на Кум, одакде Токни ивои, на Суку
ивои ивои, одакде на Пријитове, ивои ивои до
Роци и ивои до Тиве, ивои ивои на Митик
одакде на Токни ивои ивои ивои ивои
ивои ивои.

Ткоз ни нарези, да ово саочити Ситанку,
ида догаи јом али ивои ивои ивои. Ово ивои,
али ивои, и ако ивои ивои, ни не
ивои ивои, већ ивои ивои ивои
до Скадра и ивои ивои до Токни, али
немој ивои ивои да ово ивои ивои.

6.)
Завој је у састој сивари био заговоран са предно
њеном Новом Границом како је једнако касија а био
да бисе Границе јом растакне. С малом нагом
на то више је њето, да се при ујо варају
мира одреди Црној Гори новзана нак нага
за и одржавате Херцеговачких пороцица,
на што су бек уо руску цомоу догазит са
сваке ситуате многи приови, и за и одржавате
гробовних нивана, који су однох цо пред аји
душтати, а гомекти су се јом само заробле-
ници од последњих предаја, на што пред
хиваде војника - 4. Фебруара ујубена је
Смелу Радошкту дечма, да поли Нива-
вијева, да у приовре с Турцима уврети
и новзату накнаду Црној Гори, „што је велики
дио дјецнаца херцеговачких јом оу идогитио.
Дуне био на њим шери и што смо при цоме
имат на и одржавате оу 6-7000 цурских робова“.

Нивавијево није ујој сивари ништа предузето
знајући да Турски раине оштите Русији, својом
и за остале државице, једити предвара о миру,
не би руската на заседна ипакака обвјена, и,
друго, да је Русија бек одобршила Црну Гору
за не цромове, цомоу, коју јој редовно
давате.

Напамет се тек на доледу Свршетка рата
Клас се старо, да осигура себи руску цдиот
и да унапријед. То наредви ветовој био сам
написоо оширак ишвјештај руској влади
преко Јоника о предешидоме ставу, цоме
е Црна Гора напамет: велики цромови
раити и за и одржавате многибројних пороци-
ца херцеговачких, засидој свакога рада

и шробоине за све бријеме умишћена и
раша, гетве ошале не обрађене, ју је сва
радна снага на бојном пољу, а ишво јеткојаз,
која је оштала на друму, поина уградити, сума
је умишћена, шово да бртној Тору прози наг.

Сировојетн овај швјештјај Јонин предлаже
Квасу Торганову да Русија шродути давати
Урној Тору годишњу помоћ од 50,000 дуката.
шара шита, иш да јој дукат на разукт оне
новзате помоћи.

Овај иштн швјештјај био је ушутек и Ситанку
Радошину с начелетом о предлоју Јонинову.
да је ишво шредшурено, да се шот заурди
под В. К. Николае.

25. окт. (1877) Квас Торганов јавља Јонину,
да је Цар шн одобрио шнво је Квас молио,
а иштн дакт шн наредбу Квашевој шово
сам Ситанку шбу дечешу:

"К. Торганов јавио Јонину, да је Цар шн
одобрио, шнво је Квас молио. Захвалише
од шправе Квашево Цару, а и В. К. Николае
на шегово зауритакне, у иштн бријеме
најшнвоше шредшавише, да је шотредно,
да се шнво зас шрије шншве, јер је велика
мука на народ."

3. Новембра одговара Ситанко: "У иштн Кваса
шладрашн сам Цару, који рече да шнвогда
е радом шн шншчелатанш Урну Тору.

В. К. Николае, који шу шнкође шхралих, на
за ми, да је Цар одобрио шредлој: Јо-
нитка, ш. ј, да се војнитка шотот шроду-
шава давати и да се дукат за народ
40.000 гешврити шита, који шн се шшчоваше

8.)
гаранцираше да 5 година са помоћу,
коју припадо ау Русије. На тоју појду,
да бисе што крије крикљиво са Никитом, јер
је велика мука на народ, рече то мије, што
се изговарва ште, и дад и изје, штабљиво
је на расположљиве i. Јонитиу, који је ошоме
и предној појднис, а даји миши еренбу
финансија наредба тек игдаша."

Тако је Квиз разговорот и разговорот
у свему још само несприхотиво и мжекива
забуљетље мира - "Ситанто, мисно у великој
несприхотивости, ишта ово знаш јави и
јавној земто. Шта ти се мити; хоте ти
се дрзо свршити?...". Са денешана, као
ова, који је 7. фебруара сам Квиз написаво,
наваљиво је на Ситанто своје сваки дан,
но он немогаше ништа поургане јевити.

И ако су ујерви кримирја и мира били
ујврђени и пописани 19. Јануара у Јерре-
ни, Турци су се сада ујервали да заву-
ге мир, нагајти се у помоћ Ијелешке,
која је видјела Руси тек бмгу Цариграде,
Ног Горгу и Родрети, послала своје
рамне бродове иод сами Цариград.

На иу кријетву Ијелешке Русија одго-
воји доласком своје у Сан Стерфато, пред
пред сатни Цариградом, обје је и В. Н. Ни-
кола свој павни ситан из Јеррете кри-
мјесити, у смрату, да ти Руси увети у Цар-
иград. Турци нају ситне дави ошотр и оше-
гакве. 20. фебруара би пописан Сан Стерфанску
мир, који ујрној Тори одређује не зависност
и иранике, како су, напријед, у Јонитовој

дејстви ознаке -

Дане радости, који у Брнуј Торн иједн дога-
ђајем наступише, брзо пољубише вијести,
да велике силе неће прихвати Сан-Стефанску
ујовор. Аустрија му је била одлучно против-
на и она је ипак ипак јавностаи потпис,
да Сан-Стефански мир преписе и измени.

Она није хтијела никако допустити, да
руски ујив завлада Балканским на-
родима и да настану снажне балканске
државе, а највише јој је било, што је Русија
ујоворила аутономију за Босну и Херцеговину,
који је земље она себи намијенила.

Арипоуло, руски послатик на Цетињу, коме
сам једном у разговору рекао, да се Русија
нешто ојријешла о српски народ, што је
Аустрији дала Босну и Херцеговину још у
оци рата уверавајући ме, да Русија није
мо уривила, и српско је ово: „Ја сам
био када самретау посланства у Цариграду
и био сам да врјеме ирејовараоо миру
са Немцовима у иавном стану В. К. Никола.

Тек што су се казнали услови мира
ујвржети у Једрети, дошао је народни
иаслакиц из Беога Великом Књагу Никола,
да иронесује што је ујоворка аутономија
за Босну и Херцеговину, који то ујовору
с Русијом кој иригадају. В. К. Никола је на
то ипак, и брзо вишто одјоворно иасла-
нику, да се иуди, како се може Аустрија
јавити с иједн дохијевои. Када добро зна
да је Русија ириштала на што заузимаће
Босну и Херцеговине само у коме случају,

10.)
ако се и она придружи Русији у рату против
турске и уведе својом у Босну и Херцего-
вину, а Аустрија није то умишља ни онда,
када се руска војска, заративши не-
спрешна и малобројна, налазила у једно
бријеге, у тешиком положају. После је која
разговора шатастик се одмах поврати у Бео!

Она одлучна изјава В. К. Николе ништа
не унапредује поједишну Русије а несрећу нашега
народа. Она је усмунгала Аустрији Босну
и Херцеговину ма то било и то чијему рату
помоћи Аустријске не марети да то што тиме
баца у опасност будућност српскога народа
и што без сваке бриједности постоје рани-
ретке граница Србије и Црне Горе, које јој
даје самостални уговором.

Радовић је у истој децени о таквој речу миња
јавио Клару то да је Аустрија јаво против-
на нашим новим границама и да Кливајев
морт да се држе у тежини, јер их Аустрија
јом неће шачно, докле Цар и политички уговор.

Клар је одмах послао Божа Петровића
у Бео, да се ондје пред састанак Конгреса
слично налази и дјелствује доз Андраша
да изјави своје расположење Аустрије
према Црној Гори - Вежба нашег јављања не-
јесу ипана ни каква усјека.

"Јавља ми Божа, - мелирафа Тивас Сивану
Радовићу у Петроград, изје је у шатања В. К. Ни-
коле тек био дошао - да му је Андраша из-
јавио, да Аустрија ништомо неће урешити-
нама поре и да нам је леите на изјави свима
нашим тек сада, ичије Конгреса, побути

нашу војску и приморја и напунити ја.

Бошко није Рашеновићу сурдио ниједну изјаву. Зато, да не би остало никакве сумње о нашој одлучности, саопшти Торгачкову и Тарсу, јасно и одлучно, да ти не ми и у том случају, да нам и сам Котирес одузме приморје, рубом се побити за свега, ни последице што би да!"

У другој деценији у којој претседнује Радољчићу да руски италијански на Конгресу добро одвијају и убрзају, о некој другој прилици данас италијанску морску, и у којој се мешао само на немилосрдној страници Аустрије према Црној Гори, Николај понавља и понавља своју пријетњу објави рускима: "Најбоље ништа ако не дође до мора од границе аустријске до Бојане, пристају како скупом, без ишта ја у Берлинском, ако држави Конгрес заврши, то знади дисито, што мисли на саму само море хотети."

Пошто се Конгрес у Берлину сасво, ишли су по наредаби Николајевој у Берлин и Бошко Петровић и Бега и Стеван Радољчић из Петротраза, да се онде на месецу заузимају доз руски и других гласова Конгреса та што већ уличити Црној Гори. Пријетња Николајева, коју није отишло извршити, да ти се и против ружења Конгреса побити за приморје и да ти и сам одје поинти, била је само као последица покушај утицава на Русију, да у читаву устипања приморја Црној Гори не попусти.

Ни Николај Торгачков ни није утисао друштво по швајцарима Бошовић и Степановић он им је само одговорио: "Умрети се сте, што се може, али Аустрија се јаво цр-

12)
туба." Помије шта Кљас је удлавно нова, пошва
урушва, која је својим мапоницима овом де-
штом доо: Према досадашњим инструкцијама
заурдицајт се добре мошете, а најпослије као
пошвакање дохоји вјитт ове границе: У Керуево-
вини друпан на Грину, а поша бојатом на
Хунико Славо, а на сирату старе Губије како
урике. Ово сеоштините Кљазу Торганову
и у шоне стипелу претоварајте се профом Андра-
мом. Не урмојитетт у шоне урјитт, ошда
урјивитт Губ. Торганову и профу Муверову да
урина Гора као вазда предаје и Русији, ка да
ока урни да нас оно што моше, јер да ми
с пошведом на шолите наше шриве и на га-
ранције будажности наше кјесте у сирату ви-
ше, и шестје овога пошвакања, наћи кажит који,
би нас довео у сирату шетке са шетеранит
дохојевима дустрјским.

Особито се заурмитт да бојану, ако би нам ово-
бојну шловизбу дали не вриједи кшита, кагошито
према садриткен сирату Турке, а во кешамо једну
овару бојане. За ширности Саадра, ако би
о шоне говоритт, шредошнитт неупра швацију
Бојане и јон кажит обвере."

За вријеме Конгреса кагато се у Берлину уз
Андрашија и Шенел, аусиријати пошнитт на
Цешитву, као најбошита шовшаваца Грне Горе
и Керуеовине шетоваји рјитт бига одружте
код Андрашија. Ишителитт конесар шитт
су ура се шота Консула ш Саадра, Грина.

С шота је и Кљас мошто руску владу, да
и она доша својим шваитицима Фонтине, који
би ми давоо најбова шбвјешиттеша у шитаву

о новим грађинама и који су сурбујео разноје Мелове и Тринове, но руска влада се не одржава тој мисли. Мелов не бјеше ни мало добро расположен да докучјебе Квачеве једно између јури политички Андрашевој да урну Тору ошави заборети и зависну од Аустрије не пуштајући је ни у Херцеговину ни на море, а збујо из озлогласити на Кваса, што је уопште Квасове оштења цомало на Бивите и црега, и још више, што је крив од Кваса свој малазок на бар.

Бошо и Сетанко су најчистије саопштили цомучици ва и цомедве докучјебе Квачеве Мелову, који их је одмах саопштили ср. Андрашу, без смисла, са препоруком, да их одбује. Јер нада су политик Андраша, да их црими (Сетанкова дрешта Квасу од до Туна), одговори ми је: да их не може црмити цом својих великих послова, а што се цомвих цомучици, цоме, да цомо не цомучају, јер он осмачи цомочевин цоме црвом ријешелу. По цоме Андрашевом ријешелу дреша би Црној Тори само Микшић цомва-цајући грађинам само Баване, Пиву, Шаракце и Цезера, цомелна која су у самој цомваре и црције раца већ црмицадала Црној Тори, а од црмицаја само бар без црмица и цомјане.

Бошо и Сетанко цому, цомучије цомја, Квасу Цорганову, да се цомале на цомора Андраша и да цомврше цомаредбу Цомочаребу црмицави цомичу; да се црмна Тора, цомо вагда, црмедаје Русци, и да цома црмица да Црну Тору онз цомо цомне."

Цада цом Цорганов са цомви цоморено црмицави: "Русције не цомне више црмицави црмицави, цомваре ји у црмица Аустрије. Цема се Квас црмица"

14-1
юш." Приликом изјављају о томе Квас одмах
упути аустријском Цару ову децему:

"Прије десет дана имао сам намјеру доћи
у Беч, о чему је и гаспутик Вашија објавио,
тај изјавио изјавио био, да од Вашија Велган-
ства, који ми је вадга било благоданкото, из-
молити праведну напраду толиким штрба-
ма мога народа, но повремено изјавио има
из Берлина о добром току Конгресној рада, био
сам задовољен од мога народа, што сада
јаво напим. Учи добих од мојих посланика
у Берлину илеирам, који ми јављају, последње
ријечи гора Андриша односно нове наше гра-
нице. Према томе скратури ми се окућено
живиште у Керуговити, изје сам за својим
дужиога рата највише шуда и шрбава шрбно,
а са стране Србије, остаје швант шл линије
Бојана, артерија наше државној животи и
Улицу, који је на ову страну највише шрба-
ва што. Демјевен многобројним доказима
доброхођења Вашија Велганства према мени,
ја се предајем доброту и правдољубивости
Вашија Велганства са молбом и шун шрдења,
да ће ми досудити праведну напраду толиким
штрбама назогино у шопеду Бојане као
фактиче, изје сам приправан на сваки шунт
целов. Ја шарогад мојим шибих шикара шрство
у ваданшој шреданости благодаран бити
Вашим Велганству за шаж нове доказ
милости и доброту.

С. Квас није хитно, да ова децема иде
шворено, ше је подвао гаспутица
Мелелова, Канштана Сауерванга и шмошо

са, да је он шифрира и поштом крило ми-
 нистарства својних полова. Сауервагд
 наредом, што се Квас обраћа Цару, као
 једини својој уредници, крило и посла ра-
 до пође с великом у поштом шифрира
 је и отиш доноси у Квасову Канцеларију;
 одек је један перјаник одмах понесе на
 штампарију. После је једнога сата ушао Сауер-
 вагд као без душе у Канцеларију и реде изго-
 воји: "Ја сам прошао, и доо сам државну
 шапну, да брзо наредовиш Кваса штоукино
 сам предходно јавио министарству ишту
 Квасову. Ви сада читате наше шифре у рукама.

По шифрираној депеши и њеном шексту можете
 их сазнати цијеле." Убрзати га, да нико не није
 ни наум вапо, да се користити њијим слугајем и да
 га сасвијем умириш и да се шифрира на шекстаф,
 умест од шекстафа оту шифровану депешу и
 вратиш му је.

Квас није нацјеравао и да се досет да на толи
 у без, као што је шекстаф Цару, није
 је могао то урикеати крије, није га је Топ-
 гаков упутио, да се обрати Бегу, а јесте
 говорио Сауервагду, да он неша што гласати
 од Русије, која ни сама себи не може помоћи, но
 да ће он поћи право Цару у без од која је ваз-
 да добра имао и који и може и хоти дати му
 праведне границе. А што је говорио само
 због штиа, што је знао, да ће Сауервагд одмах
 што јавити својој влади, а влада Цару, па је
 мислио, да штијем царове ботк расположење у
 Бегу за себе и своје захтеве. Зато му је
 сада добро дошло да се човоке на Сауервагде

16.
као на свједока, да је дошао чиме идује де-
сет дана доту у без, али није чинио ни сада
јер се бојао, да ће му идути и за врати несадовољство
у српском народу у Брзице, када је Аустрија
узимала Босну и Херцеговину.

Из деште Цареве, коју је 27. Јуна у идути Кња-
зу види се, да се идутирење Црне Горе идутирење
заузимању аустријских делегата на Конгресу
и да Цар очекује, да ће Књаз иу будуће нагазити
најбољу гаранцију за напредак Црне Горе у добрим
одношајима са Аустријом.

Но Андрија је ишто остао и недовољним при
своје ирвом рјешењу, како је идутирење нашим
настањима и није идутирење границе, на
ишту Херцеговине и мора, које сам на идутирење
наво. Он је одузео Црној Гори на мору Сит
са Хајем и Некајем и Мутаком, и идутирење се
до Бојам, а оставио јој само бај од Стона и
ишту до Мотуре ишту да је и половина христа-
ништа Сарајева била дошла Аустрији. На
ишту Херцеговине одузео је Билеће и Тауко,
у на идутирење за што и као доказ заузимања Царова
христао је, да се Црној Гори ишту ишту долина
ишту са идутирење, Шабљакон и Ситном
ишту ишту границу ишту, да се ишту ишту
ишту ишту ишту ишту ишту од српскога,
и Плав и Тусиње.

Књаз је био сасвијен дадовољан са новим гра-
ницама, али је мислио, да ће се ишту ишту
ишту ишту ишту ишту ишту. Зато ишту
ишту Ситну, да ишту ишту ишту, на ишту
ишту Берина, ишту свакојему ишту ишту
ишту Конгреса, да се Црна Гора ишту ишту

најрађена и да су јој Нове Границе на многи
мјеста врло непроходне, због чега је народ
црногорски онакомак и боји се, да ће и у бу-
дуће бити утискиван и буљет у његовом насељо-
вању за мирним развијањем.

Смјога се Књаз нада, да ће бар Глигови је-
вонској Комисије за Границе имати од
својих влада такве инструкције, ко којима ће
и колико штолико моћи исправити Границе мјеста-
мице према изјетскојности. (Летела Ситанку в. Јуле.)

8. Нове Границе Црногорске

Црна Гора није, послије Берлинскога Конгреса
лако ни убрзо дошла до својих нових Граница.

Она је Аустрија предала одмах Силз и све
до Невезинце у средини црмента Бачкога,
а у Херцеговини Билети, изједно по наредби
Књажевој у присуству војводе Петра Вукотића
главнога команданта херцеговачке војске, де-
сет батаљона херцеговачких са алајбарјаном
на челу, попожили оружје пред генералом Јовано-
вићем и дали се под власт аустријску.

Зашто је Аустрија, још не задовољена црм-
макма од мале Црне Горе њених освојења, из-
најбоље потпомагала Турску, да не устуди Црној
Гори мјеста, која јој је Берлински Конгрес
досудио. У то име употребавала је и црмска
влада се мојати своје "марифете". Уочи
окупације Босне и Херцеговине, и под стравом,
да ће аустријска војска увести и у Новоцарски
санџак, влада и црмска уметови "арбанашку

мију", да Арнаутини стану на чим аустријском
програму. Над је аустријска влада изјавила,
да "за сада" не мисли заузимају санијар, Тур-
ска је обрнула "арбанашку" мију" против Црне
Горе, како би се изред Јевропом могла извештај,
да би она добре воје извршила завурак Берлин-
скога Конгреса, али да се ипак противи мија.

Арбанашки народ увјераваше ипак, не да да
се Арбанија изједи, ипак да своје земље аутоно-
мију и да сагува Тусице, Подгоричу, Сутну и
Шабвак, он ће се борити не само против Црне
Горе него и са самом турском војском, не да
би крнула, да она мјеста ипак изред Црној
Гори. Аустријска влада ипак подржавала
у ипак турску, ипак својих консула и по-
пова и сила новаца је изред Арбанија ипак
кувајући неке главаре. Аутономија нијесу
Арбанаси ни мислили. Још ипак она настојава
на турске и ипак турске не побуните, они
су били сасвим мирни и невели су да изредну
Црној Гори. Али чиме рускога своје ипак
у ипак воју са Васојевићским војводом Ми-
ваном Курчовићем и Војвода Милок је због ипак
доласко Књаза из Бар да брине о осадне,
но Књаз је одлучио, да ипак изред Бар
и Чаушва ипак Војводу Милока са војском
на Тусице.

На сва навази важа Књажева, да ипак сада Тур-
ска изред Тусице ипак се једнако ипак изред
побуну Арбанаса и ипак ипак, да ипак изред
војску против својих једновјерника. Ипак на
иријешне Руске, ипак је војска још била на Тур-
ском земљишту, ипак одговори, да ће изврши

191
ти предају Тусиба, и да у то име шабе му-
шира Мекмед Али пашу с војском и право у
Тусибе. Њаз је примио од Мекмед паше и
припрема ово писмо од 14. Августа 1878:

"Блеставна порта наметнула ме је
за повременог Комесара за Албанију и на-
редила ми је, да извршим одређења прак-
тика Берлинскога односења сена нове гра-
нице, превелике иштите све мислије докидјевају
моје присуство на сама мјеста, ушвед зема
машинујанто је немогуће мој додаток изврши-
ти у року означеном XXXII чл. практика. Но
да то закаснење не буде повод једне свађе на
коју драго страну границе, свијет Вас позвао.
Корније замолити, да изволите дати наредбе
нужне и полати на страну Тусиба или Топо-
мина једнога Комесара српскогског, који би
имао радити у складу са самим. Један
Зиновник налик шлејера нахође се под моју
завјед и баш Комесар могаће вазда по-
респондирати са цифрама са изабивисством
Ваше свијетлости."

Њаз одреди мене за своја Комесара.

16. Августу кренух у Когашик на састањак
са Мекмед Али пашом, али тек на Ријеку
свијет не дочека с љезиња од Њазга, да идем
у Тусибе, јер ту је Мекмед паша шлејерао,
да ће и он право у Тусибе.

Несрећни Мекмед Али паша вјеровно је, да
да га вазда озбиљно шабе, да укири Албанију
и он је пошао, да пошмето сврши свој за-
даток предавши Црноту Тору Тусибе, а није
ни слушало, да ће то својом шабом ипакити,

jer je poriti trebalo, da kievskom ptičubom
pokanje i dokanje Zevroti, da je voj zba: ko-
dun naroda nimočyno predati Tusciove.

Tomavina u Prigret Mxmed Am kama
pridove i lavare arbanashke imena i saomiti
im, da je zarova tova i zakovjed, da se Tusciove
preda Zurnoj Tori mirno i uredno, a ako bi se
ko tome protivio, da ti on i silan Zarevu
zakovjed izvršiti. Neki i lavari se protivio-
rice i ostadome kraj Mxmed Am kama, ali
velika njih se razuje nezadovoljna prijetbi mu,
da ga nije pustiti u Tusciove.

Ja sam u toliko bio sagnao na Anđrije-
viću i sprema se, da sutra krenem za Tusciove.

Vojvoda Mxvan. napole se na Anđrijevici,
imao je sek uvjeshidaje, da su se Arnauci
urudali i preli, da brate Tusciove, i uvjera-
vame me, da im kama malo i zna, i nije do-
lasca Mxmed kama, kako da potinem.

Uzmed toia i stvia daka namimel kismo
Mxmed kama, da sam kao Komesa Zdvainov,
sagnao na Anđrijevici i da mu predlažem
Kulu Pechit, kao najmudnije mjesto namimel
sashtanku, gdje bi smo se sctrazumjeli o na-
gintu i vremetu predaje Tusciova i, potom,
o nome ulasku u grad svojskom.

Kvitothoni naredim, da kismo, ako neza-
mese Mxmed kama, preda Am kama i u-
siovom i da se odmah vratim, Am ok dože
mek i zeti dat sa krunim vijestima.

Kismo nije nikome predao. Jedan fobit iz
Tusciova, na kojia je sctan namimel, celonno
ga u svoju kulu, da ne potine, a u noć ia

исправно направи. У Тусику се брине окупља
 сујера околина, свак по пушку носи, спрема
 да с Ам нашом пође у суери Мехмет на-
 ши, ако га стигају Јаковича ниба пројучи.

Све је ухватио вјеру, да појиде, а да Тусику
 не одети. Гђиња зате гуло се чо Тусику ве-
 лика идувава, а у брзо добих ивјештај, да
 је то био мелик, који су Тусикуань у вичу на-
 лили, јер је Мехмет наша у Јаковичи појидио.

Велике руже расјареник, дивак Арнауца
 нагадоме Мехмет нашу у коначу Абдулах на-
 ше Јаковичкоје. Мехмет Ам нашу крајем су
 два табора низана и Краштанити са Бајрам-
 ајом Метер ајом. Абдулах наша држао се са
 Арнауцима, ам пошто му је Мехмет наша
 био у кулу, остао је мелик да га брине и гити, са-
 мо је ише и брзу ивје боја ивратио у горшину.

Боје се био ојорзи и дуи. Арнауци нагаду, али
 нусту нагу. На ошренику приносоме сламу и
 сијето ири коначу и зачалише. Тада икози
 Мехмет Ам наша на капију са револвером
 у руци, ишали у томику, али ишеи га с
 под илотуном Арнаутским падне мртав.

У томе вичом боју наш је око 400 само
 Арнауца. Појидио је и Абдулах наша ~~на-~~
~~ше~~ и Краштанити и навари Бајрам аја и
 Шоку аја. Мехмет Ам наши посјели су
 и наву и, чо велики хапак, на дугачкој мотици
 носити су је проз вером, а за њом су голо,
 у накатно ијеро његово вучи по кандули.

Мехмет наша је био велепа, блум, јодом
 из Маједурја. Арнауци су га звали "Мајор
 наша". Они су знали да је он био на Берлинском

по интересу и вјеровати су, како није изричито,
да је он само издво и предао Хришћанима Ча-
рве земље и да је кини сада и Тусиће издво-
јени предати Црној Гори. Зато су га још
више прити.

Валија сизадарски Хусејин паша, организатор
и ауторитетне мисли највише је, ирмо својих бунди,
онаквијен и мисли бољане и унито главу Арба-
насиа и надражива их на онако Крвав отиот.

Мелірафен, гиновниа, која је Мехмет Али па-
ша помишаше у своје писму Књазу, позом Арба-
нас, убјерава је своје члемећке да је Цар послао
Мехмет Али пашу и војску на њих, шен да за-
мање оти Јевропи, али да он неге Црној ордени
своје Тусиће, и да је цару много бити ако се
они побјују с Мехмет пашом и не пуштају у Тусиће.

У Ђабовици, испред боја гиновник је побјигао
и поклаа в Арбанасина, нашо вара их, да ни-
ишмио нива и ишмио пашу и враќио се чомоме
у Призрен. Пошоме ишмио боју о догађају
Ђабовицом са свијема појединошћима,
важни и истинити, Књаз је пошмио ваик
ручки послаником, одмах изоме шовао,
што се ишмио ва и одлаже ишмио предаје
Тусића. и то ишмио извој денши одмах
мо предузети кораке да ишмио шоваје"
ишмио рафо ми је шмио Радошит. - "до-
знајемо од Књаза Лабанова, да шмио јако
сашмио ва, што се није шмио наредба о Тусићу
и главу ишмио ва, и убјерава, да је одмах
шмио пошмио ишмио наредбу, да се шмио ишмио
преда Тусиће, а шмио одмах ишмио Пошмио ва.
А шмио се Хусејин паша шмио рафо црно

арбанашком и против његову наредбу, да ми му је
напои да идуће ошанке за Цариград и због тога је
са својом званујом. Ово дознајемо, а што ће
бити брзо то мо знати. Тоскоду ми припо-
ручује, да ми идуће радиш даво најбоље
знаш." Мерушијан ниш је Хусеин иша
смијетан, ниш је што пошело на одговор
за уписиво Мехмед Али пашини.

Послије пошдије у Ђаковци, Арбанаси се
распурише свак на своју страну, Рашиди
се ишли, који бјеху дошли у Тусије у
помоћ му. Наједан идуће нешто оне во-
мане небу њина "а заблаула ишине и
иша забринутост. То се почело ишлином
једнога дојатаја, који се дошо одише
пошва у Ђаковци. Неки Ршаници удише
једно забане Васојевиће и зајиме му
овце. Неки Васојевиће пође зашјеи
у ишу и дошине брину доо овца. Арба-
наси, који су овце биле, дошине миша Андри-
јевицу на Шабу и ишешадоше без ријеги
на иресуду: да доведу ушцу и побране иве-
кне овце, или да сами ишае крв и друје
гlobe. Али не ишлише ни једно ни друје.

Зади ми побратио стошу дошине ми у
запоју орушје, али се старо, нешто редовно,
без бриједности. Врешо сам ми то, а ише-
ишну стошу доо сам иродице и пошинулога го-
бана, осли мажега дјиге, који сам оставио
гешинуце, да идуће небу собом.

Заишјеи дошине оно чо побних бузи из
ска бешти. Ршанице и Новичке и ишавише
ми, да сви радо ишешају да буду Ђушави

поданици. Оудио сам их. Кљазу није пошрета,
решот им, да му и предаје оно по село, морате
се предати сви, заједно са Тусињем, им то
доћи Кљазнава војска, да вас кријати.

Они се бјеху свомо критично мила и твој по-
га што су бит гула и виђет, да се наша војска
срела на Тусиње. По Колошита, који се био
бит предео, докметта су на Андријивичу и
шриш топа и много војничкога тајина, што
је био тако осмво, од турски војске.

Васојевити стајату на границу, а Војвода
Миканов бјеше испурио сржане септан Ку-
ра према Тусињу од Микошара Цијевне. (Ве-
гово имено од 7/II 78 мети, у мојим артијана.)

Да бих дознао, како и Алишама Тусињски
држи према новим приликама и дали је пришо
нову наредбу о предаји Тусиња, као што је
Кљаз, по обешаву из Цариграда, очекивао, на-
имен мушкетер и пошрета, да на лијече
преда Тусиње, а да на наводни на себе војску,
која ће им ојошита разурити.

После неколико дана дође ми овај одјелов:

„ Од Алишама и приблишма тусињских
и главних вучињских и Мариновитских
и барјакчара и подлавице Јановички и чауки
и од целог Арнауцијука.

Поздрав Симу Пондвиту. Како ни дође
твоје писма и виђесмо што ни писане, и ми
ти шивело сви цеван од цијелог Арнауцију-
ка да оно штели иуштит Плав и Тусиње
дисто ратије иуштити, недисто побиле на-
ше правине и нашу брату знадисте док шта-
је штичтије, нећемо иуштити Плав и Тусиње

и више није тако да ни тиме ни да се састаје, ни да ни која овако није. 1878. Октобра 24. у Тусиљу."

Али наша није могла друкче одговорити, јер је он био узрок оном великом крвопролићу у Јаковцу и, да не шгури свој чинед код Арнауца, без боја није било дана Тусиље.

Кроз меду није, надајући се једнако, да ће турска влада мирним начином предати Тусиље, одсика је од прве нације, да га наком тењу свом узме.

Одговор Али пашит и павара арнауцских ок је одмах доставио влади турској и јавно што-исповоао. Турска влада, као и досада, учинивала га је обекатима. 3. Децембра шерирава м Стамбу, да из Цариграда долази народних војачки ради предаје дурној Гори овијех мјеста, који јој из Берлинском уговором припадају, а у исто вријеме италијанска валија у Снагу на мјесто Лусејатине.

18. Јан. 1879 дође турски војскари на Вукасар. Риза паша, Мохам ефендија и Али-беј, а од наше стране биле су Стамбу Паровић и ја. Мало и брзо, без икаквих ометања, умбрдасмо у сједницама првога и другог дана, да Турци предају наша 26. Јан. Набавак. 27. јан.

Сјуте се Велики и мали брдом и Подгорци, а и своја дана ми војна Улцију. Војничка одјелења, турска и црногорска, која имају најчешће и задреш и све градове, шта је пред војна умарафоте и војравити се. Но када коште замржасмо, да одмах и на иста на-мил рижешито и о Тусиљу и Плаву, турска војскари одговорили, да су они ојучно потону

само за мјеста, која припадају Високој Суди-
 слани, а за Турке, да те били одређени други
 Намесари. Замуд смо добили Турцима, да
 су турке не инстуркује, на та комешу и то,
 да враде турка нијем одаје своју најицу,
 да предају Туркуе онеи одрање и шдијатва,
 Турски Намесари одио вараху само то, да
 су вршили што нији наређење, а до нас је,
 хотено ни промодкал конисани или не.

Мени расисо Тлоасу и новасмо га, да без
 Туркуа не свршавамо ништа с Турским
 Намесарима, јер та послује нешто добити,
 народити пошто рудка војска, која е вет
 сурмапа на то, остави Румелију. Тлоас је
 био неспробио да нас изије крими Подиоричу
 и Зелиу, на нам нареди, да пошинемо про-
 моткал јер је убјерек, да ће Турци и Туркуе
 одрах за крими предаати. А такоји Урне Тора
 у од насне вријеме и крими и крими
 Подиоричу, Сауш и Хабаш и крими Туркуе
 Туркуе, али нова Комисија да предају Туркуа
 не јави се. Ни валију Сладорекота, Туркуе на-
 ш, влада Турка није промијитила. Он је и да-
 ве остао на своме положају, као душа и арба-
 наше мие" одржавајући је промис Урне Торе.

У Анзику најирије на Зеленоу, а такоји у
 Сладру састала се јевропска Комисија на
 границе Урне Торе, у којој сам био и ја као
 Намесар Урне Торе. Радика је дуго, а у радни
 није ништа. Глатови су јој били неслотни и не
 одлучни. Свако своји ријешетве оставтали су, да
 в. силе коначно одлучи. Рад се когел е мога, од
 Сладота Туркуа, одакле је нова граница, и

27/
Берлинском уговору, одила на Монах горцу,
недалеко од Скадрине прво језера и сего Ју-
ма на Станића поток, на Земом и сего Ко-
та и Туде. Турци су хижом да гратицу у Црно-
горску удаве од Скадра, на су доноси ват
Комисији да се навица у језеру, назована на
карти аустр. Генерал штаба Монах горца,
у имену сего Платик, а права Монах горца
даји близу етаре Црногорске гратице, обимена
на карти поимено и Платик? Кусејит нама је
нашао и неколико суди и отијех мјеста, који
ти по Пред Комисијом потврдити. Шта
вине влада турка се потрудила и цензила,
да на најновијем, најдашњем издању аустр.
Генерал штабне карте промијети мена на-

вицама у Скадринском језеру означени Монах
горцу код Мирона као Платик, а Тодри-
цу - ипак према Муну тина као Монах горцу.

Монах је ништа помогло Турцима, јер не само
ишо се Комисија на мјесту по исказу вјетне мјешине
на увјерена, даји права Монах горца оно код
Широва, него је она мала и карти потврђену
потписана представника в. сила на Берлин,
Конгресу, на којој је означена гратица Црно-
горска на имену Монах горцу. Турски Томесар
у свој прохсет и гавена то, да они немогу
вине урештовати у раду Комисији докле
не добују од својој владе нове инструкције.

Мало је Комисија остала у Скадру два мјес-
ца без рада. А по су Турци и хижом.

Задњавали су рад Комисији, да се не дође
до Гусева. Комисија је то увиђала. Предсједник
Комисији сасове једнога дана сједницу и предложи,

да се види јубило вјеште, да Комисар упутиће
 та сада практичну политику преко језера, па да
 настави свој рад даље, а да би то могао,
 потребно је, да влада турска ишо упути према
 Турске Црној Гори. Турски Комисар изјави
 на то, да порица снага Турске као прејато,
 пошто у њему нема никаквога гарнизона и
 државнога војног материјала. Такал подијао
 тај разлог ишјел, да Турска није ишла у
 Турску војничке посаде ни онда, када је
 Комисар дао Турске Црној Гори, а Турска
 се влада ишак обавезала, да га према Црној Гори
 и у Абуџету пр. године била је послана Мехмед
 пашу, да му предају ишорини; сурине, када
 су Турски ишорини Комисару на Виду
 рјешавали о предаји Подгориче и др, Турски
 су Комисару изјавили, да су они обавезани за
 предају само ишорини, а да ти други Коме
 сари бивше одређени да предају Турске.

Обијел је јубило ишак да се ишак ишак ишак
 ишак ишак ишак влада великих сила, ишак
 ишак ишак ишак, да ти предају Турске.

Та да јој се боте изговарало, послала је, као прине
 содине Мехмед пашу, сада Тачи Муратовићу
 с војском у Цетиње, да упути Арнаућу ишак
 ишак ишак. Муратовић ишак је ишак ишак
 ишак ишак, предурио све ишак ишак, да се Ту
 ске не ишак ишак ишак преда, ишак ишак
 је војско ишак, да је Турске ишак савијем
 одређено од Петли и Цетиња ишак сваке ишак
 да му ишак одида помоћ дати. А када Турске
 ишак на ишак содине, ишак ишак ишак ишак
 ишак, и ишак ишак ишак ишак ишак ишак

ни, посла војску да сипан даузме Турске, когара и оу пак, како је порица Турну Тору, и не силе обновила. Турцима јаво појаранте не само великим бројим Ахнама, него и ричу-ларном војском иурисан, дождаше Турногуде бојим. У њиховим редовина туре су се војничке турбе, а и нагин борбе одвао је присусество редовне војске. То је био један од најнеистакнутиј првобитних бојева, која је Турногуде а војска ишла у прошлом рату. Турногуде а војска морала се, измривши темне турбе, побити и одустиати од освајања Турске.

Послије тога дођоше на ред ови провеси и узгајанте откућивања. Турна Тора објавила се великијем силама са шундом, даје порица и сада сасвијем противно својим Ахнама-радила, да Муртау иша са војском није посла. На против Ахнама, него баш да их уреди и са својом војском подицхотице против Турне Торе. А порица је у целој Азији давала сву привиду на Турну Тору, што се није створила и сачетала, да јој она мично и уредно изде Турске, него је сама начала и проливаном турбу и својим инцијентал створила стале у Арбанији, против која је сада и порица, при најдототј воти остала нишотна.

В. силе су зацјело знале све, шта је турска влада начине и арбанешке миче" радиле у Арбанији, да не изде Трев и Турске, али су ипак извајала порица и неистакноте и редо су се и оу пак саиласиле са предротан италијанске владе, да и Турна Тора одреже Трев и Турске, а у зацјелку да црпич Труде

и Хоме. И Црна Гора је изишла на њу краји-
 ну, пошто је послије боја код Туцића и ја-
 бина била в. силана, да није чево, да да
 извршава готову зика берг. Конкретно она рађује
 онеи с Турком, јер борба са Арнауцима
 је у истини подржане јависа са само Турком,
 и да она дамо ослободу рјешавају турски
 италиа в. силама.

Својоразу са Турком послијину је и послије.
 сеп 31. Марта 1880. По чему Црна Гора, освој-
 вајући главо и Туцића Турској, добија обу но-
 ву границу: са Мором италиа преко Високога
 и Зеленика на Цијебну, Цијебном до Гра, а
~~о~~ крајде на Хумско и Сладорско језеро, преко
 веза на Шовал границу а италиа на море на Старе
 Улицу.

10. Април био је одређени дат, кад ће Турска
 предати Црну Гору Хоме и Турде потпуно са
 Митгатином. На коме је била турска војска
 у Шангевина, наво пред италиа послијину италиа.

Двоји бригаде Црногорске под командом
 Војводе Петра Вукотића биле су већ у Подгорици
 одређене да заузму нова мјеста. Рано ујутро
 италиа дана дође један турски официер се
 Шангатином и ујавори са нашим Рамангом
 поједности италиа и утврди сакал, италиа
 наша војска италиа били изед улагом на Шан-
 гатил, италиа је је турска војска сакал,
 поједности, а одиак по коме италиа италиа
 уталиа италиа.

Војска Црногорска је италиа ратније не
 јачебно пове италиа један турски италиа
 а оду Шангатином, да сакал одређени дат.

За то вријеме отаџбено и рачотнобасно јакто
велико Арханџе на Шитганију: Низам је сила-
зно у чове, а Арханџе, са својим сукљени
туларима и удражетим пенкирима, појавише се
на шангебина Шитганинским, а мало затијек
виђесно и урвене фесове испијешане шана.
Низам је сједне сизане минас, а с друге се
одмах отиш обрадио на Шитганик.

Били смо исту час убјерети, да се вицрета вој-
ска појиде са Арханџеина сирене на отишот.

Клас Нам је ситројо Наредно, да се не упуштимо
у борбу, ако би је Турци изабави, јер сријешно
да се више не бије око отишот, ико су му В. силе
дале, нио да река, да оне црсице Туреву на
мироту и уредну предају. Анитомно се уш-
борети час предаје црсицао, ми смо морали
с војскама напузи, да неба Турци послије
црвдали се, ико су Арханџе заурет Шитга-
ник зато, ико смо се ми очовили.

Но што што се војска одрнула, ао шангева
шитганинских зајрок таме турике и уредо-
вина таме војске падоше дивети рачитника
и јидан мртав. Наша војска несталивни
ни јидне турике са истоја мјеста врати се
у Позјорину, одакле одмах јависно Тивару
ингеграфски шта се дотогно.

Насмадоше отиш црсицаи Курне Торе, очомете
и савјити В. сила порити, и црвдева владе
туреве, да се сва њона добра вова и сви њони
начоти се и побукне ујовора и показаше немоти
црса сити "Арханџеине мие".

Но зна када би и како би се сфршило ово
турско ишравање В. сила и Курне Торе, да у

когато ндоје у Унгишкој Гредстенова
влада. Под унгујан њене одлучности,
в. силе предадоше коричу идентичну ноту,
тражећи да без одлагања иврши потпуду завој-
зку итмеју на и Брнаторе и постављајући на њу
сву одговорност за шешне последице ако не
када не задоволи "сметана црва ове Клоане-
вине". На се потушаји коричне, да се ошче
измитови од обећавањац предаје, сад уђе-
равати о немощности због ошче побуне
Арданаса и друшбе саме војске итмина, м-
лике силе предадоше јој да. Тула заједничку
ноту, да за три неђебе преда Томе и Труде,
ити то је итморати, да у ступи у кој тоји
Јулицке итсејбу околиту до Бојане.

Троје итсеју дрна а итота не само што
не преда Томе и Труде, него нареди, да се и
у Улцибу доица сасвијел мирном, појави
"Арданаска мита". Сол Балча свадрелу
Хусејинт итша, доје у Улцибу да орионтира
оштор, што је итота великим силама
објаснила као своју најобавнију мјеру, да
да да ступиет, сваки оштор итотушај мит,
да огад утне у своју власт.

Јер у то вријеме вел. силе бјеху лет ога-
селе заједничку флоту, која се окупила у
Труну итотне у Контрская залибу, а
на Сушорману етајату збује другаде Труно-
горске под заповједничивом В. Петра Вуко-
ицта. Са В. Петром билесно В. Бојо Кенро-
бит и ја. В. Бојо је итмо да ошче са заповјед-
ничивом флоте, кад роје под Улцибу, а ја
да останем у Улцибу као управител, кад ја

заузмено. 11 Септ. дошао је на Цешитке адми-
рал Сејмур, зачорједник друштвених ратних
дрогова јевропске флоте, да се састаје са
с Ткачом о заједничком раду на Цешитке.

Ради тога је Ткач и В. Бонна Петровића позвао
на Цешитке. Сејмур је изјавио да ће флота
бомбардоваати Цешитку ако га влада турска
изјави не прега, а војска Црногорска да има
у мениху везијене надежи изот са сува,

Ткачу не бјеше много ни право, да Црногорци
оштри инту ово ошота, што му је јаву. Ткач је
део, а Турску обвота да му уредно прега.

Смота урати адмиралу своје мисли, да
да ти доста бити, да се флота јави прега
Цешитке, на да га Турци прегаду, бомбар-
доваће да он Ткачо не жели, јер он очекује
да турци дај онакав корав је, а не његове
развањне и турци који су бомбардоваће
осмевило. Ткач неочекивано догађај шми-
јино је пољују Сејмурову и Црногорско
Ткачеву. Руда чеша, команданти турске
војске на граници поште 18. Септ. Чешо
Команданти Црногорске војске, којим му
објављује, да ће он војин догелати Црногор-
ску војску шми преко граници.

До сада и турска влада изабрала Арбанасина
и њиховом "шми" да некине извршити прегаји,
а објави стамом делаји ошми догађај, да се
она сама само цешитки.

Ткачу је ово чешо добро дошло, воо чешу-
лето. Одмах га поште адмиралу Сејмуру
и В. Бонну Петровићу који му од стране
Ткачеве изјави, да се, послуже оваквога

доклада o radu same vlade turske protiv
 iskusneva zaključka Berl. Konferencija, najvažnije
 bilo zaključak od Burkea, da ona očet
 propisava prav ovo Učitelj, ona je za vri-
 jeme rata dojam zaključna Učitelj i samo što
 vobu visina bez doja ta učiteljica turskoj,
 na je cravo, za joj ta sada B. sine bez kate-
 jek novih štava i obrave.

U Sijuru je uzelo Rina i tamo isto kao
 djelo same vlade turske. Po razgovoru B. do-
 na koliko ta je naučena i toliko sigurnost
 poručila, da i očet i tamo od ljudi B. sine,
 i tolika bezobzirnost na pri sudbini
 jebrovske fronte, koliko je pokazivo i
 zadovolstva, jer je ovaj događaj smatrao
 dobrodomnom i tamo, da jebrovska fronta
 od gubitaka razom i tamo najta poručila
 poslušnost. On i tamo kao i tamo na svoj
 adriaticki brod i tamo ostalih ran-
 nih brodova, svojim i tamo i tamo
 i tamo i tamo, i od gubitka i tamo: "Poslije
 obavljanja drevnih i tamo i tamo, i tamo
 našoj fronti nije više obzira mjesto, nego
 kroz Zagradom".

Italijani, ruski i italijanski brodo-
 vi dionici ostave zatim tamo i tamo
 neke stvari da tamo i tamo francuskih
 i tamo i tamo brodova i tamo
 nove i tamo. Zbog razloga fronte
 i tamo svoj i tamo, da ta o B. sine o t-
 kavama miru i tamo Učitelj, i tamo
 odmak rastući vojsku na Sijuru.
 Pojava da bi od gubitka i tamo jebrovske

Фломе пред Сардагелима, похита да ишчи-
 јемт В. шле, да је Риза каму за насту, што
 је без иена знања исео онако "Команданту
 Курногорске војске" сијитила, да је за
 гувернера Медурекота поставио Мустафа
 Асим каму на мјесто Хусејин каме и да
 је у Медур понала мушира Дербин каму,
 говјека енергична и најбои потнома са Арба-
 нијан, да преда Курној Тори Улукта без
 смешта и одкатава.

Прошло је ипак још два мјесеца до пре-
 реје. Курта и Чавдана В. силана ишчи-
 тана и ишребан особитва камта у свла-
 живању и арбанашко мие, која се спроводи
 предаји Улукта што као предаји Ту-
 сива и Тота и Труда. Иштити ишча
 оштра сод није јипо, ише га је ошеи сам
 Дербин каме суремао међу Улукташима
 и околним Арбанасима ставивши им
 на село Ханц Микнез беђу Улукташа.

14. Новембра још Дербин камта Квасу,
 да је сјутра један орбуц кејов јити на
 Труке, у Мрлојивитима, да ишачику
 Тавањевом и војсци мајно на уру поводе
 преда шакеве на врх Мотуре, а ошча
 гачијен шакеве на Бујиној Тори, у којима
 стоји Низам, и само Улукта, иде се от са
 војском напачи, и ошаче та је, ишчча
 една, побути на Границу, да је губа од
 Арбанаса. Такав је био још урешит
 оном изјавом Дербин камта. Вјеро
 вео је, да Дербин камта та, да на
 суртуману иена више војске Курногорске,

и да рече, из Урмисторе, нискоме у мило
 крајком року смрти на Момчуру, иа је
 из свог закључка, да ће Турци урмисторе
 са Улциком и свом, што су урмисторе са Шинга-
 нском. Првиша наша је с војском најуспеш-
 није Улцик, а Арханасу га дау рећи и онда
 да порша крајина Ђваса, што нај бољше
 војску, а В. сине да и мојне одрети да не-
 са посредовања и при ствавања, да Турцима
 војска ипкото заурме Улцик ради предаје.
 Своја Ђвас ипкитофитно нареци на
 Рибку на Вилу иу бар, да сваки војник,
 са своме стале, је му ипак ститије тохи-
 ша на Момчуру. Ја сам освојо на Ку-
 ње и гашејко онде је само војнике из
 Зубаца и бара и неколико ипкитице. Ипкити
 подне ститије и В. Мамо Андоров са
 неколико урмистора, а мало ипкити ипкити
 офицер првиша наша. Мамо на уру
 подне, не гашејти осталу војску ипкити-
 мо из Момчуру, да ипкити шањење
 на вој. Офицер је био Бошњак, згодан
 зовјек, јако разговоран и ипкити. Јохаме
 добро кова. Ја сам га разговором зарржа
 ипкити седе, да не ипкитије војски из П. од-
 гориче, што је згодан за предаје Шинга-
 нска. И свом је уирадио ипкитику, да га
 најједном нестане. Један војник ипкити-
 гаше, да је ипкити обржучо једном вапом,
 којом ире ипкити за Торану. Воји дјелствва
 неидвота ипкитије зрнасмо, да те не са
 Момчуру згодан ипкити војски на же-
 новом ипкити, али се ниско ниско негу.

Макрече на јосно крање, Један реван рече
 нам, да је нисам јунос јоко пошо по-
 шао иуи Улука. Не усаввајуће се
 похишавмо на бијелу Јору. И огаде си-
 јеху тирци змиш. На Вјентретоу млику
 срећоме нас неколико вијетних Улука на
 прикоче нам, да је Дрвни поша својман
 јом краје подне пошо иу Улука на мост
 од ммержа. Одмах сизосмо у варош
 иу град. Сеје био мирно; дукане сви
 амборни; ревад иу улукана као сваки дат.
 Сјига дат доје и В. Боно са осталоу
 војман, а други дат се тек враћу.
 Ја сам остео са два баталијона, но-
 ји сам тек послужу мјесу дана отиустио.
 Поставио сам одмах суд иред и било је
 свуда мирно као на сред црне Јоре.
 Војера и аракатане мие са Каши Мехмед
 Бесом на гелу, коју је Дрвни тама уредно,
 да прихвати град, идишо от својман
 поје, и дата браћи од Црногораца, није
 се ни појавила. Каши Мехмед са неколи-
 цинан побјине у Сивадор и вине се не
 повратиле, а остали Улукаци и се-
 вади одрицату се мие. Одмах извијел
 дана послоу сам на Цешке тридесет
 црвара иу града иу сена, да се покоче
 Црвара. Они су свирадо пошл и виепо се
 повратили. Саг се вијело најбоше, како
 је тирска влада ишишавен и свва-
 радем аракатанотоа от цора, толико
 времена обмативала в. силе, да избјеже
 извршеке берг, цјовара. Од нашега рачног

добитка ostala je još samo Krajina
 nezavršena, od svoje granice do Zupčaka
 prema Mošani gorici. U toj niži bilo i ure.
 koja utvrđena ni garnizona. Zbog toga
 vlada turska niže. xijina, danam je ure-
 daje, no nam je ostavila, da ji uradimo
 kad god hoćemo. No zbog blizine Sava, a
 ostale je turske iama bilo sture, da
 u svako doba pobuni Krajivane nedavnije
 sude, a sada muzu medanske Albanace.
 Tko ih je ostavio na miru, došli
 su ostale Krajeve urini. Sad, po
 zauredu Yuzuka, po naredbi Kraljevoj
 urao sam sa regimentom batalijona u Kraji-
 nu, koja je tada urinjala mojoj tri-
 morskoj oblasti. Samo ista ranična
 sela biju urinjala u tursku granicu
 i urinjala su svoje niže, ali to nije niže.
 lako dana povratiti se svi na svoja otoci-
 na. I tako jedva jednom, urinje gorine to nije
 rata urka to je dobila granicu, koji joj je
 berti komisaris odredio. Ali komisaris je bio i to, a
 komisaris urno tursko turska radila je još i to, i
 je to je na novim granicama za čune urinje to-
 dine i ostale ih na nika mjestu ostavila
 ne odredene. Mi jesu i nezavršene ostale
 su za novi rat, da ih on razmatra
 i utvrđi.

